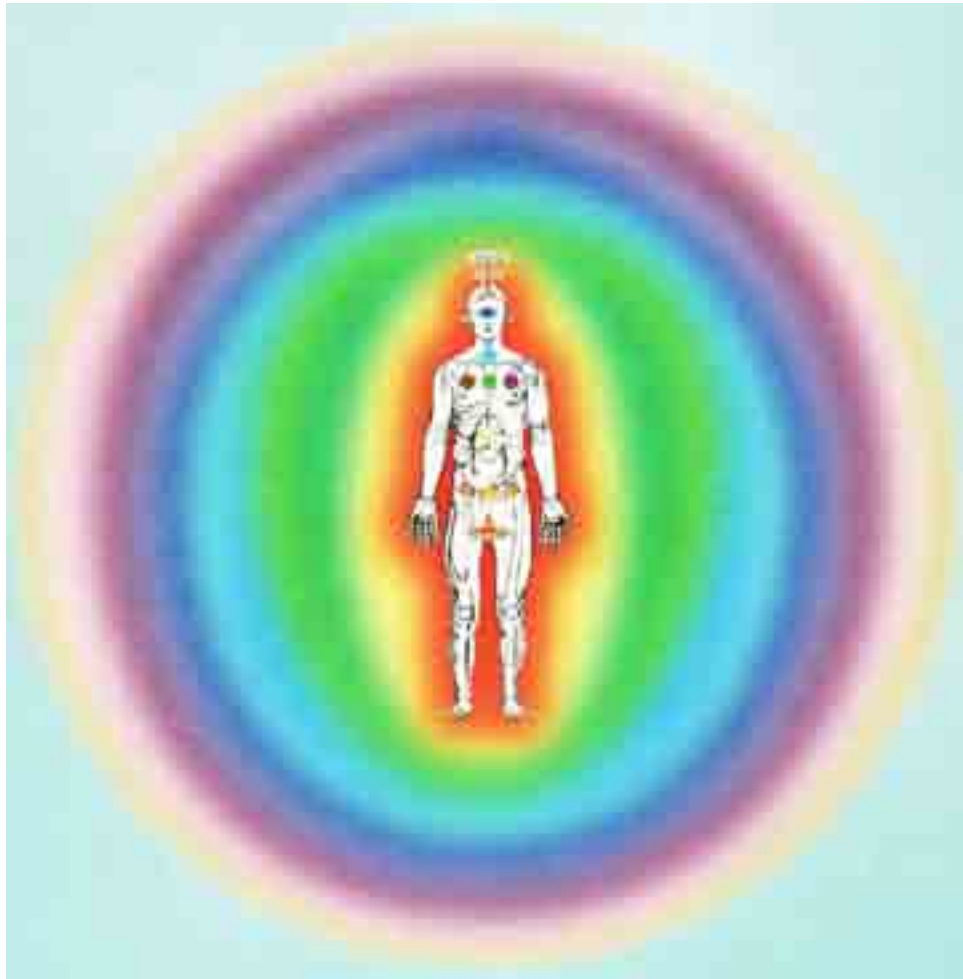

**Західний центр енергоінформаційних наук
Українська Міжнародна академія
профілактичної медицини НТШ**

ФЕНОМЕН ЛЮДИНИ ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ

**Збірник наукових праць
Випуск 91 (157)**

Львів 2019

УДК:613 (082)

ББК 52.201

Ф423

Редакційна колегія:

Білинський Б.Т. – д-р мед.н., професор, **Васильчук А.Л.** – канд.пед.н., доцент, **Панишко Ю.М.** – канд.мед.н., доцент, (відп. редактор), **Петлін В.М.** – д-р геогр.н., професор, **Томашевський Я.І.** – д-р мед.н., професор, **Федоров Ю.В.** – д-р мед.н., професор, **Шевчук Л.Т.** – д-р екон.н., професор

Редакційна рада:

Leszczyński M. – д-р габ., професор (Кельце, Польща), **Кравців Р.Й.** – д-р біол. н., професор (Львів), **Огірко І.В.** – д-р фіз.-мат. н. (Львів), **Svák Ján** – д-р юрид. н., професор (Братислава, Словаччина), **Tůma Jiří** – д-р філос. (Прага, Чехія)

Довбуш Р.Т. – технічний редактор

Друкується за ухвалою Української міжнародної Академії профілактичної медицини НТШ №1 від 19.03.2012 р.

Феномен людини. Здоровий спосіб життя [Текст]: зб.наук. праць. / За ред. доц. Ю.М. Панишка. – Львів, 2019. – Вип. 91 (157). – 76 с.

До збірника увійшли 15 наукових та науково-методичних робіт. Збірник наукових робіт розрахований на працівників науково-дослідних інститутів, викладачів вищих та середніх навчальних закладів, лікарів, психологів, педагогів, філософів, біологів, географів, фахівців фізичного виховання та всіх, хто цікавиться феноменом людини.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей, а також стилістику викладу несуть автори.

На обкладинці: фото з книги **А. Васильчука “Neznámé emoce”**

Комп’ютерна верстка та макетування: **Р.Т. Довбуш**

ISSN 2307-0722

© Ю. М. Панишко, 2019

ЗМІСТ

Відомості про авторів	5
Васильчук А.Л.	Субультрасистеми чакрової системи каналів. Функції і значення чакрової системи каналів 6
Васильчук А.Л.	Еніопсіанатомічна технологія розвитку чакрової системи тонкоматеріальних тіл людини..... 16
Довбуш Р.Т.	Деякі визначні дати вересня..... 25
 ХРОНІКА	
Редколегія	Поздоровлення ювілярів ЛНМУ імені Данила Галицького 33
Панишко Ю.М., Васильчук А.Л., Бумбар О.І., Метельська Л.С.	Хроніка вересня. Ювілейні дати українських лікарів і вчених 34
Кравців Р.Й., Панишко Ю.М.	Володимир Максимович Власенко. До 85-річчя від дня народження 39
Панишко Ю.М., Горицький В.М., Шевелюк О.В.	Володимир Сергійович Земсков. До 80-річчя від дня народження 41
Панишко Ю.М., Васильчук А.Л., Кащевська С.І., Метельська Л.С.	Хроніка вересня. Ювілейні дати зарубіжних лікарів та вчених 43
Панишко Ю.М., Васильчук А.Л., Довбуш Р.Т.	Фріц Прегль. До 150-річчя від дня народження..... 48

Панишко Ю.М., Чоп'як В.В.	Френк Макфарлейн Бьорнет. До 120-річчя від дня народження.....	50
Панишко Ю.М., Васильчук А.Л., Лаврик Г.В.	Олександр Васильович Вишневський. До 145-річчя від дня народження.....	53
Панишко Ю.М., Федоров Ю.В., Васильчук А.Л., Савран В.В.	Олександр Леонідович Мясников. До 120-річчя від дня народження.....	56
Матвієнко Ю.О.	Томас Сіденгам. До 395-річчя від дня народження.....	58
Панишко Ю.М., Васильчук А.Л., Метельська Л.С., Довбуш Р.Т.	Фрідріх Вільгельм Генріх Александер фон Гумбольдт – видатний німецький вчений, природознавець-енциклопедист. До 250-річчя від дня народження.....	63
Панишко Ю.М., Васильчук А.Л., Троценко О.В., Кароль Ю.С.	Іван Петрович Павлов. До 170-річчя від дня народження.....	68
Панишко Ю.М., Васильчук А.Л., Довбуш Р.Т.	Крістіан Лоус Ланге – видатний миротворець. До 150-річчя від дня народження.....	73
Редколегія	Інформаційний матеріал	75

Відомості про авторів

Бумбар Олег Іванович – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапевтичної стоматології ФПДО Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Васильчук Анатолій Леонідович – кандидат педагогічних наук, доцент анатомії, лікар еніопсихолог, магістр психотроніки та біомагнітології, народний цілитель України, майстер спорту України.

Горицький Віктор Матвійович – доктор медичних наук, професор кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, професор кафедри хірургічної стоматології, щелепно-лицевої хірургії та онкостоматології Ужгородського національного університету, академік АН ВО України.

Довбуш Ріта Теофілівна – технічний редактор збірника «Феномен людини. Здоровий спосіб життя».

Кароль Юрій Степанович – кандидат медичних наук, старший науковий співробітник, лікар-гематолог вищої кваліфікаційної категорії гематологічного відділення КНП «5-А міська клінічна лікарня м. Львова».

Кашевська Софія Ігорівна – лікар-інфекціоніст, завідувач III відділення Львівської обласної інфекційної лікарні, магістр державного управління.

Кравців Роман Йосипович – лікар ветеринарної медицини, доктор біологічних наук, професор, академік НААН України, Заслужений діяч науки і техніки України.

Лаврик Ганна Володимирівна – бібліотекар наукової бібліотеки Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Матвієнко Юрій Олександрович – кандидат медичних наук, доцент кафедри неврології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Метельська Людмила Стефанівна – завідувач відділу автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів наукової бібліотеки Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Панишко Юрій Митрофанович – кандидат медичних наук, доцент, почесний донор України.

Савран Володимир Володимирович – кандидат медичних наук, асистент кафедри внутрішніх хвороб №2 Львівського медичного інституту.

Троценко Олег Володимирович – кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Федоров Юрій Володимирович – доктор медичних наук, професор кафедри терапії №1 та медичної діагностики ЛНМУ імені Данила Галицького.

Чоп'як Валентина Володимирівна – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри клінічної імунології та алергології, заслужений професор Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, Заслужений лікар України.

Шевелюк Ольга Володимирівна – завідувач сектору відділу комплектування наукової бібліотеки Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

СУБУЛЬТРАСИСТЕМИ ЧАКРОВОЇ СУБСИСТЕМИ КАНАЛІВ. ФУНКЦІЇ І ЗНАЧЕННЯ ЧАКРОВОЇ СИСТЕМИ КАНАЛІВ

Вперше в світі описана еніоанатомія субультрасистеми чакрової субсистеми каналів тонкоматеріальних тіл людини.

Ключові слова: чакрова субультрасистема каналів; автономні субультрасистеми чакрової субсистеми каналів; чакрова субультрасистема кольорових каналів; чакрова субультрасистема каналів тонкоматеріальних тіл; функції і значення чакрової системи каналів.

Впервые в мире описана ениоанатомия субультрасистемы чакровой субсистемы каналов тонкоматериальных тел человека.

Ключевые слова: чакровая субультрасистема каналов; автономные субультрасистемы чакровой субсистемы каналов; чакровая субультрасистема цветных каналов; чакровая субультрасистема каналов тонкоматериальных тел; функции и значение чакровой системы каналов.

Enioanatomy of chakra channel subultrasystem of human's subtle bodies is described for the first time.

Key words: chakra channel subultrasystem; autonomous subultrasystems of chakra channels subsystem; chakra subultrasystem of color channels; chakra subultrasystem of subtle bodies channels; functions and importance of chakra channel system.

Продовження з випусків 69(135)–90(156)

Чакрова субультрасистема інформаційно-енергетичних каналів – це частина чакрової субсистеми каналів, структурно поєднана з конусами однієї або всіх чакр, функціонує в діапазонах електромагнітного спектра одного конуса чакри або відповідних конусів усіх чакр. З погляду чакрової системи інформаційно-енергетичних каналів, її субультрасистема – це сукупність і з'єднання конусових мікроканалів одного конуса чакри, а з погляду чакрової автономної системи інформаційно-енергетичних каналів, субультрасистема є сукупністю і з'єднаннями пелюсткових мікроканалів сегментних конусів. Чакрових субультрасистем інформаційно-енергетичних каналів є стільки, скільки існує пелюсток усіх сегментних конусів усіх чакр. Розрізняють чакрові субультрасистеми червоних, світлосяюче-червоних, оранжевих, світлосяюче-оранжевих, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних, бірюзових, синіх, бузкових, фіолетових, рожевих, білих і золотих інформаційно-енергетичних мікроканалів чакр.

Чакрова субультрасистема червоних інформаційно-енергетичних мікроканалів – це частина чакрової субсистеми інформаційно-енергетичних каналів, утворена сукупністю і з'єднаннями червоних пелюсткових мікроканалів червоних, світлосяюче-червоних, оранжевих, світлосяюче-оранжевих, бузкових, фіолетових, рожевих, білих та золотих конусів чакр. Розміщується в червоному, світлосяюче-червоному, оранжевому, світлосяюче-оранжевому, бузковому, фіолетовому, рожевому, білому та золотому тілах, своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів і функціонує в червоних діапазонах електромагнітного

спектра. Чакрова субультрасистема червоних інформаційно-енергетичних каналів поділяється на субультрасистеми окремих чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджна, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова, лалатова, лобна, очна, вушна, щитоподібної залози, печінкова, шлункова, підшлункова, селезінкова, ниркова та інші субультрасистеми.

Чакрова субультрасистема світлосяюче-червоних інформаційно-енергетичних мікро-ка-налів – це частина чакрової субсистеми інформаційно-енергетичних каналів, утворена сукупністю і з'єднаннями світлосяюче-червоних пелюсткових мікроканалів світлосяюче-червоних, червоних, оранжевих, світлосяюче-оранжевих, бузкових, фіолетових, рожевих, білих і золотих конусів чакр. Розміщується у світлосяюче-червоному, червоному, оранжевому, світлосяюче-оранжевому, бузковому, фіолетовому, рожевому, білому та золотому тілах, своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів і функціонує у світлосяюче-червоних діапазонах електромагнітного спектра. Чакрова субультрасистема світлосяюче-червоних інформаційно-енергетичних каналів поділяється на субультрасистеми окремих чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджна, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова, лалатова, лобна, очна, вушна, щитоподібної залози, печінкова, шлункова, підшлункова, селезінкова, ниркова та інші субультрасистеми.

Чакрова субультрасистема оранжевих інформаційно-енергетичних мікроканалів – це частина чакрової субсистеми інформаційно-енергетичних каналів, утворена сукупністю і з'єднаннями оранжевих пелюсткових мікроканалів оранжевих, світлосяюче-оранжевих, рожевих, білих та золотих конусів чакр. Розміщується в оранжевому, світлосяюче-оранжевому, рожевому, білому і золотому тілах, своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів і функціонує в оранжевих, червоних, світлосяюче-червоних і жовтих діапазонах електромагнітного спектра. Чакрова субультрасистема оранжевих інформаційно-енергетичних каналів поділяється на субультрасистеми окремих чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджна, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова, лалатова, лобна, очна, вушна, щитоподібної залози, печінкова, шлункова, підшлункова, селезінкова, ниркова та інші субультрасистеми.

Чакрова субультрасистема світлосяюче-оранжевих інформаційно-енергетичних мікроканалів – це частина чакрової субсистеми інформаційно-енергетичних каналів, утворена сукупністю і з'єднаннями світлосяюче-оранжевих пелюсткових мікроканалів світлосяюче-оранжевих, оранжевих, рожевих, білих і золотих конусів чакр. Розміщується у світлосяюче-оранжевому, оранжевому, рожевому, білому та золотому тілах, своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів і функціонує у світлосяюче-оранжевих, оранжевих, червоних, світлосяюче-червоних і жовтих діапазонах електромагнітного спектра. Чакрова субультрасистема світлосяюче-оранжевих інформаційно-енергетичних каналів поділяється на субультрасистеми окремих чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджна, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова, лалатова, лобна, очна, вушна, щитоподібної залози, печінкова, шлункова, підшлункова, селезінкова, ниркова та інші субультрасистеми.

Чакрова субультрасистема жовтих інформаційно-енергетичних мікроканалів – це частина чакрової субсистеми інформаційно-енергетичних каналів, утворена сукупністю і з'єднаннями жовтих пелюсткових мікроканалів жовтих, оранжевих, світлосяюче-оранжевих, зелених, світлосяюче-зелених, бірюзових, бузкових, рожевих, білих та золотих конусів чакр.

Розміщується в жовтому, оранжевому, світлосяюче-оранжевому, зеленому, світлосяюче-зеленому, бірюзовому, бузковому, рожевому, білому та золотому тілах, своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів і функціонує в жовтих діапазонах електромагнітного спектра. Чакрова субультрасистема жовтих інформаційно-енергетичних каналів поділяється на субультрасистеми окремих чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджнава, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова, лалатова, лобна, очна, вушна, щитоподібної залози, печінкова, шлункова, підшлункова, селезінкова, ниркова та інші субультрасистеми.

Чакрова субультрасистема зелених інформаційно-енергетичних мікроканалів – це частина чакрової субсистеми інформаційно-енергетичних каналів, утворена сукупністю і з'єднаннями зелених пелюсткових мікроканалів зелених, світлосяюче-зелених, бірюзових, бузкових, рожевих, білих та золотих конусів чакр. Розміщується в зеленому, світлосяюче-зеленому, бірюзовому, бузковому, рожевому, білому та золотому тілах, своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів і функціонує в зелених, світлосяюче-зелених, жовтих, блакитних і синіх діапазонах електромагнітного спектра. Чакрова субультрасистема зелених інформаційно-енергетичних каналів поділяється на субультрасистеми окремих чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджнава, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова, лалатова, лобна, очна, вушна, щитоподібної залози, печінкова, шлункова, підшлункова, селезінкова, ниркова та інші субультрасистеми.

Чакрова субультрасистема світлосяюче-зелених інформаційно-енергетичних мікроканалів – це частина чакрової субсистеми інформаційно-енергетичних каналів, утворена сукупністю і з'єднаннями світлосяюче-зелених пелюсткових мікроканалів світлосяюче-зелених, зелених, бірюзових, бузкових, рожевих, білих і золотих конусів чакр. Розміщується у світлосяюче-зеленому, зеленому, бірюзовому, бузковому, рожевому, білому та золотому тілах, своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів і функціонує у світлосяюче-зелених, зелених, жовтих, блакитних і синіх діапазонах електромагнітного спектра. Чакрова субультрасистема світлосяюче-зелених інформаційно-енергетичних каналів поділяється на субультрасистеми окремих чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджнава, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова, лалатова, лобна, очна, вушна, щитоподібної залози, печінкова, шлункова, підшлункова, селезінкова, ниркова та інші субультрасистеми.

Чакрова субультрасистема блакитних інформаційно-енергетичних мікроканалів – це частина чакрової субсистеми інформаційно-енергетичних каналів, утворена сукупністю і з'єднаннями блакитних пелюсткових мікроканалів блакитних, зелених, світлосяюче-зелених, бірюзових, бузкових, фіолетових, рожевих, білих та золотих конусів чакр. Розміщується у блакитному, зеленому, світлосяюче-зеленому, бірюзовому, бузковому, фіолетовому, рожевому, білому та золотому тілах, своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів і функціонує у блакитних діапазонах електромагнітного спектра. Чакрова субультрасистема блакитних інформаційно-енергетичних каналів поділяється на субультрасистеми окремих чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджнава, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова, лалатова, лобна, очна, вушна, щитоподібної залози, печінкова, шлункова, підшлункова, селезінкова, ниркова та інші субультрасистеми.

Чакрова субультрасистема бірюзових інформаційно-енергетичних мікроканалів – це частина чакрової субсистеми інформаційно-енергетичних каналів, утворена сукупністю і з'єднаннями бірюзових пелюсткових мікроканалів бірюзових конусів чакр. Розміщується в бірюзовому тілі, своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів і функціонує в бірюзових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонах електромагнітного спектра. Чакрова субультрасистема бірюзових інформаційно-енергетичних каналів поділяється на субультрасистеми окремих чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджнава, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова, лалатова, лобна, очна, вушна, щитоподібної залози, печінкова, шлункова, підшлункова, селезінкова, ниркова та інші субультрасистеми.

Чакрова субультрасистема синіх інформаційно-енергетичних мікроканалів – це частина чакрової субсистеми інформаційно-енергетичних каналів, утворена сукупністю і з'єднаннями синіх пелюсткових мікроканалів синіх, блакитних, зелених, світлосяюче-зелених, бірюзових, бузкових, фіолетових, рожевих, білих та золотих конусів чакр. Розміщується в синьому, блакитному, зеленому, світлосяюче-зеленому, бірюзовому, бузковому, фіолетовому, рожевому, білому та золотому тілах, своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів і функціонує в синіх діапазонах електромагнітного спектра. Чакрова субультрасистема синіх інформаційно-енергетичних каналів поділяється на субультрасистеми окремих чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджнава, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова, лалатова, лобна, очна, вушна, щитоподібної залози, печінкова, шлункова, підшлункова, селезінкова, ниркова та інші субультрасистеми.

Чакрова субультрасистема бузкових інформаційно-енергетичних мікроканалів – це частина чакрової субсистеми інформаційно-енергетичних каналів, утворена сукупністю і з'єднаннями бузкових пелюсткових мікроканалів бузкових конусів чакр. Розміщується в бузковому тілі, своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів і функціонує в бузкових, червоних, світлосяюче-червоних, пурпурових, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних і синіх діапазонах електромагнітного спектра. Чакрова субультрасистема бузкових інформаційно-енергетичних каналів поділяється на субультрасистеми окремих чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджнава, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова, лалатова, лобна, очна, вушна, щитоподібної залози, печінкова, шлункова, підшлункова, селезінкова, ниркова та інші субультрасистеми.

Чакрова субультрасистема фіолетових інформаційно-енергетичних мікроканалів – це частина чакрової субсистеми інформаційно-енергетичних каналів, утворена сукупністю і з'єднаннями фіолетових пелюсткових мікроканалів фіолетових, рожевих, білих і золотих конусів чакр. Розміщується у фіолетовому, рожевому, білому та золотому тілах, своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів та функціонує у фіолетових, червоних, світлосяюче-червоних, блакитних і синіх діапазонах електромагнітного спектра. Чакрова субультрасистема фіолетових інформаційно-енергетичних каналів поділяється на субультрасистеми окремих чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджнава, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова, лалатова, лобна, очна, вушна, щитоподібної залози, печінкова, шлункова, підшлункова, селезінкова, ниркова та інші субультрасистеми.

Чакрова субультрасистема рожевих інформаційно-енергетичних мікроканалів – це частина чакрової субсистеми інформаційно-енергетичних каналів, утворена сукупністю і з'єднаннями рожевих пелюсткових мікроканалів рожевих конусів чакр. Розміщується в рожевому, тілі, своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів та функціонує в рожевих, білих, червоних, світлосяюче-червоних, оранжевих, світлосяюче-оранжевих, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних, синіх та фіолетових діапазонах електромагнітного спектра. Чакрова субультрасистема рожевих інформаційно-енергетичних каналів поділяється на субультрасистеми окремих чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджнава, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова, лалатова, лобна, очна, вушна, щитоподібної залози, печінкова, шлункова, підшлункова, селезінкова, ниркова та інші субультрасистеми.

Чакрова субультрасистема білих інформаційно-енергетичних мікроканалів – це частина чакрової субсистеми інформаційно-енергетичних каналів, утворена сукупністю і з'єднаннями білих пелюсткових мікроканалів білих, рожевих та золотих конусів чакр. Розміщується в білому, рожевому і золотому тілах, своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів та функціонує в білих, червоних, світлосяюче-червоних, оранжевих, світлосяюче-оранжевих, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних, синіх та фіолетових діапазонах електромагнітного спектра. Чакрова субультрасистема білих інформаційно-енергетичних каналів поділяється на субультрасистеми окремих чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджнава, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова, лалатова, лобна, очна, вушна, щитоподібної залози, печінкова, шлункова, підшлункова, селезінкова, ниркова та інші субультрасистеми.

Чакрова субультрасистема золотих інформаційно-енергетичних мікроканалів – це частина чакрової субсистеми інформаційно-енергетичних каналів, утворена сукупністю і з'єднаннями золотих пелюсткових мікроканалів золотих конусів чакр. Розміщується в золотому тілі, своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів і функціонує в золотих, білих, червоних, світлосяюче-червоних, оранжевих, світлосяюче-оранжевих, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних, синіх та фіолетових діапазонах електромагнітного спектра. Чакрова субультрасистема золотих інформаційно-енергетичних каналів поділяється на субультрасистеми окремих чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджнава, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова, лалатова, лобна, очна, вушна, щитоподібної залози, печінкова, шлункова, підшлункова, селезінкова, ниркова та інші субультрасистеми.

Чакрова субультрасистема каналів тонкоматеріального тіла – це частина чакрової субсистеми каналів, структурно поєднана з кольоровими чакровими пелюстками сегментних конусів, функціонує в окремих діапазонах електромагнітного спектра чакрової пелюстки, сегментного чакрового конуса і тонкоматеріального тіла. Утворюється сукупністю і з'єднаннями пелюсткових кольорових мікроканалів однієї пелюстки чакрового конуса однієї чакри відповідного тонкоматеріального тіла. Ця субультрасистема розміщена і функціонує в межах одного тонкоматеріального тіла, а своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів. У відповідному тонкоматеріальному тілі стільки чакрових субультрасистем каналів, скільки в ньому існує кольорових пелюсток сегментних конусів чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджнава, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова субультрасистеми червоного,

світлосяюче-червоного, оранжевого, світлосяюче-оранжевого, жовтого, зеленого, світлосяюче-зеленого, блакитного, бірюзового, синього, бузкового, фіолетового, рожевого, білого та золотого тіл. Розрізняють чакрові субультрасистеми червоних, світлосяюче-червоних, оранжевих, світлосяюче-оранжевих, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних, бірюзових, синіх, бузкових, фіолетових, рожевих, білих і золотих пелюсток сегментних конусів однієї чакри.

Чакрова субультрасистема каналів червоного тонкоматеріального тіла – це частина чакрової субсистеми каналів, структурно поєднана з пелюсткою сегментного червоного конуса однієї чакри. Функціонує в червоних діапазонах електромагнітного спектра червоної пелюстки, червоного конуса і червоного тіла. Утворюється сукупністю і з'єднаннями червоних пелюсткових мікроканалів однієї пелюстки сегментного червоного конуса однієї чакри червоного тіла. Ця субультрасистема каналів розміщена і функціонує тільки в червоному тілі, а своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів. Чакрових субультрасистем каналів червоного тіла є стільки, скільки в ньому існує червоних пелюсток сегментних червоних конусів чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджна, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова і магатмова субультрасистеми червоного тіла.

Аналогічно утворюються субультрасистеми каналів світлосяюче-червоного, оранжевого, світлосяюче-оранжевого, жовтого, зеленого, світлосяюче-зеленого, блакитного, бірюзового, синього, бузкового, фіолетового, рожевого, білого та золотого тіл. При цьому потрібно враховувати, що в усіх тонкоматеріальних тілах чакрові конуси муладхари утворюють 60 субультрасистем, конуси свадхістхани – 90 субультрасистем, маніпури – 150 субультрасистем, анахати – 180, вішудхи – 240, аджни – 1440, медулярної чакри – 30, чакри Землі – 9510, серцевої чакри – 4110, камешвара-камешварі – 11 070, сахасрари – 15 000, магатми – 16 950 субультрасистем, а в одному тонкоматеріальному тілі муладхара утворює 4 субультрасистеми, свадхістхана – 6 субультрасистем, маніпура – 10, анахата – 12, вішудха – 16, аджна – 96, медулярна чакра – 2, чакра Землі – 634, серцева чакра – 274, камешвара-камешварі – 738, сахасрара – 1000, магатма – 1130 субультрасистем.

Чакрова субультрасистема каналів тонкоматеріального тіла – це частина чакрової субсистеми каналів, структурно поєднана з кольоровими чакровими пелюстками сегментних конусів, функціонує в окремих діапазонах електромагнітного спектра чакрової пелюстки, сегментного чакрового конуса і тонкоматеріального тіла. Утворюється сукупністю і з'єднаннями пелюсткових кольорових мікроканалів однієї пелюстки чакрового конуса однієї чакри відповідного тонкоматеріального тіла. Ця субультрасистема розміщена і функціонує в межах одного тонкоматеріального тіла, а своїми мікроканалами з'єднується з усіма системами каналів. У відповідному тонкоматеріальному тілі стільки чакрових субультрасистем каналів, скільки в ньому існує кольорових пелюсток сегментних конусів чакр. Найважливішими є муладхарова, свадхістханова, маніпурова, анахатова, серцева, земна, вішудхова, аджна, медулярна, камешвара-камешварова, сахасрарова, магатмова субультрасистеми червоного, світлосяюче-червоного, оранжевого, світлосяюче-оранжевого, жовтого, зеленого, світлосяюче-зеленого, блакитного, бірюзового, синього, бузкового, фіолетового, рожевого, білого і золотого тіл. **Розрізняють** чакрові субультрасистеми червоних, світлосяюче-червоних, оранжевих, світлосяюче-оранжевих, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних, бірюзових, синіх,

бузкових, фіолетових, рожевих, білих і золотих пелюсток сегментних конусів однієї чакри. (Повний опис див. Том 2, стор. 414–415).

Інформаційно-енергетичні біоплазми чакрової системи

У чакровій системі життєві інформаційно-енергетичні біоплазми утворюються в чакрах, у зовнішньоструктурній сітці субультраканалів і у внутрішньоструктурних сітках субультраканалів. **Кожна основна чакра** утворює універсальну, універсально-специфічні, специфічні червону, світлосяюче-червону, оранжеву, світлосяюче-оранжеву, жовту, зелену, світлосяюче-зелену, блакитну, бірюзову, синю, бузкову, фіолетову, рожеву, білу і золоту, а також високоспецифічні життєві інформаційно-енергетичні біоплазми.

Універсальна та універсально-специфічні життєві інформаційно-енергетичні біоплазми утворюються в чакровій сітці субультраканалів, **специфічні кольорові життєві** інформаційно-енергетичні біоплазми утворюються в конусових сітках субультраканалів і порожнинах конусів чакри, а **високоспецифічні життєві** інформаційно-енергетичні біоплазми – у міжконусових порожнинах чакри і в чакровій сітці субультраканалів.

Життєві інформаційно-енергетичні біоплазми кожної основної чакри відрізняються інформаційно-енергетичним змістом. **У межах однієї основної чакри:**

- ◆ універсальна життєва інформаційно-енергетична біоплазма відрізняється тим, що вміщує всі кольорові діапазони електромагнітного спектра, розміщується тільки в чакровій сітці субультраканалів, інформаційно-енергетичним змістом і призначенням
- ◆ універсально-специфічні життєві інформаційно-енергетичні біоплазми відрізняються тим, що поєднують універсальність і специфічність, інформаційно-енергетичним змістом і призначенням
- ◆ специфічні життєві інформаційно-енергетичні біоплазми відрізняються кольором, щільністю, частотою, місцем розташування, кількістю, об'ємом та інформаційно-енергетичним змістом
- ◆ високоспецифічні життєві інформаційно-енергетичні біоплазми відрізняються кольоровими композиціями, щільністю, частотою та інформаційно-енергетичним змістом.

Кожна життєво важлива чакра утворює переважно специфічні червону, світлосяюче-червону, оранжеву, світлосяюче-оранжеву, жовту, зелену, світлосяюче-зелену, блакитну, бірюзову, синю, бузкову, фіолетову, рожеву, білу і золоту життєві інформаційно-енергетичні біоплазми та меншою мірою високоспецифічні, універсально-специфічні та універсальну життєві інформаційно-енергетичні біоплазми. Життєві інформаційно-енергетичні біоплазми кожної життєво важливої чакри суттєво відрізняються своєю специфічністю, інформаційно-енергетичним змістом і призначенням.

Функціонально забезпечувальні чакри утворюють такі специфічні, високоспецифічні та універсально-специфічні життєві інформаційно-енергетичні біоплазми, які поєднують специфічність, високоспецифічність та універсальність. Ці біоплазми використовуються не тільки еніоструктурами тонкоматеріальних тіл, клітинами, тканинами, органами і системами організму, для яких призначені, але й усіма структурами, тому що легко трансформуються в будь-яку іншу специфічну життєву інформаційно-енергетичну біоплазму будь-якою однією основною і життєво важливою чакрою в необхідні життєві інформаційно-енергетичні біоплазми. Життєві інформаційно-енергетичні біоплазми в чакровій системі чакровими мікроканалами можуть транспортуватися до будь-якої однієї чакри або до більшості чакр.

У зовнішньоструктурній сітці субультраканалів чакрової системи утворюється універсальна життєва інформаційно-енергетична біоплазма, а у **внутрішньоструктурних сітках** – специфічні життєві інформаційно-енергетичні біоплазми. **Автономна чакрова система каналів** утворює специфічні та високоспецифічні життєві інформаційно-енергетичні біоплазми червоних, світлосяюче-червоних, оранжевих, світлосяюче-оранжевих, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних, бірюзових, синіх, бузкових, фіолетових, рожевих, білих і золотих діапазонів електромагнітного спектра. (Характеристики життєвих інформаційно-енергетичних біоплазм див. у Томі 1, стор. 127–130).

Функції чакрової системи каналів

Чакровій системі каналів властиві такі функції:

- ◆ інформаційно-енергетичних взаємообмінів з інформаційно-енергетичними полями зовнішнього середовища в червоних, світлосяюче-червоних, оранжевих, світлосяюче-оранжевих, жовтих, зелених, світлосяюче-зелених, блакитних, бірюзових, синіх, бузкових, фіолетових, рожевих, білих і золотих діапазонах електромагнітного спектра
- ◆ сприймання та поглинання ідентичних і функціонально необхідних інформаційно-енергетичних матерії
- ◆ інформаційно-енергетичного забезпечення філогенетичного, онтогенетичного та еволюційного розвитку людини, її тіл, властивостей, особливостей, здібностей, функцій, фізіологічних, психічних, духовних, ПСІ-феноменальних і соціальних можливостей
- ◆ зберігання ідентичних інформаційно-енергетичних матерії
- ◆ виділення в зовнішнє середовище використаних, біопатогенних, неідентичних, невластивих, нехарактерних і неприродних інформаційно-енергетичних матерії
- ◆ випромінювання в зовнішнє середовище інформацій, мікрочасток, світла, енергій людини, її тіл, властивостей, особливостей, здібностей, функцій, фізіологічних, психічних, духовних, ПСІ-феноменальних і соціальних можливостей
- ◆ акумуляції інформаційно-енергетичних матерії
- ◆ регулювання концентрації та дифузного напруження інформаційно-енергетичних матерії
- ◆ трансформації інформаційно-енергетичних матерії від низькочастотних до високочастотних діапазонів електромагнітного спектра і навпаки
- ◆ транспортування інформаційно-енергетичних матерії до фізичного і тонкоматеріальних тіл та їхніх структур
- ◆ розподілу і перерозподілу інформаційно-енергетичних матерії між тонкоматеріальними тілами, фізичним тілом та їхніми структурами
- ◆ ідентифікації інформаційно-енергетичних матерії
- ◆ декодування інформаційно-енергетичних матерії
- ◆ кодування інформаційно-енергетичних матерії
- ◆ створення універсальної, універсально-специфічних, специфічних і високоспецифічних життєвих інформаційно-енергетичних біоплазм
- ◆ створення інформаційно-енергетичних матерії, інформацій, мікрочасток, світла та енергій

- ◆ створення інформаційно-енергетичних основ розвитку людини, її тіл, властивостей, особливостей, здібностей, функцій, фізіологічних, психічних, духовних, ПСІ-феноменальних і соціальних можливостей
- ◆ створення інформаційно-енергетичної основи життєздатності та життєдіяльності людини
- ◆ контролю і стабілізації гомеостазу, концентрації, дифузного напруження та інформаційно-енергетичного змісту інформаційно-енергетичних матерії
- ◆ створення інформаційно-енергетичної основи ідентичності
- ◆ створення інформаційно-енергетичної основи індивідуальності
- ◆ створення інформаційно-енергетичної основи імунітету
- ◆ створення інформаційно-енергетичної основи гомеостазу
- ◆ створення інформаційно-енергетичної основи здоров'я
- ◆ створення інформаційно-енергетичної основи переорієнтації причинно-наслідкового розвитку людини, її тіл, властивостей, особливостей, функцій, фізіологічних, психічних, духовних, ПСІ-феноменальних і соціальних можливостей
- ◆ створення інформаційно-енергетичної основи переорієнтації розвитку фізичного тіла, властивостей, особливостей, здібностей, функцій, фізіологічних, психічних, духовних, ПСІ-феноменальних і соціальних можливостей
- ◆ компенсації інформаційно-енергетичної недостатності
- ◆ саморегуляції розподілу і перерозподілу, спрямування і транспортування інформаційно-енергетичних матерії
- ◆ координації інформаційно-енергетичного забезпечення функціональної діяльності тіл та їхніх окремих структур
- ◆ інтеграції окремих частин тіл у структурну цілісність
- ◆ забезпечення в людині інформаційно-енергетичної єдності людського, земного, космічного, духовного, матеріального, минулого, теперішнього та майбутнього тощо.

Чакрова система каналів уможливорює постійні процеси концентрації, трансформації, модуляції, генерації та синтезу інформаційно-енергетичних матерії з утворенням універсальної, універсально-специфічних, специфічних і високоспецифічних життєвих інформаційно-енергетичних біоплазм.

Значення чакрової системи каналів

Значення чакрової системи каналів визначається її функціями. Тож зрозуміло, що тільки чакрова система каналів здатна забезпечити людину такими інформаційно-енергетичними матеріями, які своїм змістом поєднують філогенетичний, онтогенетичний та еволюційний розвиток людини. Ця система найчутливіше реагує на будь-які інформаційно-енергетичні зміни зовнішнього середовища, тонкоматеріальних тіл та їхніх структур, миттєво до них адаптується, встановлює ідентичні інформаційно-енергетичні взаємообміни та інформаційно-енергетично забезпечує ріст і розвиток людини, життєздатність і життєдіяльність її організму, функціональну діяльність тонкоматеріальних тіл, прояви властивостей, особливостей, здібностей, функцій, духовних і ПСІ-феноменальних можливостей людини, створює інформаційно-енергетичну основу біотичного життя, адаптації, розмноження, індивідуальності, ідентичності, імунітету, гомеостазу, здоров'я тощо. **Чакрова система каналів створює інформаційно-енергетичну основу, яка:**

- ◆ вміщує інформаційно-енергетичні матерії всіх діапазонів електромагнітного спектра, людського, земного, космічного й духовного походження минулого, теперішнього і майбутнього
- ◆ забезпечує активну інформаційно-енергетичну єдність та активні одночасні інформаційно-енергетичні взаємообміни з інформаційно-енергетичними полями суспільства, природи, Землі, біосфери, ноосфери, Всесвіту, духовного буття і будь-якого об'єкта Всесвіту
- ◆ дає можливість існувати тонкоматеріальним тілам, уможливорює їх всебічний, збалансований, гармонійний та універсальний розвиток
- ◆ уможливорює розвиток і прояв усіх ПСІ-феноменальних здібностей
- ◆ робить можливою трансформацію усіх психічних властивостей, особливостей і здібностей у ПСІ-феноменальні тощо.

Тільки чакрова система каналів може одночасно приймати інформацію, мікрочастки, світло, енергії, інформаційно-енергетичні біоплазми і субстанції всіх діапазонів електромагнітного спектра ідентичних людині з більшості інформаційно-енергетичних полів зовнішнього середовища та утворювати універсальну, універсально-специфічні, специфічні та високоспецифічні життєві інформаційно-енергетичні біоплазми і субстанції.

Література

1. Васильчук А. Л. Функціональна анатомія тонкоматеріальних тіл людини: монографія / А. Л. Васильчук. – Львів: Каменярь, 2003. – 416 с. + 24 арк. вклейок.
2. Васильчук А. Л. Функціональна анатомія інформаційно-енергетичних каналів тонкоматеріальних тіл людини: монографія / А. Л. Васильчук. – Львів: Каменярь, 2003. – 376 с. + 34 арк. вклейок.
3. Васильчук А. Л. Атлас функціональної анатомії тонкоматеріальних тіл людини / А. Л. Васильчук. – Львів: Каменярь, 2004. – 648 с.
4. Vasil'čuk Anatolij. Enioanatomie jemnohmotných těl člověka: monografie / A. Vasil'čuk. – Skalica: Elena Mikúšová MM, 2009. – 1 144 s., 407 barevných obrázků.
5. Vasil'čuk Anatolij. Enioanatomický výkladový slovník / A. Vasil'čuk. – Skalica: MM a spol., s. r. o., 2012 r. – 1 592 s.
6. Vasil'čuk Anatolij. Enioanatomický obrazový slovník / A. Vasil'čuk. – Skalica: MM a spol., s. r. o., 2012 r. – 784 s.
7. Vasilchuk Anatoliy. The Enioanatomy of Human Subtle Bodies: monograph / A. Vasilchuk. – Skalica: MM a spol., s. r. o., 2012 y. – 684 s.: il.
8. Vasilchuk Anatoliy. The Enioanatomy of Channels of Subtle Bodies: monograph / A. Vasilchuk. – Skalica: MM a spol., s. r. o., 2014 y. – 300 s.: il.
9. Васильчук А. Л. Еніоанатомія тонкоматеріальних тіл людини / Навчально-методичний посібник для університетів. – Львів: ПП Сорока Т. Б. Друк на потребу, 2015. – 752 с.
10. Васильчук А. Л. Еніоанатомія тонкоматеріальних тіл людини / Підручник для університетів. – Львів: ПП Сорока Т. Б. Друк на потребу, 2016. – 704 с.
11. Васильчук А. Л. Еніоанатомія системи каналів тонкоматеріальних тіл людини: підручник для університетів / А. Л. Васильчук. – Львів: ПП Сорока Т. Б. Друк на потребу, 2017. – 688 с.
12. Васильчук А. Л. Еніопсіанатомічний розвиток тонкоматеріальних тіл людини: монографія / А. Л. Васильчук. – Львів: ПП Сорока Т. Б. Друк на потребу, 2017. – 472 с.

ЕНІОПСІАНАТОМІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЧАКРОВОЇ СИСТЕМИ ТОНКОМАТЕРІАЛЬНИХ ТІЛ ЛЮДИНИ

Впервые в світі описана еніопсіанатомічна технологія тренування і розвитку чакрової системи тонкоматеріальних тіл людини.

Ключові слова: умови, періоди, алгоритм, стадії розвитку чакрової системи – створення умов, налаштування еніопсихіки, встановлення інформаційно-енергетичного контакту, тренування і розвиток, завершення тренування.

Впервые в мире описана эниопсианатомическая технология тренировки и развития чакровой системы тонкоматериальных тел человека.

Ключевые слова: стадии развития чакровой системы – образование условий, настройка эниопсихики, установление информационно-энергетического контакта, тренировка и развитие, завершение тренировки.

For the first time in the world, the eniopsianatomic technology of training and development of human subtle bodies' chakra system is described.

Key words: stages of development of chakra system – creation of conditions, adjustment of the eniopsychic, establishment of information and energy contact, training and development, completion of training.

Продовження з випусків 69(135)–90(156)

УМОВИ, ПЕРІОДИ ТА ПОЧАТОК РОЗВИТКУ ЧАКР

Умови розвитку чакр

Перш ніж розвивати чакри, учню необхідно:

- ◆ володіти основами еніологічних, еніопсихічних та еніопедагогічних знань
- ◆ знати еніоанатомію чакр
- ◆ знати топографію чакр
- ◆ знати будову чакр
- ◆ знати структуру чакр та їхні структурно-функціональні стани
- ◆ знати послідовність розміщення в чакрі конусів
- ◆ знати функції і функціональні режими чакр
- ◆ володіти технологіями релаксації, концентрації, ментальної образної та голографічної уяви, візуалізації, кольорової пранаями, асан, співу мантр, активної медитації
- ◆ володіти технологіями інтегральної медитації
- ◆ знати, як утворюються інформаційно-енергетичні голограми чакр
- ◆ володіти вміннями і навичками інформаційно-енергетичної голографічної аплікації чакр та імплантації до чакр інформаційно-енергетичних голограм
- ◆ володіти відчуттям чакр тощо.

Періоди розвитку чакр

Розрізняють такі періоди розвитку чакр:

- ◆ пасивний
- ◆ пасивно-активний
- ◆ активно-пасивний
- ◆ активний

Початок розвитку чакр

Перед тим як розвивати чакри, потрібно розвинути канали, каналову систему, зовнішні та внутрішні оболонки тонкоматеріальних тіл.

Якщо розпочати розвиток чакр при нерозвиненій каналовій системі, активно функціонуюча чакра поглине таку кількість інформаційно-енергетичних матерії, яку каналова система не буде спроможна сприйняти і перемістити до структур тонкоматеріальних тіл. Це призведе до нагромадження в чакрі великої кількості інформаційно-енергетичних матерії, збільшення їх концентрації та дифузного напруження, що спричинить деформацію і подальше саморуйнування чакри. Зі збільшенням концентрації інформаційно-енергетичних матерії чакра перестає інформаційно-енергетично реагувати на зміни зовнішнього середовища, стає інертною, малочутливою, і всі її функції проявляються на мінімальному рівні, а деякі з них зовсім зникають. Враховуючи все це, потрібно спершу розвивати каналову систему, а потім – чакри.

Якщо розпочати розвиток чакр при нерозвинених зовнішніх і внутрішніх оболонках тонкоматеріальних тіл, то активно функціонуюча чакра з поглиненими інформаційно-енергетичними матеріями не буде в необхідному функціональному співвідношенні з інформаційно-енергетичними матеріями зовнішніх і внутрішніх оболонок тонкоматеріальних тіл. Це призведе до порушення природної циркуляції, розподілу, перерозподілу і переміщень інформаційно-енергетичних матерії в автономних чакровій, оболонковій, чакрово-оболонковій та оболонково-чакровій системах каналів. Наслідком буде недостатнє інформаційно-енергетичне забезпечення фізичного тіла, тонкоматеріальних тіл та їхніх структур, що призведе до їх функціональної недостатності. Тому спочатку необхідно розвинути зовнішні і внутрішні оболонки тонкоматеріальних тіл, а потім – чакри.

Розвиваючи каналову систему, зовнішні і внутрішні оболонки тонкоматеріальних тіл, одночасно потрібно розвивати чакри.

Алгоритм технології активного розвитку чакр

Алгоритм технології активного розвитку чакр такий:

1. Одночасний розвиток чакр, каналової системи, зовнішніх і внутрішніх оболонок тонкоматеріальних тіл
2. Одночасний розвиток фізичного тіла і функціонально забезпечувальних чакр з різними варіантами одночасного застосування технологій їхнього розвитку
3. Поєднання технологій розвитку функціонально забезпечувальних, життєво важливих чакр і технологій розвитку окремих частин та органів фізичного тіла. У цьому технологічному

блоці велику увагу потрібно приділяти структурно-функціональним станам чакр й особливо тим чакрам, структурно-функціональні стани яких спрямовані на інформаційно-енергетичне забезпечення розвитку відповідних частин та органів фізичного тіла, що перебувають у процесі розвитку. Розвиток чакри не повинен здійснюватися за наявності структурно-функціональних порушень або енергоінформаційних блоkad. Спочатку потрібно нормалізувати структурно-функціональний стан чакри, а відтак розпочинати її розвиток.

4. Якщо функціонально забезпечувальні та життєво важливі чакри досягли відповідного розвитку, необхідно розпочати розвиток основних чакр відповідно до природних семирічних інтервалів їх постнатального розвитку. Наприклад, розвиток муладхари є природно найактивнішим від народження до 7 років і від 70 років до 77 років життя людини. Перед тим як розпочати її розвиток, потрібно розвинути функціонально забезпечувальні чакри промежини, таза та стегна, життєво важливі пупкову і кульшові чакри, і тільки після цього, одночасно з розвитком функціонально забезпечувальних і життєво важливих чакр в їх різних комбінаціях, можна розпочинати розвиток муладхари.
5. Активний розвиток основної чакри завжди повинен поєднуватися з розвитком решти основних чакр у точній анатомічно обумовленій послідовності. При активному розвитку основних чакр їх поєднаний розвиток повинен розпочинатися від нижче розміщених до вище розміщених чакр. Це основна, найважливіша схема розвитку. Наприклад, якщо активно розвивати муладхару, послідовність має бути такою: муладхара, свадхістхана, маніпура, анахата (центральна), вішудха, аджна, медулярна чакра, чакра Землі, серцева, камешвара-камешварі, сахасрара і магатма. Якщо активно розвивати вішудху, послідовність така: муладхара, свадхістхана, маніпура, анахата (центральна), аджна, медулярна чакра, чакра Землі, серцева, камешвара-камешварі, сахасрара і магатма. Послідовність поєднання може мати максимально можливу кількість варіантів, обумовлених структурно-функціональним станом чакр і тим, які властивості, особливості, здібності, функції, фізіологічні, психічні, духовні, ПСІ-феноменальні та соціальні можливості розвиває людина.
6. Після закінчення кожної окремої години активного розвитку чакри або після тренування, голографічної аплікації чакри або після імплантації до чакри відповідної голограми завжди необхідно привести всі чакрові конуси до оптимального структурно-функціонального стану, а чакру – до оптимальної структурно-функціональної відповідності іншим чакрам.

Кожний пункт цього алгоритму може мати велику кількість технологічних варіантів, обумовлених індивідуальними особливостями тонкоматеріальних тіл, еніоанатомією чакр, ступенем їх розвитку і тим, на що спрямований розвиток окремих чакр і людини. Яснобачення, психокінез, ПСІ-феноменальне цілителство і будь-яка інша духовна і ПСІ-феноменальна здібність потребує своїх технологічних особливостей розвитку чакр. Ці особливості можуть легко стати невід'ємною частиною наведеного алгоритму технології активного розвитку чакр. Еніоанатомія чакр дає можливість напрацювати цілісну технологію їхнього розвитку. Досягнути оптимального розвитку усіх чакр та їхніх конусів у всіх діапазонах електромагнітного спектра можливо в тому випадку, якщо технологія розвитку розроблена на

основі еніоанатомії чакр. При розвитку будь-якої чакри і будь-якого чакрового конуса необхідно використовувати технології:

- ◆ фізичного виховання
- ◆ релаксації
- ◆ концентрації
- ◆ імагінації
- ◆ ментальної голографічної уяви
- ◆ візуалізації
- ◆ пранаями
- ◆ асан
- ◆ медитації
- ◆ ментальні
- ◆ психоенергоінформаційні
- ◆ еніопсихічні
- ◆ еніоанатомічні
- ◆ еніопсіанатомічні
- ◆ еніодуховні
- ◆ психоенергоінформаційні
- ◆ ментально-сугестивні
- ◆ масажні
- ◆ безконтактного енергоінформаційного масажу
- ◆ голографічної інформаційно-енергетичної аплікації
- ◆ телепатично-голографічних імплантацій тощо.

У технологіях розвитку чакр потрібно брати до уваги семирічні інтервали розвитку основних чакр. Для досягнення збалансованого розвитку усіх чакр необхідно розвивати їх одночасно. Розвиваючи одну чакру, потрібно одночасно розвивати всі чакри. Розпочинати розвиток чакр необхідно з функціонально забезпечувальних, потім переходити до життєво важливих і закінчувати основними чакрами. Розвиток функціонально забезпечувальних чакр прямо залежний від рівня розвитку фізичного тіла, органів і систем організму. Якщо розвивається фізичне тіло, автоматично розвиваються і функціонально забезпечувальні чакри. Тому варто синхронізувати розвиток фізичного тіла і функціонально забезпечувальних чакр, що гарантуватиме їх посилений, поглиблений, всебічний, гармонійний і збалансований взаємний розвиток. В еніоанатомічних технологіях розвитку чакр найважливішим є початок розвитку чакр пальців кистей і стоп, долонних і підошовних чакр. Перш ніж розпочати розвиток будь-якої основної або життєво важливої чакри, потрібно розпочати розвиток поруч розміщених функціонально забезпечувальних чакр, чакр пальців кистей і стоп, долонних і підошовних чакр. У цих двох технологічних позиціях завжди важливо зважати на те, в якому структурно-функціональному стані перебувають чакри. Технологічний поступ у розвитку чакр оснований на оцінці їх структурно-функціонального стану. Якщо чакри мають структурно-функціональні порушення, необхідно спершу терміново їх усунути, а вже опісля можна їх розвивати. Після нормалізації слід розпочинати розвиток тих функціонально забезпечувальних, життєво важливих та основних чакр, які перебувають на активній стадії свого розвитку. Це загальна технологічна схема, яку завжди можна скоригувати й уточнити відповідно до віку учня,

структурних і функціональних станів його тонкоматеріальних тіл, фізичного тіла, властивостей, особливостей, здібностей, особливо ПСІ-феноменальних і духовних. При розвитку основних чакр не потрібно розпочинати з найвищої тріади духовних чакр – муладхари, сахасрари і камешвара-камешварі. Якщо всі нижче розміщені чакри не розвинені, а людина малорозвинена ментально і духовно, тріаду духовних чакр розвивати неможливо. Насамперед потрібно гармонійно розвинути фізичне тіло, тонкоматеріальні тіла, функціонально забезпечувальні, життєво важливі, нижче розміщені основні чакри, досягнути відповідного психічного, інтелектуального, духовного розвитку, досконало оволодіти технологіями релаксації, концентрації, візуалізації, ментальної голографічної уяви, імагінації, пранаями, асан, медитації, екстрасенсорним сприйняттям, оволодіти навичками управління інформаційно-енергетичними матеріями і тільки після цього братися за розвиток тріади духовних чакр. Такий технологічний поступ дає змогу створити інформаційно-енергетичні умови для прискореного розвитку чакр із досягненням їх всебічного, гармонійного, збалансованого і універсального розвитку.

Алгоритм активного розвитку чакри

В окремих випадках потрібно розвивати тільки одну чакру, не беручи до уваги її співвідношення з іншими чакрами. У таких випадках технологія розвитку чакри мусить мати у своїй основі еніоанатомічну норму чакри. **Алгоритм активного розвитку чакри такий:**

1. Визначити топографію, структурно-функціональні стани і ступінь розвитку кожного конуса чакри
2. Усунути топографічні, структурні та функціональні порушення чакрових конусів
3. При ментальній уяві та візуалізації будь-якої чакри необхідно виходити тільки з її еніоанатомічної норми, топографії, будови, форми, структури, архітекτονіки, функцій і функціональних можливостей
4. Якщо всі чакрові конуси перебувають у стані еніоанатомічної норми, еніопсіанатомічний розвиток чакри необхідно розпочинати з червоного конуса і продовжувати світлосяюче-червоним, оранжевим, світлосяюче-оранжевим, жовтим, зеленим, світлосяюче-зеленим, блакитним, бірюзовим, синім, бузковим, фіолетовим, рожевим, білим і золотим конусами і далі у зворотному порядку – від золотого конуса до червоного
5. Якщо будь-який чакровий конус має топографічні, структурні та функціональні порушення, їх потрібно усунути, імплантувати до конуса голограму еніоанатомічної норми всіх його еніоанатомічних компонентів і продовжувати розвиток відповідно до пункту 4
6. Якщо будь-який чакровий конус недостатньо розвинений, розвиток потрібно розпочинати саме з нього, і при досягненні еніоанатомічної норми продовжувати подальший розвиток відповідно до пункту 4
7. Розпочати розвиток того чакрового конуса, універсальна, специфічні та високоспецифічні інформаційно-енергетичні біоплазми якого є основою відповідної здібності людини, яку потрібно розвивати, вдосконалювати і посилювати. Далі продовжувати розвиток згідно з пунктом 4
8. Якщо розпочати розвиток чакри з блакитного чакрового конуса, то після досягнення ним еніоанатомічної норми продовжувати подальший розвиток чакри відповідно до пункту 4

9. Якщо всі чакрові конуси у своєму розвитку досягнули еніоанатомічної норми, стадії вдосконалення та універсального розвитку можуть розпочинатися з будь-якого чакрового конуса в усіх природних діапазонах електромагнітного спектра.

Технології розвитку кожної окремої чакри індивідуальні, високоспецифічні, взаємообумовлені цілісним розвитком тонкоматеріальних тіл, каналів, властивостями, особливостями, здібностями, функціями і функціональними можливостями людини. Ефективність технологій розвитку чакр буде найбільшою при їх поєднанні з технологіями розвитку тонкоматеріальних тіл, їх каналової та оболонкової систем.

Стадії розвитку чакри

Технологія еніопсіанатомічного розвитку чакр має 5 стадій:

1. Утворення умов для еніопсіанатомічного розвитку чакр
2. Налаштування еніопсихіки на еніопсіанатомічний розвиток чакр
3. Встановлення інформаційно-енергетичного контакту з чакрою
4. Еніопсіанатомічне тренування чакр
5. Завершальна стадія еніопсіанатомічного тренування чакр.

Кожна стадія має свої специфіку, методи і засоби виконання еніопсіанатомічних вправ та еніопсіанатомічного тренування чакр і повинна бути повністю виконана для того, щоб учень міг перейти до наступної стадії тренування. Вилучення однієї зі стадій розвитку чакр вносить в еніопсіанатомічне тренування значні артефакти, істотно знижує ефект тренування, а в окремих випадках унеможливорює досягнення поставленої мети, уповільнює розвиток чакр з негативними для чакр та учня наслідками.

Стадія утворення умов для еніопсіанатомічного розвитку чакри

Змістом стадії утворення умов для розвитку чакри мають бути:

- ◆ вибір екологічно, гігієнічно та інформаційно-енергетично чистого середовища
- ◆ створення чистого інформаційно-енергетичного середовища
- ◆ нейтралізація негативних інформаційно-енергетичних впливів зовнішнього середовища
- ◆ комфортний температурний режим
- ◆ відсутність будь-яких електронних приладів, особливо мобільних телефонів
- ◆ легкий несинтетичний зручний одяг світлих кольорів
- ◆ наповнення місця тренування всіма кольорами чакрових конусів
- ◆ наповнення місця тренування інформаційно-енергетичними голограмами еніоанатомічної норми, всебічного, гармонійного, збалансованого й універсального розвитку чакр
- ◆ розміщення в місці тренування кімнатних дерев, квітів та рослин
- ◆ застосування кольорової підстилки з кольорами чакрових конусів
- ◆ вибір відповідного положення тіла (стоячи, лежачи, напівлотос, лотос) у центрі прямокутника сіті Хартмана

- ◆ спрямування обличчя на схід або північ
- ◆ наявність відповідної медитативної музики тощо.

Це основні умови, дотримання яких створює середовище, необхідне для початку еніопсіанатомічного тренування і розвитку чакри.

Стадія налаштування еніопсихіки на еніопсіанатомічний розвиток чакри

Змістом стадії налаштування еніопсихіки мають бути:

- ◆ розслаблення м'язів у вибраному положенні тіла
- ◆ звільнення мозку від думок з досягненням позамисленневого стану мозку
- ◆ досягнення спокійного, ритмічного дихання з переходом до кольорової пранаями
- ◆ концентрація уваги на чакрі.

Стадія встановлення інформаційно-енергетичного контакту з чакрою

Змістом стадії встановлення інформаційно-енергетичного контакту з чакрою мають бути:

- ◆ ментальна голографічна уява чакри, при цьому між свідомістю і чакрою виникають інформаційно-енергетичний контакт й активні взаємообміни
- ◆ візуалізація чакри, що значно посилює інформаційно-енергетичний контакт; голографічна уява і візуалізація чакри мають однакове значення для встановлення інформаційно-енергетичного контакту з чакрою
- ◆ ментальна голографічна уява або візуалізація інформаційно-енергетичного контакту та взаємообміну з чакрою в усіх діапазонах електромагнітного спектра
- ◆ відчуття інформаційно-енергетичного контакту і взаємообміну з чакрою
- ◆ медитативна концентрація та спостереження чакри зі встановленням еніоанатомічних станів її чакрових конусів
- ◆ нормалізація форми, структури і топографії чакрових конусів
- ◆ інформаційно-енергетичне очищення чакрових конусів
- ◆ досягнення еніоанатомічної норми чакрових конусів.

На цій стадії розвитку надзвичайно важливо встановити інформаційно-енергетичний контакт з усіма чакровими конусами в усіх діапазонах електромагнітного спектра і досягнути еніоанатомічної норми всіх конусів.

Стадія еніопсіанатомічного тренування чакри

Змістом стадії еніопсіанатомічного тренування чакри повинні бути:

- ◆ співання мантр ЛАМ, ВАМ, РАМ, ЯМ, ГАМ, ОМ, АУМ
- ◆ відкриття і закриття основ конусів чакри ментальною силою
- ◆ неповний ротаційний рух пелюсток навколо фронтальної, сагітальної та вертикальної осей ментальною силою
- ◆ коливальні рухи пелюсток ментальною силою

- ◆ вібрація пелюсток ментальною силою
- ◆ переміщення інформаційно-енергетичних матерій над основами чакрових конусів за рухом і проти руху годинникової стрілки і прямолінійне протилежно напрямлене переміщення ментальною силою
- ◆ незначні коливальні рухи чакрових конусів ментальною силою
- ◆ вібрація чакрових конусів у всіх частотних діапазонах електромагнітного спектра ментальною силою
- ◆ чакрове дихання, дихання чакрами та комбіноване дихання
- ◆ голографічна інформаційно-енергетична аплікація чакри
- ◆ імплантація до чакри еніоанатомічної голограми всебічного, гармонійного, збалансованого та універсального розвитку чакри
- ◆ встановлення міжконусової функціональної відповідності в межах однієї чакри, встановлення міжконусової функціональної відповідності різних чакр, встановлення міжчакрової функціональної відповідності
- ◆ встановлення еніоанатомічної норми чакрових конусів і чакри загалом.

Під час еніопсіанатомічного тренування чакри можуть виникати розширення свідомості, покращення екстрасенсорної, інформаційно-енергетичної, ПСІ-феноменальної та духовної чутливості, яснобачення, бачення аури, телепатичне сприйняття інформації та небажані психофізіологічні реакції організму. Якщо виникають небажані або будь-які негативні психофізіологічні реакції організму, потрібно поступово припинити тренування і закінчити його структурно-функціональною нормалізацією чакри, а також зеленою, бірюзовою, фіолетовою, рожевою, білою і золотою пранаямами.

Стадія завершення еніопсіанатомічного тренування чакри

Змістом завершальної стадії розвитку чакри повинні бути:

- ◆ розірвання інформаційно-енергетичного контакту з чакрою
- ◆ припинення активних інформаційно-енергетичних взаємообмінів свідомості (мозку) з чакрою
- ◆ зелена, бірюзова, фіолетова, рожева, біла і золота кольорові пранаями
- ◆ подяка тонкоматеріальному світу за можливість еніопсіанатомічного тренування
- ◆ дослуховування до свого організму, чакр та тонкоматеріальних тіл
- ◆ поступове повернення еніопсихіки до нормального стану та до реальності.

Після еніопсіанатомічного тренування надзвичайно важлива кольорова пранаяма, яка нормалізує інформаційно-енергетичні потенціали тонкоматеріальних тіл і не допускає інформаційно-енергетичного виснаження. Для того щоб продовжувати функціонування чакр на найвищих частотах і перебувати в активній інформаційно-енергетичній єдності з високочастотними інформаційно-енергетичними полями, потрібно подякувати тонкоматеріальному світу за можливість еніопсіанатомічного тренування.

Продовження у випуску 92(158)

Література

13. Васильчук А. Л. Функціональна анатомія тонкоматеріальних тіл людини: монографія / А. Л. Васильчук. – Львів: Каменяр, 2003. – 416 с. + 24 арк. вклейок.
14. Васильчук А. Л. Функціональна анатомія інформаційно-енергетичних каналів тонкоматеріальних тіл людини: монографія / А. Л. Васильчук. – Львів: Каменяр, 2003. – 376 с. + 34 арк. вклейок.
15. Васильчук А. Л. Атлас функціональної анатомії тонкоматеріальних тіл людини / А. Л. Васильчук. – Львів: Каменяр, 2004. – 648 с.
16. Vasil'čuk Anatolij. Enioanatomie jemnohmotných těl člověka: monografie / A. Vasil'čuk. – Skalica: Elena Mikúšová MM, 2009. – 1 144 s., 407 barevných obrázků.
17. Vasil'čuk Anatolij. Enioanatomický výkladový slovník / A. Vasil'čuk. – Skalica: MM a spol., s. r. o., 2012 r. – 1 592 s.
18. Vasil'čuk Anatolij. Enioanatomický obrazový slovník / A. Vasil'čuk. – Skalica: MM a spol., s. r. o., 2012 r. – 784 s.
19. Vasilchuk Anatoliy. The Enioanatomy of Human Subtle Bodies: monograph / A. Vasilchuk. – Skalica: MM a spol., s. r. o., 2012 y. – 684 s.: il.
20. Vasilchuk Anatoliy. The Enioanatomy of Channels of Subtle Bodies: monograph / A. Vasilchuk. – Skalica: MM a spol., s. r. o., 2014 y. – 300 s.: il.
21. Васильчук А. Л. Еніоанатомія тонкоматеріальних тіл людини / Навчально-методичний посібник для університетів. – Львів: ПП Сорока Т. Б. Друк на потребу, 2015. – 752 с.
22. Васильчук А. Л. Еніоанатомія тонкоматеріальних тіл людини / Підручник для університетів. – Львів: ПП Сорока Т. Б. Друк на потребу, 2016. – 704 с.
23. Васильчук А. Л. Еніоанатомія системи каналів тонкоматеріальних тіл людини: підручник для університетів / А. Л. Васильчук. – Львів: ПП Сорока Т. Б. Друк на потребу, 2017. – 688 с.
24. Васильчук А. Л. Еніопсіанатомічний розвиток тонкоматеріальних тіл людини: монографія / А. Л. Васильчук. – Львів: ПП Сорока Т. Б. Друк на потребу, 2017. – 472 с.

ДЕЯКІ ВИЗНАЧНІ ДАТИ ВЕРЕСНЯ

5 вересня – Міжнародний день благодійності

Творити благі і добрі безкорисливі справи, милосердя чинити тим, хто потребує цього особливо, завжди було гідним і шанованим заняттям. Міжнародне співтовариство на рівні Генеральної Асамблеї ООН глибоко стурбоване тим фактом, що злидні як і раніше зберігаються практично у всіх державах світу. Це стосується насамперед країн, що розвиваються, але часто створюється враження, що подібні явища не залежать ні від рівня економічного, культурного чи соціального розвитку.

Злидні супроводжують нас з незапам'ятних часів і можуть бути обумовлені різноманітними причинами і обставинами, залежними і абсолютно незалежними від людини. Вони схожі на якесь випробування і нашу, на жаль, іноді гідну спадщину. Вони небезпечні і непередбачувані. Вони уособлюють собою щось жахливе і зовсім не бажане. Єдина ефективна зброя проти них - це благодійність. У сучасному розумінні благодійність не сильно відрізняється від тих понять і принципів, які були притаманні цьому явищу протягом всієї історії нашого людства. Ідея внести «День благодійності» в офіційний державний або міжнародний календар, за даними проекту Diloa Mova.com, не нова. Приміром, 13-го грудня 2007-го року Президентом України, згідно до Указу № 1220/2007, другу неділю грудня було зроблено офіційним днем, присвяченим благодійності на державному рівні. Офіційний «Міжнародний день благодійності» був затверджений дещо пізніше, 17 грудня 2012 р. на 58 пленарному засіданні Генеральної Асамблеї ООН, що відображено у відповідній резолюції № 67/105 і відзначається 5 вересня. Той факт, що сучасне співтовариство усвідомило необхідність і цінність благодійності в процесах розвитку і зміцнення нормальних людських взаємин, радує і безперечно є дуже позитивним зрушенням в офіційній міжнародній політиці.

8 вересня – Міжнародний день грамотності

Всесвітній день грамотності започатковано Організацією Об'єднаних Націй більше трьох десятиків років тому. Відзначається він з 1966 р. за рішенням Генеральної конференції ЮНЕСКО.

Грамотність є основою для здобуття нових знань і вмінь, що є інструментами ефективної участі людини в усіх сферах суспільного життя XXI століття. З метою забезпечення освіти для всіх резолюцією 56/116 Генеральної Асамблеї ООН період 2003–2012 рр. був проголошений Десятиріччям грамотності. Для виконання цього розроблений Міжнародний план дій, названий Дакарським, за місцем проведення 57-ї Генеральної асамблеї – у столиці Сенегалу. Населення Землі сягнуло семи мільярдів і продовжує рости високими темпами. Проте майже одна шоста від загалу землян – неграмотні. Це – вражаюча цифра, 1,2 млрд.! З них – 100 мільйонів дітей, які ніколи не сиділи за партами, не тримали в руках книгу, не лічили зірок у небі та, найстрашніше, залишилися на узбіччі цивілізації. Протягом останніх десятиліть спостерігається значний прогрес у забезпеченні грамотності. Зокрема, у 1950 році в половині країн світу 50% дорослого населення (старших 15 років) були неграмотними. На сьогодні таке явище спостерігається лише у 25 країнах світу, у решті країн рівень неграмотності населення в середньому не перевищує 10%. У 1970 році лише двоє з трьох жителів нашої планети були освіченими, у 1990 році – троє з п'яти, а станом на 2006 рік – четверо з п'яти. Освічених людей із кожним роком стає все більше й більше, але боротьба з неучтвом залишається надзвичайно складною та масштабною проблемою. Безліч дітей, молодих людей та дорослих, що здобути освіту, не відповідають

рівню, необхідному для того, щоб їх можна було вважати грамотними в умовах сьогодення. Грамотність – свято для людства, бо грамотних людей у світі до п'яти мільярдів. Однак грамотність для всіх – дітей, молоді та дорослих – ще не до кінця досягнута мета. Мета Міжнародного дня грамотності – відзначити, що бути грамотним важливо для кожної людини та суспільства в цілому. Цей День підкреслює важливість грамотності та хоча б базової освіти як основних інструментів, що необхідні для побудови інтегрованого й мирного суспільства у XXI столітті. Грамотність – фундамент, на якому можна збудувати подальший розвиток людини. Відкриваючи доступ до книги, вона дає можливість користуватися скарбницею думки та знання, що створені людством. Але можливість – це ще не все. Ступенем поширення грамотності в певному народі характеризується ступінь участі всього народу в розумовому житті людства. Тож пам'ятаймо, що грамотність є беззаперечним правом кожної людини, інструментом її соціального та особистого розвитку.

Починаючи з 1966 року ЮНЕСКО відзначає Міжнародний день грамотності, намагаючись саме в такий спосіб привернути увагу суспільства й мобілізувати міжнародну суспільну думку, щоб збудити його інтерес і досягти активної підтримки зусиль, спрямованих на розповсюдження грамотності — однієї з головних сфер діяльності ЮНЕСКО. Традиція щорічно відзначати цей день започаткована відповідною рекомендацією Всесвітньої конференції міністрів освіти з ліквідації неграмотності, що відбулася в Тегерані у вересні 1965 року. Саме ця конференція рекомендувала оголосити 8 вересня, дату урочистого відкриття конференції, Міжнародним днем грамотності та святкувати його щорічно в усьому світі. Свято було запроваджене й святкується не тільки на честь тих, хто дав людству писемність, але й всіх, хто навчає дітей і молодь та розповсюджує грамотність.

Щорічно 8 вересня в ході офіційної церемонії з нагоди Міжнародного дня грамотності присуджуються Міжнародні премії ЮНЕСКО в галузії грамотності: Премія ЮНЕСКО імені Короля Сечжона за поширення грамотності та Премія ЮНЕСКО імені Конфуція за поширення грамотності. Щороку день грамотності присвячений певній тематиці, 2019 рік — «Освіта перетворює життя людей».

10 вересня – Всесвітній день запобігання самогубствам

Половина випадків насильницької смерті на нашій планеті припадає на самогубства. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), загальна кількість смертей від суїциду зараз наближається до мільйона на рік.

Тенденції такі, що до 2020 року число самогубств, очевидно, зросте в півтора рази. У зв'язку з цим ВООЗ оголосила 10 вересня Всесвітнім днем запобігання самогубствам.

Суїцид – це глобальна і трагічна проблема для світової охорони здоров'я. По всій землі після рішення накласти на себе руки вмирає більше людей, ніж у результаті воєн і насильницьких убивств, разом узятих. За поширеністю випадків суїциду попереду йдуть розвинені країни. Першість належить країнам Східної Європи. Найменші ж показники – в Латинській Америці та Азії. По Африці дані про це практично відсутні.

14 вересня – День фізичної культури і спорту України

Святкування Дня фізичної культури і спорту в Україні припадає на другу суботу вересня (Указ президента від 29 червня 1994 року № 340/94).

Європейські види спорту, такі як футбол і боротьба почали поширюватися в Україні з кінця XIX ст. Всій Європі було відоме ім'я українського борця греко-римського стилю Івана Піддубного. Багато перемог здобули українські спортсмени, виступаючи в різних видах спорту у складі збірних команд СРСР. Легендами українського спорту є стрибун Сергій Бубка (35

світових рекордів), футболісти Олег Блохін та Ігор Беланов, відзначені «золотим м'ячем» як найкращі футболісти Європи. Визнана в світі і українська школа художньої гімнастики. Зірками цього виду спорту свого часу були Ірина Дерюгіна і Лариса Латиніна, яка завоювала 18 олімпійських медалей (9 золотих, 5 срібних та 4 бронзові) – це найбільше досягнення в історії олімпіад. Всього українськими спортсменами було завойовано більше чотирьохсот олімпійських медалей.

Сьогодні на спортивному небосхилі України сяють нові зірки. Боксерів Володимира і Віталія Клинків, плавчиху Яну Клочкову, гімнастку Ганну Безсонову, легкоатлетку Жанну Пінтусевич, тенісиста Андрія Медведева, футболіста Андрія Шевченка, боксера Василя Ломаченка, гімнастку Лілію Подкопаєву, весляра Юрія Чебана, гімнаста Олега Верняєва, фехтувальницю Ольгу Харлан, борця Жана Беленюка та багатьох інших знають далеко за межами України.

14 вересня – Всесвітній день надання першої медичної допомоги

З 2000 року Всесвітній день надання першої медичної допомоги проводиться щорічно в другу суботу вересня. Ініціатором його проведення виступають національні організації – члени Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Основне завдання при наданні першої медичної допомоги полягає в тому, щоб шляхом проведення необхідних найпростіших медичних заходів врятувати життя потерпілому, зменшити його страждання і попередити розвиток можливих ускладнень.

Ситуації, що вимагають надання екстреної медичної допомоги виникають, як правило, несподівано. В основному це відбувається в умовах дефіциту часу і під час відсутності людей зі спеціальним медичною освітою. У цих випадках важливо не піддаватися паніці, діяти швидко й рішуче, тому що в такі моменти дорога кожна секунда. Вже давно відомо про існування так званої «золотої години», того часу, коли постраждалому можна надати найбільш дієву першу допомогу. Саме в такі моменти здоров'я людини, що потрапила в несподіване критичне становище, перебуває між життям і смертю. Пояснюється це тим, що максимальні компенсаторні функції організму людини, при виникненні раптових і серйозних ушкоджень, можуть ефективно підтримувати стабільний стан приблизно протягом однієї години. Саме протягом першої години після настання нещасного випадку надання першої медичної допомоги є найбільш ефективним і дозволяє мінімізувати розвиток небезпечних ускладнень.

15 вересня – Всесвітній день боротьби з лімфомами

15 вересня у багатьох країнах світу відзначається Всесвітній день боротьби з лімфомами. Цей день було запроваджено вперше у 2004 році, щоб підвищити обізнаність населення щодо цієї групи захворювань та допомогти людям, які страждають від лімфом. Лімфома – це пухлина з клітин імунної системи, різновид злоякісної пухлини, що вражає лімфатичну систему, яка складається з лімфатичних вузлів (невеликі закриті скупчення лімфоцитів), селезінки, вилочкової залози, кісткового мозку. Лімфома – це не одна хвороба, а група з понад 30-ти різних хвороб. Існують два головних типи пухлин імунної системи: лімфома Ходжкіна та неходжкінські лімфоми. Лімфоми – серйозне захворювання, прогресуюче з плином часу.

Сучасна практика дозволяє встановити, що лімфома виліковна в 80% випадків. Шанси хворих на одужання повністю залежать від точної та своєчасної діагностики. У країнах Західної Європи захворюваність лімфомами складає близько 12-15 випадків на 100 000 населення в рік. Більше одного мільйона осіб у всьому світі живуть із діагнозом лімфома, і у близько тисячі

пацієнтів щодня виявляють цю патологію. Останнім часом кожного року діагноз лімфома та лімфолейкоз в Україні мають щонайменше 3,5 тисячі людей.

16 вересня – Міжнародний день охорони озонowego шару

19 грудня 1994 р. Генеральна Асамблея ООН проголосила 16 вересня Міжнародним днем захисту озонowego шару (Ozone Layer Protectional Day) (Резолюція 49/114). Цей день відзначається з 1995 р. в пам'ять про день підписання в 1987 р. Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озонів шар. При цьому враховувалася необхідність збереження озонowego шару, який фільтрує сонячне проміння і попереджує шкідливий вплив ультрафіолетового проміння на поверхню Землі, тим самим зберігаючи життя на планеті. У 1985 році у Відні 22 країни підписали конвенцію про охорону озонowego шару. Через два роки 16 вересня був підписаний протокол в Монреалі про речовини, які руйнують озонів шар. Основною метою цих двох угод є запобігання руйнуванню озонowego шару в результаті антропогенних дій. В рамках Монреальського протоколу вдалося заборонити виробництво і вжиток 100 видів хімікатів, що руйнують озонів шар. Багато які з цих речовин сприяють глобальному потеплінню. В цілому, світовий вжиток таких з'єднань скоротився більш ніж на 95%. Саме тому Генеральна асамблея ООН проголосила день підписання протоколу – 16 вересня – Міжнародним днем охорони озонowego шару планети. Озон міститься в атмосфері до висот 100 км, але в нікчемно малій кількості (до 0,001 %), проте без нього життя на землі було б зовсім не таким, яке ми спостерігаємо зараз. Коли б не озонів шар, то життя не змогло б взагалі вибратися з океанів і високорозвинені форми життя типа ссавців, включаючи людину, не виникли б.

На процеси руйнування озонowego шару, як з'ясувалося, може істотного впливу завдавати людина. В середині сімдесятих років, стало відомо, що деякі речовини можуть викликати зменшення вмісту стратосферного озону. Це – фреони (гази, що використовуються в холодильниках і аерозольних балончиках) і продукти, що виникають при польотах висотної авіації, при запусках ракет, а також багато інших азотистих речовин, що використовуються на поверхні землі. Останніми роками області дефіциту озону були зареєстровані і над Північною півкулею. Площа цих областей істотно менше антарктичної озонів діри і вони можуть спостерігатися над різними регіонами Північної півкулі, їх прийнято називати локальними озонів дірами. Одна з таких локальних озонів дір спостерігається над Центральною Азією, яка перший раз була відмічена в серпні 1984 р. Проблема втрати озонowego шару може призвести до зростання ультрафіолетової радіації Сонця, що робитиме вплив не лише на все населення планети, але і на все живе на Землі.

Озонів діра над Антарктидою в цьому році може стати однією з найменших за останні три десятиліття, пише ВВС. Зараз діра значно менша від тієї, яку зазвичай спостерігають в середині вересня, заявляє Служба моніторингу атмосфери імені Коперника (CAMS). Агентство додає, що діра розташована не в центрі і далеко від полюса. У 2019 році площа озонів діри над Антарктидою становить трохи більше 5 млн км², тоді як минулого року розміри діри були понад 20 млн км².

21 вересня – День фармацевтичного працівника України

День фармацевтичного працівника встановлено Указом Президента України № 1128/99 від 07.09.1999. У третю суботу вересня в Україні понад 350 тисяч представників цієї галузі святкують своє професійне свято. На фармацевтичному ринку України здійснюють діяльність

понад 5 тисяч суб'єктів господарювання, серед яких 9456 аптек, 5470 аптечних пунктів, 6310 аптечних кіосків, 927 аптечних складів і майже 7000 лікувально-профілактичних закладів. Населення України забезпечено широким асортиментом лікарських засобів українського та іноземного виробництва. Українські ліки експортуються в 25 країн світу.

26 вересня – Міжнародний день боротьби за повну ліквідацію ядерної зброї

Повна ліквідація ядерної зброї є однією з найстаріших цілей Організації Об'єднаних Націй. Вона була предметом першої резолюції Генеральної Асамблеї в 1946 р. Також, починаючи з 1959 р., поряд з загальним і повним роззброєнням була включена до порядку денного Генеральної Асамблеї. Вона була основною темою оглядових конференцій, що проводяться в ООН з 1975 р. державами-учасниками Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Була визначена як одне з пріоритетних завдань першої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї з роззброєння в 1978 р., яка приділила особливу увагу проблемі ядерного роззброєння і була підтримана кожним з генеральних секретарів Організації Об'єднаних Націй.

Проте, станом на 2015 р., в арсеналах країн світу налічується близько 16 000 одиниць ядерної зброї. Країни, які володіють такою зброєю, не мають проблем з фінансуванням і розробили довгострокові плани з модернізації своїх ядерних арсеналів. Більше половини населення світу живе в країнах, які або мають таку зброю, або є членами ядерних альянсів. Станом на 2015 р., жодна з одиниць ядерної зброї не була фізично знищена відповідно до якого-небудь двостороннього або багатостороннього договору, і ніяких переговорів щодо ядерного роззброєння не ведеться. Тим часом, доктрина ядерного стримування зберігається як елемент політики безпеки всіх ядерних держав і їх ядерних союзників. Такі реалії сьогоdnішнього дня. Незважаючи на зростаючу в усьому світі стурбованість щодо катастрофічних гуманітарних наслідків використання навіть одного ядерного заряду, не кажучи вже про регіональну або глобальну ядерну війну.

Ці факти спонукали Генеральну Асамблею заснувати 26 вересня Міжнародний день боротьби за повну ліквідацію ядерної зброї (резолюція A/RES/68/32 від 5 грудня 2013 р.). Цей День дозволить світовій спільноті підтвердити свою прихильність справі глобального ядерного роззброєння як першочергове завдання. Відзначаючи Міжнародний день боротьби за повну ліквідацію ядерної зброї, ми інформуємо громадськість і її лідерів про реальні переваги ліквідації такої зброї, а також пов'язаних соціально-економічних витратах. Особливо важливо відзначати цей День в Організації Об'єднаних Націй, з огляду на універсальність членського складу Організації та багаторічний досвід в області вирішення питань ядерного роззброєння. Це знакове місце для вирішення однієї з основних проблем людства, для досягнення миру і безпеки в світі без ядерної зброї.

26 вересня – Всесвітній день контрацепції

Починаючи з 2007 року за ініціативою десяти міжнародних організацій так чи інакше пов'язаних з проблемами планування сім'ї почав відзначатися «Всесвітній день контрацепції». Щорічне подія проводиться 26 вересня. Організації, які виступили ініціаторами проведення «Всесвітнього дня контрацепції» – це Азіатсько-Тихоокеанська рада з контрацепції, Агентство США з міжнародного розвитку, Європейське товариство контрацепції і репродуктивного здоров'я, Німецький фонд світового населення, Латиноамериканський Центр «Здоров'я та Жінка», Міжнародна федерація дитячої та підліткової гінекології, Марі Стоупс Інтернешнл, Міжнародна федерація планування сім'ї, Рада з народонаселення і Pan American Health and

Education Foundation. Міжнародний день контрацепції, за задумом організаторів, повинен привернути увагу влади та громадськості до проблем, які виникають внаслідок недостатнього статевих виховання і зневаги до засобів контрацепції.

27 вересня – Всесвітній день туризму

Туризм в сучасному розумінні, як масове явище і широкодоступна можливість здійснення подорожі, виник порівняно недавно, на початку минулого століття. Стрімко набираючи обертів, це явище стало настільки популярним, що туризмом в тій чи іншій мірі стала займатися переважна більшість людей, особливо в розвинених країнах і країнах, що розвиваються. Поняття туризму почало швидко обростати специфічними термінами і визначеннями. Це і діловий туризм, і туризм для відпочинку, розважальний та освітній туризм і ціла маса найрізноманітніших форм і напрямків.

Популярність туризму пояснюється дуже просто, туризм – це вигода в усіх напрямках. Він не тільки сприяє процвітанню і благополуччю туристичних регіонів, активно підтримує високий рівень культурного збагачення, яке отримують мандрівники в процесі здійснення своєї поїздки, а й дає величезний заряд бадьорості. За даними проекту Diloва Mova.com, розуміючи користь і важливість розвитку доступного туризму, в 1979 р. Генеральна асамблея Всесвітньої туристської організації при Організації Об'єднаних Націй, що розташовувалася на той момент в іспанському місті Торремоліно, заснувала міжнародне свято – «Всесвітній день туризму», яке було запропоновано відзначати 27 вересня. Метою цього свята було не тільки пропаганда туризму, а й широке висвітлення його внеску в економіку як окремих регіонів, так і світового співтовариства в цілому, а також подальший глибокий позитивний розвиток міжнародних зв'язків усіх країн. Безліч країн підтримали ініціативу цієї поважної світової організації. Так, наприклад, в незалежній Україні Всесвітній день туризму був додатково закріплений указом Президента України від 21 вересня 1998 р. № 1047/98 і носить назву «День туризму», відзначається також 27 вересня.

День туризму – свято всіх, хто хоч раз відчув себе в ролі мандрівника, вибираючись з щоденної буденної суєти в ліс або на поле, на берег річки або озера, на море чи курорт, а також в інші місця, на які так багата наша улюблена земля! Цілком природно, що це свято і тих, хто сам безпосередньо зайнятий у цій сфері – сфері туристичного бізнесу. Свято персоналу та керівників готельних комплексів, співробітників туристичних компаній і музейних працівників, а також всіх, хто намагається професійно забезпечувати наш повноцінний відпочинок. Зі святом всіх, небайдужих до туризму людей!

29 вересня – Всесвітній день серця

Протягом життя (70-80 років) людське серце здатне заповнити близько 3500 стандартних залізничних цистерн. За 70 років життя серце людини скорочується більше 2 500 000 000 разів. З кожним скороченням серце виштовхує в артерії 70-80 мл крові. Приблизно 12 ударів досить, щоб заповнити, наприклад, стандартний літровий пакет. Ці цифри вірні в стані спокою. При фізичному навантаженні обсяг крові, що перекачується, зростає в кілька разів. При максимальних фізичних навантаженнях - в 4-5 разів, з кожним ударом виштовхується в аорту більше 200 мл крові, а стандартна нафтова цистерна - 60 тонн. Порахуйте і перевірте. Наше серце дуже працює, а дублерів у серця немає!

Всесвітній день серця проводиться за ініціативою Всесвітньої федерації серця за підтримки Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я з 2000 року. Ця подія щорічного

характеру, яка відзначалася в останню неділю вересня. З 2011-го року - фіксована дата - 29-те вересня. Метою цього міжнародного дня є підвищення обізнаності населення про хвороби серця, правильний спосіб життя для їх попередження і пропаганда профілактичних заходів для зменшення смертності від хвороб серця.

Серцево-судинні захворювання є однією з провідних причин смерті у світі. Метою проведення в цей день заходів є необхідність максимального залучення уваги людей до свого здоров'я, формування розуміння того, що на виникнення і перебіг хвороби можна і потрібно активно впливати. Основні фактори ризику розвитку серцево-судинних захворювань - це артеріальні гіпертензії, підвищений рівень загального холестерину крові та його фракцій, надмірна вага, гіподинамія, тютюнопаління і стреси.

Повний обіг крові серцем дорослої людини відбувається за 20-28 сек, дитини - за 15 сек, у підлітка - за 18 сек. За добу кров обертається по тілу 1,5-2 тисячі разів.

В організмі досить парних органів і лише серце одне. Бережіть серце!

29 вересня – Міжнародний день глухих

Свято відзначається щорічно в останню неділю вересня. Міжнародний день глухих заснований в 1951 р., на честь створення Міжнародної федерації глухих. За статистикою, порушеннями слуху страждає кожна дев'ята людина. Його втрачають в результаті травми, хвороби чи вроджених вад. На планеті 2500 мов. Але є й ще одна форма спілкування, останнім часом все більше і більше цікавить вчених, – мова погляду й жестів. Всесвітня Федерація глухих в 50-і роки для обслуговування міжнародних заходів глухих, тобто конгресів, симпозіумів, конференцій, у тому числі і спортивних, розробила Жестуно – систему жестів. Абат де Л'Епе заснував першу школу – Паризький інститут глухонімих (1760) у Франції. Він був основоположником мімічного методу, великим прихильником мови жестів. Не вірте в той міф, що глухі замкнуті й нетовариські. Десятки чудових особистостей були глухими. П'єр де Ронсар – поет епохи Відродження, якого називали «принцом французьких поетів», був прекрасним фехтувальником і танцівником. В історію увійшла його чудова фраза «З поганим слухом у палаці робити нічого». Втратили слух Віктор Гюго – автор «Собору Паризької Богоматері», Людвіг ван Бетховен – видатний композитор, Антоніо Станьолі – італійський художник, Клод-Андре Десен – французький скульптор, Жан Жак Руссо – письменник.

29 вересня – День отоларинголога

Отоларингологія представляє одну з гілок медицини, яка спеціалізується на діагностиці та лікуванні вуха, горла, носа, а також патологій голови і шиї. Практикуючі лікарі з даної спеціальності називаються оториноларингологами, але частіше використовується скорочення ЛОР – від слова «ларінгооторінолог». Своє професійне свято отоларингологи відзначають 29 вересня.

У цей світлий День ми вітаємо наших лікарів «вуха, горла, носа» і бажаємо їм міцного здоров'я, успіхів (і не тільки в медичній практиці), сімейного щастя і довгих років спокійного, але яскравого життя!

30 вересня – Всеукраїнський День бібліотек

Бібліотеки – один з інструментів нашої цивілізації, який вже багато століть доводить свою ефективність в процесах збереження, накопичення і передачі людських пізнань. Вважається, що вперше аналоги сучасних бібліотек з'явилися ще близько 2,5 тис. років до нашої ери на Сході.

Це були зібрані в одному з древніх вавилонських храмів міста Ніппур глиняні таблички, на яких їх сучасники запам'ятали важливу для них інформацію для наступних поколінь. У Київській Русі перші бібліотеки стали відкривати після прийняття християнства. Це були церковні бібліотеки, серед яких у той час найбільшою вважалася заснована в 1037 р. князем Ярославом Мудрим бібліотека Софії Київської. У цій бібліотеці зберігалося понад дев'ятсот книг, що були виготовлені тоді виключно вручну. Для середньовіччя це була грандіозна праця і в подальшому в майстернях при Софійському соборі робилися книги, які увійшли в основу інших бібліотечних зібрань, наприклад, бібліотеки при Печерському монастирі, яка стала найбільшим з кінця XI століття центром культурного життя в Київській Русі.

Звичайно ж іноді книги безповоротно гинули в запалі пожеж і військових баталій, згадаємо лише знамениту Александрійську бібліотеку. Так, з Софіївської бібліотеки збереглися тільки лічені екземпляри, серед яких найвідоміші – це безцінне Євангеліє. Примітно, що саме Слово Боже, Слово про спасіння і про Спасителя, було для людей найбільш цінною книгою, гідною збереження для наступних поколінь. Книга – Рейнське Євангеліє, на якій приносили клятву французькі королі, а нині, продовжуючи цю традицію, приносять присягу президенти Франції, колись вивезла з Києва Анна, дочка Ярослава Мудрого, це одна з тих небагатьох збережених книг знаменитої Софіївської бібліотеки.

Віддаючи данину поваги бібліотечному руху в незалежній Україні, 14-го травня 1998-го року Президентом України було підписано Указ № 471/98 про щорічне святкування Всеукраїнського Дня бібліотек. В Україні він відзначається 30-го вересня. За даними проекту Dilova Mova.com, ще з XIII століття, в момент створення Галицько-волинського князівства на Західній Україні вже почався активний бібліотечний рух. При дворі філософа і книжника князя Володимира Васильковича була створена велика книжкова рукописна майстерня. Звичайно поява друкарства в середині XV століття справило грандіозні зміни по всьому світу, це не могло не торкнутися бібліотечної справи. Масштабний розвиток і поширення бібліотек почалося в XVI столітті. У Львові та Острозі з'явилися великі книгосховища. Вони створювалися при освітніх установах. Бібліотека Київської академії була організована в XVII столітті, а в XVIII столітті наявність бібліотек увійшло в моду у заможних і шляхетських родів, козацьких старшин, будинків єпископів, при монастирях і різноманітних школах.

До другої половини XIX і початку XX століття в землях Західної України, що входила тоді під протекцію Австро-Угорщини, стала діяти ціла мережа культурно-освітніх осередків, під назвою «Просвіта» До 1914-го рока Просвіта налічувала близько 78-ми філій і 2944-х читальних закладів по всьому краю, покриваючи 75% українських населених пунктів Галичини. До 1939 р. цей показник виріс до 85%. За часів радянської влади бібліотечна справа була невід'ємною частиною державної політики.

На сьогоднішній день в Україні функціонують близько 40 тисяч великих і малих бібліотек. Однією з провідних вважається Національна бібліотека Академії наук України імені Володимира Івановича Вернадського, Державна історична бібліотека, Державна бібліотека України для дітей, Національна парламентська бібліотека і т. д. Загальна кількість бібліотечних працівників зайнятих у цій справ, становить близько 53-х тисяч фахівців. Щороку українські книгосховища обслуговують понад 17,5 мільйонів читачів. У цей день, Всеукраїнський День бібліотек, ми так само поспішаємо приєднатися до привітань на адресу всіх працівників цього безцінного осередка, з віками накопиченого, нашого людського досвіду і знань Бажаємо Вам усіх благ, уваги ваших читачів, ваших справжніх шанувальників! Зі святом бібліотек!

ХРОНІКА

**У вересні 2019 р. відзначають свої ювілеї люди, які причетні до охорони здоров'я
*ПОЗДОРОВЛЯЄМО З:***

30 річчям

**Вірну Маріанну Михайлівну
Іськів Мар'яну Олегівну
Вариводу Олену Юрійівну
Піняжко Оресту Богданівну**

35 річчям

**Заяць Марту Мирославівну
Ковальську Марту Євгенівну
Матвійчук Мар'яну Євгенівну**

40 річчям

**Козицького Богдана Івановича
Ломіковську Марту Павлівну
Пилипів Наталію Володимирівну**

45 річчям

**Дутку Яромира Богдановича
Андрейчук Іванну Петрівну**

50 річчям

**Бурову Ларису Михайлівну
Андрющенка Дмитра Вікторовича**

55 річчям

**Слабу Оксану Михайлівну
Назаренко-Крейн Тетяну Петрівну**

Бажаємо міцного здоров'я!

Хроніка вересня. ЮВІЛЕЙНІ ДАТИ УКРАЇНСЬКИХ ЛІКАРІВ І ВЧЕНИХ

1 вересня 70 років від дня народження **Олега Івановича Винницького**, акушера-гінеколога. Народився в с. Чертежі Львівської області. У 1973 р. закінчив медичний факультет Львівського медінституту. У 1973–1974 рр. – лікар-інтерн відділення акушерства та гінекології Львівської обласної дитячої клінічної лікарні, у 1974–1975 рр. – акушер-гінеколог Миколаївської ЦРЛ Львівської області; у 1975–1978 рр. – молодший науковий співпрацівник Львівського НДІ педіатрії, акушерства та гінекології; у 1978–1980 рр. – асистент кафедри акушерства та гінекології №2. У 1980 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Использование партусистена и его влияние на обмен серотонина у женщин с невынашиванием беременности». У 1980–1987 рр. працював асистентом кафедри акушерства та гінекології №1. У 1987–1989 рр. – молодший науковий співробітник Київського інституту удосконалення лікарів. У 1988 р. захистив докторську дисертацію на тему: «Вопросы диагностики, клиники и патогенеза невынашивания беременности». У 1989 р. – асистент кафедри акушерства та гінекології №1. У 1989–1991 рр. – доцент кафедри. Від 1992 р. – професор кафедри. У 1992–1997 рр. – завідувач кафедри акушерства та гінекології з курсом перинатології. Від 1997 р. – професор кафедри акушерства та гінекології №2 Львівського медичного університету. Наукові дослідження присвячені проблемам гормонального та імунного статусу жінок із завмерлою вагітністю, пренатальної діагностики патології вагітності, антенатальної охорони плода. О.І. Винницький був автором близько 70 наукових і навчально-методичних праць. Помер 5 листопада 1997 р. на 49 році життя.

3 вересня 80 років від дня народження **Світлани Василівни Стеценко**, анатома. У 1965 р. закінчила Київський медичний інститут. У 1988 р. захистила докторську дисертацію на тему «Морфогенез бронхиальных, альвеолярных и сосудистых структур легкого человека». Від 1991 р. працювала на посаді професора кафедри нормальної анатомії КМІ. У 1993 р. отримала вчене звання професора. С.В. Стеценко є автором понад 100 наукових робіт, в т. ч. 7 навчальних посібників, 2 винаходів. Наукові дослідження присвячені проблемі розвитку і будови структури легень на різних рівнях.

9 вересня 115 років від дня народження **Теодора-Богдана Дзюбановського**, терапевта. Народився на Тернопільщині. Середню освіту здобув в Українській гімназії у Тернополі. Медицину вивчав у Краківському університеті, який закінчив у 1935 р. Практику проходив у Тернополі. Приватну лікарську практику проходив у Тернополі. Був лікарем 1-ї української дивізії У ЕЛА. Після звільнення з полону у 1946 р. працював лікарем при УНРРА-ІРО у французькій зоні. У 1949 р. емігрував у Канаду. Склав нострифікаційні іспити у 1951 р. Відкрив приватну лікарську практику у Виндзорі і працював до 1984 р. Активний учасник канадських медичних товариств.

13 вересня 60 років від дня народження **Ярослава Володимировича Заблоцького**, стоматолога. Народився в м. Сокаль Львівської області. У 1984 р. закінчив стоматологічний факультет Львівського медичного інституту. У 1984–1986 рр. був клінічним ординатором; у 1986–1987 рр. – молодший науковий співробітник, у 1987–1994 рр. – асистент кафедри

ортопедичної стоматології. У 1991 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Підвищення біологічної індіферентності знімних зубних протезів із акрилових пластмас». У 1994–2007 рр. – працював доцентом кафедри. У 2006 р. захистив докторську дисертацію на тему «Клінічне обґрунтування лікування незнімними ортопедичними конструкціями із залученням імплантантів». В 2007 р. отримав вчене звання доктора медичних наук. Від 2007 р. – професор кафедри ортопедичної стоматології. Я.В. Заблоцький є автором понад 110 наукових праць, в т. ч. 6 патентів на винаходи. Основні наукові роботи присвячені проблемі удосконалення зубного протезування, анестезії щелепно-лицевої ділянки.

21 вересня 115 років від дня народження **Ростислава Всеволодовича Чаговця**, біохіміка, племінника Василя Юрійовича Чаговця. Народився в Києві. У 1925 р. закінчив Київський інститут народної освіти. У 1932–1950 рр. працював на кафедрі біохімії Київського медичного інституту, водночас від 1933 р. – в Інституті біохімії АН УРСР (в 1948–1976 рр. – завідувач відділу біохімії вітамінів). У 1966–1972 рр. – академік-секретар Відділення біохімії, біофізики та фізіології АН УРСР. Основні наукові роботи присвячені експериментальній вітамінотерапії, біохімії вітаміновмісних коферментів, біохімії м'язів. Запропонував метод визначення окислювально-відновних властивостей за допомогою поляризованих електродів. Вивчав взаємообумовленість м'язової роботи, умов відпочинку та тренування. Розробив наукові основи раціонального харчування спортсменів та контролю за тренуванням. Встановив вплив на обмін вітамінів наркотиків та транквілізаторів. Довів, що великі дози вітамінів змінюють метаболізм, чим обумовлений їх терапевтичний ефект. Помер 11 вересня 1982 р., проживши майже 78 років.

21 вересня 90 років від дня народження **Марії Никонівни Вознюк**, зоолога. Народилася в м. Берестечко Волинської області. У 1953 р. закінчила природничий факультет Львівського педагогічного інституту, у 1953–1961 рр. – асистент кафедри зоології Львівського педагогічного інституту; у 1961–1963 рр. – асистент кафедри зоології; у 1963–1967 рр. – старший лаборант кафедри фізіології людини і тварин; у 1967–1996 рр. – завідувач, в 1997–2003 рр. – інженер Зоологічного музею Львівського університету. Автор близько 20 наукових праць. Померла 5 листопада 2003 р. на 75 році життя.

24 вересня 50 років від дня народження **Любомира Домашевського**, хірурга. Народився в м. Чикаго (США). Вищі студії з біології та хімії пройшов в Іллінойському університеті. Закінчив Іллінойський університет і в 1990 р. був прийнятий на навчання в Медичну школу ім. Лойоли. У 1994 р. одержав диплом доктора медицини. Проходив хірургічну резидентуру у званні капітана на Гаваях. Спеціалізується в галузі травматичної хірургії.

25 вересня 180 років від дня народження **Карла-Георгія-Еміля Георгійовича Гейбеля**, фармаколога. У 1861 р. закінчив медичний факультет Дерптського університету. У 1865 р. захистив дисертацію на тему «О всасывании йодистого калия различными органами». У 1865 р. отримав вчене звання професора і став завідувачем кафедри фармакології медичного факультету Київського університету. На цій посаді пропрацював до 1868 р. Знову повернувся на цю посаду в 1877 р. і пропрацював до 1897 р., майже одночасно, у 1889–1897 рр. був деканом медичного факультету Київського університету. Наукові роботи присвячені вивченню розподілу речовин в органах. Читав курс фармакології, загальної терапії, історію медицини.

Наукові праці присвячені дослідженням і вивченню розподілу речовин в організмі людини. Нагороджений орденами Св. Станіслава II ст., Св. Анни II ст. Помер 3 квітня 1898 р. на 59 році життя.

26 вересня 95 років від дня народження **Захара Семеновича Василенка**, стоматолога. Народився у с. Родниківка Уманського району на Черкащині. У 1950 р. закінчив Київський стоматологічний інститут. У 1977 р. захистив докторську дисертацію на тему «Функциональные и морфологические изменения в рецепторном аппарате слизистой оболочки рта под влиянием съёмных протезов». У 1981 р. отримав вчене звання професора. У 1961–1988 рр. працював головним стоматологом МОЗ УРСР; у 1982–1990 рр. був завідувачем кафедри пропедевтики ортопедичної стоматології та ортопедії. З.С. Василенко був автором понад 70 наукових праць, присвячених проблемі адаптації людини до змінних і незмінних протезів, апаратів у різні вікові періоди. Розробив і впровадив у практику методи лікування і профілактики протезних стоматопатій. Учасник німецько-радянської війни 1941–1945 рр., нагороджений орденами і медалями СРСР. Помер 25 липня 2001 р. на 77 році життя.

28 вересня 100 років від дня народження **Романа-Яреми Кравчука**, гінеколога. Народився на Львівщині. У 1938 р. отримав середню освіту. У 1943 р. вступив до Української дивізії «Галичина». Після капітуляції Німеччини потрапив в англійський полон. У 1946 р. повернувся в Мюнхен. Навчався медицині і закінчив навчання у 1958 р. в університеті імені Людвіка Максиміліяна. У 1959 р. емігрував у США. Проходив інтершип і резидентуру, працював лікарем-гінекологом. У 1963 р. розпочав приватну лікарську практику в Ньюарку. Був активним членом і головою УЛГПА. У 1992 р. вийшов на пенсію. Помер 23 серпня 1993 р. на 74 році життя.

29 вересня 125 років від дня народження **Анатолія Петровича Лаврова**, дерматовенеролога. Народився в с. Спасское, Росія. У 1916 р. закінчив медичний факультет Ростовського-на-Дону медичного інституту. У 1917–1918 рр. працював військовим лікарем, у 1918–1927 рр. – ординатором дерматовенерологічної клініки м. Ростов-на-Дону; у 1937–1932 рр. консультант курорту Сочі-Мацеста; у 1932–1936 рр. – завідувач кафедри дерматовенерології Туркменського медінституту, за сумісництвом – директор Туркменського дерматовенерологічного інституту; в 1936–1940 рр. – завідувач дерматовенерологічної клініки м. Сочі. У 1941–1944 р. – завідувач відділу військового госпіталю в Москві, у 1944–1947 рр. – головний дерматовенеролог МОЗ РРФСР, за сумісництвом – консультант дерматовенеролог міської поліклініки м. Москви (1944–1948). У 1946 р. захистив докторську дисертацію на тему «Лечение заболеваний кожи на курорте Сочи-Мацеста». У 1947 р. йому присвоєно вчене звання професора, у 1948 р. – вчений ступінь доктора медичних наук. У 1948–1949 рр. – завідувач кафедри дерматовенерології Львівського медичного інституту. У 1949 р. виїхав до Києва, де працював директором Київського НДІ дерматовенерології. В травні 1953 – жовтні 1955 завідував кафедрою дерматології Одеського медичного інституту. В тому часі досліджував ефективність курортних факторів у терапії хворих на дерматози – випадання волосся, червоний плоский лишай, псоріаз, склеродермія. А.П. Лавров був автором близько 60 наукових робіт. Наукові дослідження присвячені проблемам боротьби із шкірними захворюваннями в Туркменістані, лікування сифілісу, використання фізіотерапевтичних засобів для лікування дерматозів. Помер 8 травня 1957 р. на 63 році життя.

29 вересня 95 років від дня народження **Сергія Йосиповича Криштаба**, стоматолога. У 1953 р. закінчив Київський стоматологічний інститут. У 1968 р. захистив докторську дисертацію на тему «Материалы к патогенезу и диагностике деформаций нижней челюсти». У 1964 р. отримав вчений ступінь доктора медичних наук. У 1969–1984 рр. працював завідувачем кафедри ортопедичної стоматології. У 1971 р. отримав вчене звання професора. С.Й. Криштаб був автором понад 100 наукових праць, в т. ч. 1 підручника та 5 монографій. Займався проблемами розробки і впровадження суцільнолитих протезів з металокераміки, внутрішньокісткової імплантації зубів. Помер 17 вересня 1984 р. проживши майже 60 років.

29 вересня 50 років від дня народження **Ростислава Миколайовича Ступницького**, стоматолога. Народився в с. Держів Львівської області. У 1991 р. закінчив стоматологічний факультет Львівського медичного інституту, у 1991–1996 рр. працював лікарем-стоматологом Львівської обласної стоматологічної поліклініки; у 1996–2001 р. – асистент кафедри ортопедичної стоматології. У 1998 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Клінічні та технологічні аспекти лікування хворих бюгельними протезами на замкових кріпленнях». Від 2001 р. працює на посаді доцента. Від 2004 р. – декан стоматологічного факультету. У 2009 р. захистив докторську дисертацію на тему «Клініко-експериментальне обґрунтування ортопедичного лікування хворих із частковою втратою зубів залежно від стану тканин протезного ложа». Р.М. Ступницький є автором близько 180 наукових праць, в т. ч. 3 посібників, 9 патентів. Основні наукові дослідження присвячені комплексному лікуванню хворих із частковою втратою зубів.

30 вересня 90 років від дня народження **Володимира Івановича Любинця**, фтизіатра. Народився в с. Чернів Івано-Франківської області. У 1954 р. закінчив лікувальний факультет Львівського медичного інституту. У 1954–1956 рр. – клінічний ординатор кафедри оториноларингології Львівського медичного інституту; у 1956–1959 рр. – лікар-отоларинголог Ново-Милятинської РЛ Львівської області; у 1959–1970 рр. – лікар-отоларинголог, бронхолог Львівської обласної туберкульозної лікарні. У 1965 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Болезни трахеи и бронхов у больных туберкулёзом легких». У 1967–1987 рр. – асистент кафедри фтизіатрії та пульмонології, за сумісництвом у 1985–1987 рр. – заступник декана педіатричного факультету, у 1987–1988 рр. – доцент кафедри, у 1988 р. – завідувач кафедри, у 1988–1993 рр. – доцент, завідувач курсу з підвищення кваліфікації лікарів, у 1993–1999 рр. – доцент кафедри. В.І. Любинець є автором понад 80 наукових та науково-методичних праць. Наукові дослідження присвячені проблемам патології трахеї та бронхів у хворих на туберкульоз.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пирогова В. Винницький Олег Іванович / В. Пирогова, С. Різничок // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2009 / Б.С. Зіменковський, М.Р. Гжегоцький, О.Д. Луцик. – Львів: Наутітус, 2009. – С. 45.
2. Москаленко В.Ф. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841–2006) / В.Ф. Москаленко, І.М. Полякова. – Київ: Книга плюс, 2006. – 304 с. – Зі змісту: [Стеценко Світлана Василівна]. – С. 233.

3. Пундій П. Українські лікарі. Кн. 1. Естафета поколінь національного відродження: бібліогр. довід. / П. Пундій; гол. ред. Я. Ганіткевич. – Львів; Чикаго, 1994. – 328 с. – Зі змісту: [Дзюбановський Теодор-Богдан]. – С. 102–103.
4. Макеев В. Заблоцький Ярослав Володимирович / В. Макеев, О. Луцик // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2009 / Б.С. Зіменковський, М.Р. Гжегоцький, О.Д. Луцик. – Львів: Наутілус, 2009. – С.117.
5. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф.Н. Серков. – Киев: Наукова думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Чаговец Ростислав Всеволодович]. – С. 683.
6. Шидловський І. Вознюк Марія Никонівна / І. Шидловський // Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. – Т. 1: А-К. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – С. 298.
7. Пундій П. Українські лікарі. Кн. 2. Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю: бібліогр. довід. / П. Пундій; гол. ред. Я. Ганіткевич. – Львів; Чикаго, 1996. – 448 с. – Зі змісту: [Домашевський Любомир]. – С. 107–108.
8. Москаленко В.Ф. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841–2006) / В.Ф. Москаленко, І.М. Полякова. – Київ: Книга плюс, 2006. – 304 с. – Зі змісту: [Гейбель Карл-Георгій-Емілій Георгійович]. – С. 55.
9. Москаленко В.Ф. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841–2006) / В.Ф. Москаленко, І.М. Полякова. – Київ: Книга плюс, 2006. – 304 с. – Зі змісту: [Василенко Захар Семенович]. – С. 38.
10. Пундій П. Українські лікарі. Кн. 2. Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю: бібліогр. довід. / П. Пундій; гол. ред. Я. Ганіткевич. – Львів; Чикаго, 1996. – 448 с. – Зі змісту: [Кравчук Роман-Ярема]. – С. 158.
11. Надрага О. Лавров Анатолій Петрович / О. Надрага // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2009 / Б.С. Зіменковський, М.Р. Гжегоцький, О.Д. Луцик. – Львів: Наутілус, 2009. – С. 179.
12. Москаленко В.Ф. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841–2006) / В.Ф. Москаленко, І.М. Полякова. – Київ: Книга плюс, 2006. – 304 с. – Зі змісту: [Криштаб Сергій Йосипович]. – С. 124.
13. Макеев В. Ступницький Ростислав Миколайович // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2009 / Б.С. Зіменковський, М.Р. Гжегоцький, О.Д. Луцик. – Львів: Наутілус, 2009. – С. 315.
14. Телішевська М. Любінець Володимир Іванович / М. Телішевська // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2009 / Б.С. Зіменковський, М.Р. Гжегоцький, О.Д. Луцик. – Львів: Наутілус, 2009. – С. 196.

ВОЛОДИМИР МАКСИМОВИЧ ВЛАСЕНКО

До 85-річчя від дня народження

Володимир Максимович Власенко народився 2 вересня 1934 р. в селі В'язівка Городищенського району Черкаської області в сім'ї колгоспників: батько Максим Федорович (1907–1994) і мати Федорія Устимівна (1910–1986). У 1944 р. Володя Власенко знайшов міну і почав її розбирати. Вибухом хлопцеві відірвало два пальці на лівій кисті. Після закінчення школи-семирічки Володимир вирішив вступити до Смілянського технікуму харчової промисловості, але не зміг скласти вступні іспити. Вступив (1954) до Черкаського ветеринарного технікуму, після закінчення якого (1956) працював ветеринарним фельдшером Мліївської ветеринарної дільниці Городищенського району.

У 1956 р. Володимир вступив у Білоцерківський сільськогосподарський інститут. У липні 1961 р. Володимир Максимович закінчив інститут і почав працювати завідувачем Орловецької ветеринарної дільниці Смілянського району Черкаської області. У 1964 р. В.М. Власенко поступив в аспірантуру при кафедрі хірургії Білоцерківського сільськогосподарського інституту. У 1967 р. В. М. Власенко захистив кандидатську дисертацію на тему «Морфологические и функциональные изменения у поросят после срезания зубов».

В 1967–1970 рр. В.М. Власенко працював асистентом кафедри хірургії Білоцерківського СГУ. У 1968–1969 р. він працював заступником декана ветеринарного факультету, у 1969–1973 р. – секретарем партійного комітету інституту, у 1970–1973 рр. В.М. Власенко був спочатку старшим викладачем, а згодом – доцентом кафедри хірургії та акушерства; у 1973 р. працював проректором з навчальної роботи, у 1973–1993 р. – професором кафедри, у 1993–2006 рр. був завідувачем кафедри хірургії. У 1997 р. В.М. Власенко захистив докторську дисертацію на тему «Використання лазерів у ветеринарній хірургії».

У 1977–2005 рр. В.М. Власенко був ректором Білоцерківського Державного аграрного університету, у 2006–2013 рр. В.М. Власенко працював радником ректора університету.

В.М. Власенко зробив великий внесок у ветеринарну науку і практику новаторськими розробками в галузі зубо-щелепної хірургії, профілактики дефіциту фтору, епізоотологічного дослідження системи, екополітики і організації ветеринарної справи в

Україні. Вперше у ветеринарній медицині розробив технології лазерної високоенергетичної хірургії у тварин.

Під керівництвом вченого розроблено і впроваджено застосування низькоенергетичних (гелій-неонових) лазерів при гнійно-некротичних процесах у тварин шляхом дії на осередок ураження після хірургічної обробки, впливу через біологічно-активні точки і рефлексогенні Т-зони, а також опромінення крові *in vitro* та *in vivo*.

На сьогодні В.М. Власенко є керівником завдання 1 рівня галузевої науково-технічної програми «Науковий супровід ветеринарного забезпечення тваринництва України в контексті реалізації міжнародної стратегії (МЄБ, ВООЗ, ФАО) «Єдине здоров'я» на 2016–2020 рр.».

Вчений є автором близько 200 наукових праць, в т. ч. 24 наукових підручників та навчальних посібників, а саме: «Словарь терминов ветеринарной хирургии» (1984), «Хирургия в промышленном свиноводстве» (1985), «Грыжи у животных» (1987), «Хирургические болезни сельскохозяйственных животных» (1988), «Хірургія у молочному тваринництві» (1994), «Хірургія у свинарстві та вівчарстві» (1998), «Загальна ветеринарна хірургія» (1999). Вчений є співавтором Закону України «Про ветеринарну медицину» (1992), «Довідника з ветеринарної хірургії» (2001), «Оперативна хірургія, анестезіологія і топографічна анатомія» (2003), «Спеціальна ветеринарна хірургія» (2003), «Антисептика та асептика у ветеринарній хірургії» (2005), «Словник термінів ветеринарної хірургії» (2008), «Тлумачний словник клінічних термінів ветеринарної медицини» (2008), «Сучасні методи інструментальних досліджень у ветеринарній хірургії» (2001).

Вчений підготував 4 кандидатів і 2 докторів наук.

Праця вченого гідно оцінена. Він був нагороджений орденами «Дружби народів», «За заслуги» III і II ст., низкою медалей. Американський біографічний інститут (Нью-Йорк) визнав його Людиною року-2002, обраний Почесним професором Вищої національної ветеринарної школи Франції, Харківської державної зооветеринарної академії. У 1999 р. В.М. Власенко був обраний академіком НААН.

Бажаємо Ювіляру міцного здоров'я!

ЛІТЕРАТУРА

1. Панько І.С. Власенко Володимир Максимович / І.С. Панько // Вчені у галузі ветеринарної медицини. – Київ, 2001. – Кн. 6.
2. Сокольська М.О. Власенко Володимир Максимович / М.О. Сокольська // ЕСУ в 30 т. / співгол. редкол.: І.М. Дзюба. – Київ: НАН України. – Т. 4: В – Вог.
3. Україна наукова. Національна академія аграрних наук України. / упоряд. В.В. Болгов. – Київ: Національні рейтинги України, 2013. – 208 с. – Зі змісту: [Власенко Володимир Максимович]. – С. 133.
4. Хто є хто в Україні / уклад. та ред. Юрій Марченко, Олександр Телемко. – Київ: «К.І.С.», 2006. – 1136 с. – Зі змісту: [Власенко Володимир Максимович]. – С. 157.

ВОЛОДИМИР СЕРГІЙОВИЧ ЗЕМСКОВ
До 80-річчя від дня народження

Володимир Сергійович Земсков народився 9 вересня 1939 року в м. Горькому (тепер Нижній Новгород) в родині інженера і лікарки-педіатра. Через 2 роки почалася німецько-радянська війна, і дитинство Володі Земскова пройшло під знаком цього випробування. Під час війни батько був відправлений на роботу у Ворошиловградський (нині Луганський) металургійний комбінат, де він і залишився працювати після війни. Згодом до Луганська переїхала вся родина. Тут у 1956 р. Володимир Земсков закінчив середню школу № 25 і поступив у Луганський медичний інститут. З другого курсу інституту В.С. Земсков працював у студентському гуртку фізіології та хірургії, де багато експериментальних операцій зробив на собаках. Вчитися в медінституті подобалося і цей принцип «постійного навчання» В.С. Земсков проніс через все своє життя. На шостому курсі він був єдиним студентом, який за 6 місяців сам виконав 106 операцій.

Після закінчення Луганського медичного інституту В.С. Земсков був призначений завідувачем здоров'я пункту шахти «Україна» м. Парткомуну, працював хірургом-онкологом в Комунарському міському онкологічному диспансері, де під керівництвом онколога П.Г. Кравцова став хірургом-онкологом I категорії та надрукував декілька статей в хірургічних журналах країни. Своїм першим учителем-клініцистом він вважав Павла Григоровича Кравцова – хірурга, завідувача диспансеру.

Чотири рази В.С. Земсков пробував поступити до аспірантури в Москві та Києві і всі чотири спроби виявилися невдалими. Лише в 1969 р. він став аспірантом Київського науково-дослідного рентгенорадіологічного онкологічного інституту (нині Інститут онкології АМН України), де доля звела його з Іваном Теодосовичем Шевченком – відомим вченим, засновником цього інституту. Він став другим учителем В.С. Земскова.

У 1972 р. В.С. Земсков захистив кандидатську дисертацію на тему «Комплексная диагностика злокачественной меланомы кожи» і в тому ж році почав працювати молодшим науковим співробітником Інституту клінічної та експериментальної хірургії (нині Національний інститут хірургії і трансплантації імені А.А. Шалімова). Спочатку В.С. Земсков починає працювати в сфері експериментальної хірургії і лише згодом стає клініцистом. У 1978 р. В.С. Земскова обирають старшим науковим співробітником і доручають очолити відділ.

В 1981 р. В.С. Земсков захистив докторську дисертацію на тему «Хирургическое лечение острого панкреатита и его осложнений». Ця тема є класичною для школи А.А. Шалімова. В 1980 р. за конкурсом В.С. Земсков очолив кафедру хірургії педіатричного факультету Київського медичного інституту. На цій кафедрі він пропрацював до 1982 р. Кафедра базувалася на Олександрівській лікарні №14. На базі цієї лікарні за підтримкою головного лікаря Є.С. Паламарчука він створив Київський міський центр хірургії печінки, жовчних шляхів

та підшлункової залози. Центр цілодобово працював, приймаючи хворих не тільки з міста Києва, а й з усієї України та інших республік СРСР.

У 1983 р. В.С. Земсков одержав звання професора. У 1985 р. за розробку та втілення у клінічну практику методів й техніки кріодеструкції злоякісних новоутворень проф. В.С. Земсков отримав Державну премію СРСР. У 1987 р. його було обрано членом Міжнародної асоціації хірургії печінки, жовчних протоків та підшлункової залози (ІНРВА). У 1988 р. вченому було присвоєно звання «Заслуженого діяча науки Української РСР».

У 1989 р. на час реконструкції кафедра загальної хірургії №1 разом із Центром хірургії печінки перебазувалася у Київську міську клінічну лікарню №10. Доля розпорядилася так, що цей тимчасовий переїзд став остаточним. Вже на початку 1990-х років 10-та лікарня посідає перші місця в Києві за показниками обороту хірургічного ліжка-дня та іншими показниками.

Розпад СРСР у 1991 р. й наступна економічна дестабілізація призвели до зменшення фінансування медичної галузі, ситуація наблизилася до катастрофи. В цих умовах В.С. Земсков організував лікарів і створив внутрішньолікарняну касу, за рахунок якої покривалася нестача фінансування та проведення ремонтів у будівлі хірургічного корпусу.

У 1995 р. проф. В.С. Земсков за досягнення у галузі боротьби з раком отримав звання академіка Академії Універсале Гульєльмо Марконі (Рим), був обраний членом Європейського ордену гідності А.С.О.Е.М. (Брюссель, Бельгія) та Товариства Альберта Швейцера (Австрія), а також багатьох міжнародних благодійних некомерційних організацій. У 1997 р. В.С. Земсков вступив до Міжнародного хірургічного товариства (ISS). В тому ж році вчений заснував приватну клініку, названу його ім'ям. У 2000 р. проф. В.С. Земсков став лауреатом Міжнародного відкритого рейтингу «Золота фортуна».

Проф. В.С. Земсков був автором понад 550 наукових робіт, в т. ч. 5 монографій. Нові методи діагностики та лікування були підтверджені 125 авторськими свідоцтвами та патентами. В.С. Земсков створив школу хірургів: серед його учнів 17 докторів та 42 кандидати наук.

В останні роки свого життя проф. В.С. Земсков жив у селі. Життя Володимира Сергійовича Земскова зупинилося на 63 році у відділенні інтенсивної терапії Клінічної лікарні № 10 після обширного інфаркту міокарда 21 лютого 2002 р.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобров О.Е. Вспоминая Учителя / О.Е. Бобров // Новости медицины и фармации. – 2007. – №3 (207). – С. 21.
2. Бобров О.Е. Реквием Учителю / О.Е. Бобров // Клінічна хірургія. – 2009. – №7-8. – С. 4.
3. Вакулик Л. Володимир Земсков: кожному хворому я намагаюся дати шанс на одужання / Л. Вакулик // Ваше здоров'я. – 1999. – №64 (448). – 10 вересня. – С. 5.
4. Владимир Сергеевич Земсков. К 60-летию со дня рождения // Клінічна хірургія. – 1999. – №9. – С. 52-53.
5. Ковальська Л. Незамінні люди є. Таким був Володимир Земсков /1. Ковальська // Ваше здоров'я. – 2003. – №7. – 21-27 лютого. – С. 5.
6. Москаленко В.Ф. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841-2006) / В.Ф. Москаленко, І.М. Полякова. – Київ: Книга плюс, 2006. – 304 с. – Зі змісту: [Земсков Володимир Сергійович]. – С. 93-94.
7. Памяти Владимира Сергеевича Земскова. In commemoration of Vladimir Sergeyevich Zemskov I I Клінічна хірургія. – 2002. – №10. – С. 64.
8. Панишко Ю.М. Володимир Сергійович Земсков. До 75-річчя від дня народження / Ю.М. Панишко, М.Ю. Шалапська // Феномен людини, Здоровий спосіб життя [текст]: зб. наук. праць. – Львів, 2014. – Вип. 31(97). – С. 48-49.
9. Пилипенко Л. Академік Земсков, ми запам'ятали Вас життєлюбом / Л. Пилипенко // Ваше здоров'я. – 2002. – №8 (634). – 1 березня. – С. 4.

Хроніка вересня. ЮВІЛЕЙНІ ДАТИ ЗАРУБІЖНИХ ЛІКАРІВ ТА ВЧЕНИХ

1 вересня 125 років від дня народження **Віктора Збігнева Тиховскі**, польського фізіолога. Народився в м. Борщів Тернопільської області. У 1951 р. закінчив медичний факультет Львівського університету. У 1921–1922 рр. – працював демонстратором кафедри фізіології. У 1923–1924 рр. стажувався в Кембриджі, Оксфорді, Лондоні. У 1924–1930 рр. працював асистентом кафедри, у 1930–1932 рр. – доцент кафедри; у 1932–1937 рр. – завідувач кафедри / інституту фізіології Львівського університету, за сумісництвом – викладач фізіології і біохімії Львівської політехніки, Львівської академії ветеринарної медицини, доцент стоматології Львівського університету / медичного інституту (1938–1941). Подальша доля невідома. Наукові дослідження присвячені проблемам нейрофізіології, нейропсихології, біофізики, вищої нервової діяльності, геронтології та геріатрії.

1 вересня 115 років від дня народження **Дмитра Андрійовича Бірюкова**, російського фізіолога. Народився в Новочеркаську. У 1927 р. закінчив Ростовський-на-Дону університет. Від 1928 р. працював в Інституті фізіології АН СРСР у І.П. Павлова. Від 1935 р. очолював кафедру фізіології в вузах Ростова-на-Дону, Воронежа, Москви, Ленінграду. У 1944–1949 рр. працював директором Воронежського медичного інституту, від 1950 р. – завідувач відділу порівняльної фізіології і патології та директор Інституту експериментальної медицини АМН СРСР. Наукові дослідження присвячені порівняльній фізіології і анатомії вищої нервової діяльності. У 1943 р. встановив наявність барорецепторів у твердій мозковій оболонці. Д.А. Бірюков створив новий науковий напрямок – екологічну фізіологію нервової діяльності. Автор праць із філософських та методологічних проблем фізіології та медицини. Був головним редактором (від 1950 р.) «Физиологического журнала СССР им. И.М. Сеченова». Від 1962 р. – академік АМН СРСР, почесний член Чехословацького медичного товариства ім. Я. Пуркіне (від 1962 р.), почесний доктор Карлова університету в Празі (від 1957 р.). Помер 8 січня 1969 р. на 65 році життя.

5 вересня 190 років від дня народження **Вільяма Одлінга**, англійського хіміка. Народився в Саутуорку. У 1846–1850 рр. навчався медицині в Лондоні. У 1850 р. стажувався з хімії у Ш.Ф. Жерара в Парижі. Від 1850 р. член Лондонського Королівського товариства. Від 1868 р. – професор Королівського інституту, від 1872 р. – професор Оксфордського університету. Наукові роботи присвячені теоретичній хімії. Відомий важливий внесок в підготовку теорії валентності. Розпрацював проблему систематизації хімічних елементів, склавши в 1867–1868 рр. декілька таблиць. Серед них цікавість представляє таблиця 1868 р., в якій елементи розташовані у порядку зростання їх атомних мас. Цю таблицю аналізував Д.І. Менделєєв. Помер 17 лютого 1921 р. на 92 році життя.

7 вересня 190 років від дня народження **Фрідріха Августа Кекуле**, німецького хіміка-органіка. Народився в Дармштадті. У 1852 р. закінчив Гісенський університет. Слухав лекції

Ж.Б. А.Дюма, Ш.А. Вюрца, Ш.Ф. Шерера в Парижі. У 1856–1858 рр. був викладачем Гейдельберзького університету, у 1858–1865 рр. – професор Гентського університету (Бельгія), від 1865 р. – професор Бонського університету (в 1877–1878 рр. – ректор). Наукові інтереси переважно домінували в галузі теоретичної органічної хімії та органічного синтезу. У 1854 р. отримав тіооцетову кислоту, в 1856 р. гліколеву кислоту. У 1857 р. висловив думку про валентність як ціле число одиниць спорідненості, яким володіє атом. Вказав на двовалентність сірки та кисню. У 1858 р. висунув положення про те, що конституція сполук обумовлена валентністю. У 1858 р. вперше показав, що число атомів водню, зв'язаних з атомами вуглецю дорівнює $2n + 2$. У 1865 р. запропонував циклічну структурну формулу бензолу. Здійснив (1864) цикл перетворень кислот: яблучно-бромбурштинова – оптично неактивна яблучна. Синтезував у 1872 р. трифенілметан, а у 1878 р. – антрахінон. Був президентом Німецького хімічного товариства (1878, 1886, 1891). Один із організаторів I Міжнародного конгресу хіміків у Карлсруе (1860). Помер 13 липня 1896 р. на 67 році життя.

9 вересня 120 років від дня народження **Олександра Миколайовича Несмеянова**, російського хіміка. Народився в Москві. У 1922 р. закінчив Московський університет, де і почав працювати: від 1935 р. – професор, у 1948–1951 рр. – ректор. Одночасно в 1930–1934 рр. працював у НДІ добрив і інсектофунгіцидів, у 1939–1954 рр. – директор Інституту органічної хімії АН СРСР; від 1954 р. – директор Інституту елементоорганічних сполук АН СРСР. У 1943 р. обраний академіком АН СРСР, в 1946–1948 рр. – академік-секретар Відділення загальної і технічної хімії АН СРСР, у 1951–1961 рр. – президент АН СРСР; в 1961–1975 рр. – академік-секретар Відділення загальної і технічної хімії АН СРСР. У 1947–1961 рр. – Голова комітету із Ленінських і Державних премій СРСР в галузі науки і техніки. Дослідження вченого стосуються хімії металоорганічних сполук. Разом з К.А. Кочетковим застосував діазометод (1935–1948) для отримання органічних сполук олова, свинцю, сурми. У 1945 р. сформулював закономірності зв'язку між положенням металу в періодичній системі та здатністю до утворень органічних сполук. Досліджував геометричну ізомерію етиленових металоорганічних сполук. Разом із співробітниками виконав низку робіт в галузі хлорвініл кетонів. Виконав роботи з фосфорорганічних, фторорганічних, магнійорганічних сполук. Відкрив явище (1960) металотропії. Заклав основи (1962) нового напрямку досліджень – створення синтетичних харчових продуктів. О.М. Несмеянов був відзначений багатьма нагородами: Державна премія СРСР (1943), Ленінська премія (1968), Герой Соціалістичної праці (1969, 1979). Вчений був членом багатьох академій та наукових товариств, нагороджений Золотою медаллю ім. М.В. Ломоносова АН СРСР (1962). Помер 17 січня 1980 р. на 81 році життя. Інституту елементоорганічних сполук АН СРСР присвоєно (1980) ім'я О.М. Несмеянова.

13 вересня 165 років від дня народження **Наполеона Осиповича Цибульського**, польського фізіолога. Народився в Швеціані (тепер Литва). У 1880 р. закінчив Воєнно-медичну академію в Петербурзі. Працював там же під керівництвом І.Р. Тарханова (1846–1908). Від 1885 р. – професор фізіології Ягеллонського університету в Кракові, де організував фізіологічну лабораторію. Наукові роботи присвячені проблемам загальної фізіології та фізіології кровообігу. Розпрацював нові методи дослідження і створив прилади, що відзначали швидкість

руху і масу крові в різних органах і судинах (гемотаксметр). У 1880 р. одним із перших застосував внутрішньовенозне вливання сольових розчинів. Досліджував вплив депресорного та блукаючого нервів на кровообіг. Разом із Л. Шимановичем відкрив (1894) фізіологічну дію екстрактів наднирників. Вивчав природу нервового збудження і гіпнозу. Автор підручника «Фізіологія медицини» (1896) польською мовою. Помер 26 квітня 1919 р. на 65 році життя.

13 вересня 90 років від дня народження **Георгія Борисовича Елякова**, російського хіміка і біохіміка. Народився в Костромі. У 1952 р. закінчив Московський університет, в якому працював у 1952–1955 рр. У 1955–1959 рр. працював на підприємствах хімічної промисловості Москви. У 1962–1964 рр. – завідувач створеної ним лабораторії хімії природних фізіологічно-активних сполук Далекосхідного філіалу АН СРСР у Владивостоку. Від 1964 р. – директор Інституту біологічно активних речовин АН СРСР у Владивостоку. Наукові роботи присвячені хімії гетероциклічних сполук. Вивчав рослини сімейства аралієвих (женьшень, акантопанакс та ін.), знайшов у них новий тип глікозидів. Розробив методи отримання синтетичних аналогів високоактивних глікозидів. Дослідив будову, біологічну активність і біосинтез тритерпенових глікозидів, що містяться в морських тваринах.

17 вересня 145 років від дня народження **Станіслава Міхала Прогульські**, польського лікаря. Народився в м. Нови Сонч. У 1902 р. закінчив медичний факультет Львівського університету. У 1902–1904 рр. спеціалізувався з педіатрії в Берліні та Відні. У 1904–1914 рр. працював асистентом кафедри педіатрії Львівського університету, у 1914–1919 рр. – лікар діючої армії; у 1919–1922 рр. – асистент кафедри, у 1922–1938 рр. – доцент кафедри, у 1938–1941 рр. – професор кафедри педіатрії Львівського університету / медичного інституту. Наукові інтереси пов'язані з діагностикою та лікуванням різних захворювань у дітей. Автор близько 50 наукових праць, в т. ч. підручника. 4 липня 1941 р. розстріляний нацистами у Львові на 67 році життя.

18 вересня 145 років від дня народження **Євгена Владиславовича Бірона**, російського фізикохіміка. У 1897 р. закінчив Петербурзький університет, в якому почав працювати асистентом. Від 1910 р. був професором Петербурзького лісного інституту, від 1917 р. – професор Томського технологічного інституту, наукові роботи присвячені вивченню взаємодії речовин в розчинах. Вивчав щільність бікомпонентних сумішей двох нормальних рідин. У 1910 р. запропонував формулу для визначення залежності розширення рідин від температури, більш точну, ніж відома формула Д.І. Менделєєва. У 1915 р. відкрив явище вторинної періодичності. У 1915–1917 рр. керував роботами із дослідження бойових отруйних речовин (БОР). Помер 16 серпня 1919 р. на 46 році життя.

24 вересня 210 років від дня народження **Роберта Джона Кейна**, ірландського хіміка. Народився в Дубліні. У 1830 р. закінчив Дублінський університет. У 1931 р. вивчав фармацію в Парижі. У 1831–1834 рр. – професор «Ірландського аптекарського дому». Від 1832 р. – член Королівської ірландської академії. В 1834–1844 рр. – лектор і професор Дублінського королівського товариства. Від 1844 р. – директор Музею економічної геології, одночасно до 1873 р. – президент Королівського коледжу в Корке. Від 1849 р. – член Лондонського Королівського товариства. Наукові роботи стосуються медичної, органічної та неорганічної

хімії. Дослідив продукти перегонки деревини. У 1835 р. запропонував метод виділення метилового спирту із деревинної смоли за допомогою хлориду кальцію. Здійснив у 1837 р. дослідження амонійних солей ртуті, міді, цинку та інших металів, які принесли йому популярність. Визначав склад сечі та крові людини при різних патологічних станах. У 1831 р. заснував і був редактором першого ірландського видання «Дублінського журналу медицини і хімії». Помер 16 лютого 1890 р. на 81 році життя.

26 вересня 265 років від дня народження **Жозефа Луї Пруста**, французького хіміка. Народився в Анже. У 1777 р. закінчив Паризький університет. У 1777–1780 рр. викладав у семінарії Вергари (Іспанія), у 1780–1791 рр. читав лекції в Парижі, в 1791–1808 рр. – професор Артилерійського училища в Сеговії (Іспанія) та Мадридського університету. У 1808 р. повернувся до Франції, де продовжив дослідження. Основний напрямок досліджень – хімічний аналіз неорганічних сполук. У 1800 р. запропонував термін «гідрат». Займався дослідженнями камфори, крохмалю, цукру. У 1797–1809 рр. досліджував склад різних оксидів металів, хлоридів, сульфідів, що стало основою для відкриття (1799–1806) закону сталості складу хімічних сполук. Цей закон став емпіричною базою хімічної атомістики, а потім – класичного атомно-молекулярного вчення. У 1802 р. виділив глюкозу з виноградного соку. Помер 5 липня 1826 р. на 72 році життя.

28 вересня 230 років від дня народження **Річарда Брайта**, англійського лікаря. У 1808 р. він поступив на факультет мистецтв Едінбурзького університету, але через 1 рік перевівся на медичний факультет. Далі була поїздка у Лондон. У 1813 р. Брайт повернувся в Едінбург, де захистив докторську дисертацію. Вчений багато мандрував по Європі, знайомився з багатьма лікарями різних країн. У 1820 р. він був запрошений на посаду асистента в госпіталь Гая. Одночасно працював викладачем медичної школи. У 1827 р. Брайт описав невідому хворобу: гостру і хронічну форми: ураження нирок, олігурію, набряк обличчя, рук, ніг, суху шкіру, часті головні болі, відчуття важкості в попереку. Цей симптомокомплекс отримав назву Брайтової хвороби. Р. Брайт увійшов в медицину як один із основоположників нефрології. Він був особистим лікарем королеви Вікторії. Помер 16 грудня 1858 р. на 70 році життя.

30 вересня 80 років від дня народження **Жана-Марі П'єра Лена**, французького хіміка. Народився в Росемі (департамент Нижній Рейн). У 1960 р. закінчив Страсбурзький університет. Він 1960 р. працював у Національному центрі наукових досліджень у Франції. В 1963–1964 рр. стажувався в Гарвардському університеті в лабораторії Р.Б. Вудворда (1917–1979). В 1963–1979 рр. працював у Страсбурзькому університеті; від 1970 р. – професор університету. Від 1979 р. – професор хімії Коллеж де Франс. Основний напрямок досліджень – органічний синтез і хімія комплексних сполук. Методами ЯМР і рН-метрії вивчав (1970) біциклічні аміно-краун-ефіри і доказав, що вони володіють на 2 порядки більш високою комплексоутворюючою здатністю, ніж моноциклічні краун-ефіри. Встановив (1972–1978) наявність геометричної та енергетичної комплементарності як важливої закономірності утворення супрамолекул – комплексів краун-ефірів не лише з катіонами, але й з аніонами. Отримав краун-системи, що проявляють прото-АТФазну і протокиназну активність. **У 1987 р. Дональд Крам, Жан-Марі П'єр Лен, Чарльз Педерсен отримали Нобелівську премію з хімії «за дослідження і використання молекул із структурноспецифічними взаємодіями високої вибіркості».**

ЛІТЕРАТУРА

1. Гжегоцький М. Тиховські Віктор Збігнєв / М. Гжегоцький // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009 / Б.С. Зіменковський, М.Р. Гжегоцький, О.Д. Луцик. – Львів: Наутілуc, 2009. – С. 319-320.
2. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф.Н. Серков. – Киев: Наукова думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Бирюков Дмитрий Андреевич]. – С. 70-71.
3. Волков В.А. Выдающиеся химики мира: биограф. справ. / В.А. Волков, Е.В. Вонский, Г.И. Кузнецова; под ред. В.И. Кузнецова. – Москва: Высшая школа, 1991. – 656 с. – Из содерж.: [Одлинг Уильям]. – С. 327.
4. Волков В.А. Выдающиеся химики мира: биограф. справ. / В.А. Волков, Е.В. Вонский, Г.И. Кузнецова; под ред. В.И. Кузнецова. – Москва: Высшая школа, 1991. – 656 с. – Из содерж.: [Кекуле Фридрих Август]. – С. 119-200.
5. Волков В.А. Выдающиеся химики мира: биограф. справ. / В.А. Волков, Е.В. Вонский, Г.И. Кузнецова; под ред. В.И. Кузнецова. – Москва: Высшая школа, 1991. – 656 с. – Из содерж.: [Несмеянов Александр Николаевич]. – С. 315-316.
6. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф.Н. Серков. — Киев: Наукова думка, 1984. — 816 с. — Из содерж.: [Цыбульский Наполеон (Никодим) Осипович]. – С. 682.
7. Волков В.А. Выдающиеся химики мира: биограф. справ. / В.А. Волков, Е.В. Вонский, Г.И. Кузнецова; под ред. В.И. Кузнецова. – Москва: Высшая школа, 1991. – 656 с. – Из содерж.: [Еляков Георгий Борисович]. – С. 161.
8. Надрага О. Прогульські Станіслав Міхал / О. Надрага, О. Луцик // Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009 / Б.С. Зіменковський, М.Р. Гжегоцький, О.Д. Луцик. – Львів: Наутілуc, 2009. – С. 274-275.
9. Волков В.А. Выдающиеся химики мира: биограф. справ. / В.А. Волков, Е.В. Вонский, Г.И.Кузнецова; под ред. В.И. Кузнецова. – Москва: Высшая школа, 1991. – 656 с. – Из содерж.: [Бирон Евгений Владиславович]. – С. 161.
10. Волков В.А. Выдающиеся химики мира: биограф. справ. / В.А. Волков, Е.В. Вонский, Г.И.Кузнецова; под ред. В.И. Кузнецова. – Москва: Высшая школа, 1991. – 656 с. – Из содерж.: [Кейн Роберт Джон]. – С. 199.
11. Волков В.А. Выдающиеся химики мира: биограф. справ. / В.А. Волков, Е.В. Вонский, Г.И.Кузнецова; под ред. В.И. Кузнецова. – Москва: Высшая школа, 1991. – 656 с. – Из содерж.: [Пруст Жозеф Луи]. – С. 362.
12. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О.А. Грандо. – Київ: РВА «Тріумф», 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Брайт Річард]. – С. 125-126.
13. Волков В.А. Выдающиеся химики мира: биограф. справ. / В.А. Волков, Е.В. Вонский, Г.И.Кузнецова; под ред. В.И. Кузнецова. – Москва: Высшая школа, 1991. – 656 с. – Из содерж.: [Лен Жан-Мари Пьер]. – С. 257.

ФРІЦ ПРЕГЛЬ
До 150-річчя від дня народження

Фріц Прегль народився 3 вересня 1869 р. в Лайбасі (нині Любляна) в сім'ї службовця скарбниці Раймунда Прегля та Фредеріки (Шлакер) Прегль. Згодом батько помер, Фріц у 1887 р. закінчив гімназію в Лайбасі і переїхав з матір'ю в Грац. Там поступив у Грацький університет, де почав вивчати медицину. Фріц виявився настільки талановитим студентом, що за клопотанням викладача кафедри фізіології Олександра Роллета став асистентом в його лабораторії. В 1893 р. Фріц Прегль отримав медичний диплом і продовжив працювати в лабораторії О. Роллета, водночас працюючи лікарем-офтальмологом. З часом Фріц почав цікавитися хімією, складом жовчі, вмістом вуглецево-азотистих сполук в людській сечі. Отримані результати були позитивно оцінені фахівцями і в 1899 р. Фріц Прегль отримав

посаду лектора на кафедрі фізіології Грацького університету. Бажання продовжити розпочаті дослідження в галузі фізіологічної хімії привело Ф. Прегля в Німеччину, де впродовж 1904 р. він працював у Карла Хуфнера в Тьобінгенському університеті, у Вільгельма Оствальда (1853–1932) в Лейпцизькому і в Еміля Фішера (1852–1919) в Берлінському університетах. Після повернення на батьківщину Ф. Прегль був призначений асистент-професором університетської лабораторії медичної хімії Граца, а через два роки став судовим хіміком міста.

Вивчаючи жовчні кислоти та хімію протеїну вчений зіткнувся з труднощами проведення аналізу при наявності малої кількості речовин. В той час для проведення хімічного аналізу потрібно було мати від 0,15 до 0,20 г речовини. Це означало, що для дослідження молекул Ф. Преглю довелося б переробити декілька тонн аналізованої речовини. Альтернативним рішенням було вдосконалення методів хімічного аналізу. Ф. Прегль обрав другий варіант.

У 1910 р. Ф. Прегль обійняв посаду професора медичної хімії в Інсбрукському університеті, де отримав можливість збільшити час для проведення мікроаналізу. У 1911 р. Ф. Прегль розпрацював методи мікроаналізу органічних речовин, що забезпечило точність визначення вмісту вуглецю, азоту, сірки і галогенів в масі речовини до 7–10 мг. Удосконалив терези, які були сконструйовані німецьким хіміком

В. Г. Кульманом, щоб вони показували вагу з точністю до однієї тисячної частки міліграма. Ф. Прегль вивчав органічні молекули, які містили вуглець, водень, кисень, азот, фосфор, сірку та інші елементи. Аналіз цих сполук вимагав визначення пропорційного складу цих елементів. Спочатку вуглець перетворювали у вуглекислий газ, а весь водень — у воду. Потім ці продукти розділяли шляхом поглинання їх іншими речовинами, які зважували до і після поглинання, що дозволяло встановити, яка кількість вуглецю, кисню і водню була поглинена.

У 1913 р. Ф. Прегль застосував методи мікроаналізу взірців у кількості вже 3 мг і скоротив час хімічного аналізу до 1 години.

В тому ж 1913 р. вчений повернувся в Грацький університет в якості професора медичної хімії, в 1916 р. Ф. Прегль став деканом медичного факультету, а в 1920 р. — його віце-канцлером. Продовжував свої дослідження і в галузі вивчення сироваток, жовчних кислот, ферментів і опублікував цікаві результати.

У 1923 р. Ф. Прегль отримав Нобелівську премію з хімії «за винахід методу мікроаналізу органічних речовин».

Після отримання Нобелівської премії Ф. Прегль продовжував активно займатися науково-дослідницькою та викладацькою діяльністю. Лабораторія Ф. Прегля стала всесвітньо відомим центром органічного мікроаналізу. Ф. Прегль допоміг багатьом своїм студентам завершити навчання у важкі роки після Першої світової війни. Вчений захоплювався альпінізмом, був завзятим автомобілістом.

Крім Нобелівської премії, вчений дістав премією Лейбена з хімії Імперської Віденської академії наук (1914). В 1921 р. був обраний членом-кореспондентом Імперської академії наук, був почесним доктором Геттінгенського університету. Пожертвував велику суму грошей для Віденської академії наук на встановлення премії за досягнення в області мікрохімії.

Помер вчений 13 грудня 1930 р. на 62 році життя після нетривалої хвороби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волков В.А. Выдающиеся химики мира: биограф. справ. / В.А. Волков, Е.В. Вонский, Г.И. Кузнецова; под ред. В.И. Кузнецова. — Москва: Высшая школа, 1991. — 656 с. — Из содерж.: [Прегль Фриц]. — С. 358.
2. Лауреаты Нобелевской премии. Энциклопедия: М—Я; пер. с англ. — Москва: Прогресс, 1992. — 861 с. — Из содерж.: [Прегль (Pregl) Фриц]. — С. 245-247.
3. Нобелевская премия. Лауреаты. Иллюстрированная энциклопедия / пер. с англ. Л. Гуськовой. — Москва: ЭКСМО, 2009. — 296 с. — Из содерж.: [Фриц Прегль]. — С. 77.
4. Прегль (Pregl) Фриц // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров; 3-е изд. — Москва: Советская энциклопедия, 1975. — Т. 20: Плата — Проб. — Стб. 1488.

ФРЕНК МАКФАРЛЕЙН БЬОРНЕТ
До 120-річчя від дня народження

Френк Макфарлейн Бьорнет народився 3 вересня 1899 р. в Траллгоні (провінція Вікторія) в сім'ї менеджера колоніального банку Френка Бьорнета і Хадасси Поллок Бьорнет, був другим із шести дітей. У 1917 р. Макфарлейн закінчив Джилонг-коледж і поступив на медичне відділення Ормонд-коледжу Мельбурнського університету. В 1922 р. Френк отримав ступінь бакалавра, а в 1923 р. – медичний диплом. Згодом він продовжив підготовку з патології в Мельбурнській лікарні. Вся подальша діяльність вченого була пов'язана з цією лікарнею, хоч він багато років пропрацював у Мельбурнському університеті і в Інституті медичних досліджень Уолтера і Елізи Холлів у цьому університеті.

Вчений в той час прочитав класичну працю Фелікса д'Ерелля (1873–1949) з бактеріофагів «Бактеріофаг: його роль в імунитеті» («Le Bacteriophage: son rôle dans l'immunité», 1921). Ф.

Бьорнета зацікавили екологічні й генетичні взаємозв'язки між мікроорганізмами і вірусами. В 1926 р. Френк Макфарлейн отримав стипендію для медичних досліджень в Інституті Лістера в Лондоні. В 1927 р. він отримав докторський ступінь в Лондонському університеті.

У 1928 р. Ф. М. Бьорнет повернувся в Мельбурн. Сильний емоційний вплив на подальшу наукову кар'єру Ф. М. Бьорнета створив випадок загибелі 12 дітей, які були вакциновані проти дифтерії. Під час розслідування вчений встановив, що смерть дітей була пов'язана з інфікуванням вакцини бактерією *Staphylococcus*. Постало питання: яким чином організм захищається проти подібних інфекцій.

Отримавши спеціальну субсидію для вивчення вірусних захворювань в 1932–1933 рр. Ф.М. Бьорнет працював у галузі вірусів тварин в Національному інституті медичних досліджень в Хемпстеді (Великобританія). Вченому вдалося удосконалити методи культивування вірусів у курячих ембріонах. Віруси – це паразити, нездатні існувати поза живими клітинами. Методики Бьорнета, що дозволяли вірусам розмножуватися в курячих ембріонах, були найбільш цінними в вірусології до тих пір, поки Джон Ендерс (1897–1985) з колегами в 1974 р. не розробили більш досконалі методи культивування клітин.

Успіх Бьорнета в культивуванні вірусів в курячих ембріонах пояснювався тим, що курячі ембріони не продукують антитіла проти вірусів і тому не можуть протистояти інфекції. Антитіла були виявлені в 1890 р. Емілем фон Берінгом (1854–1917), який разом з Паулем Ерліхом (1854–1915) встановили, що в крові виникають імунні реакції на різні речовини

(антигени). Але вироблені антитіла високо специфічні, антитіла до одного штаму бактерій часто не реагують з близькими штамами. П. Ерліх, який розпрацював першу селекційну теорію імунітету, вважав, що антитіла представляють собою рецептори на поверхні клітин; у відповідь на зв'язування з ними антигенів клітини починають виробляти антитіла. В 1930-х рр., коли Карл Ландштейнер (1868–1943) встановив, що у мишей можуть вироблятися антитіла на різні хімічні речовини, теорія П. Ерліха та інші селекційні теорії значно похитнулися. З часом більшість імунологів стали прихильниками інструктивних теорій.

Цікаву теорію запропонувала Лайнус К. Полінг (1901–1994), який припустив, що антигени захоплюються клітинами і молекули антитіл обволікають їх, утворюючи тим самим специфічну матрицю.

На підставі власних даних про те, що у курячих ембріонів, які не виробляються антитіла до вірусів, Ф. М. Бьорнет припустив, що тварини не виробляють антитіла до всіх речовин, які потрапляють на ранніх стадіях розвитку і що такий ранній контакт з антитілами відіграє ключову роль в самопізнанні та толерантності до власних речовин. Ф. М. Бьорнет з колегами з Інституту медичних досліджень спробували виробити штучну толерантність у курчат, впродовж короткого часу впливаючи на них синтетичними антигенами. Однак ця спроба виявилася невдалою. У 1953 р. Пітер Брайан Медавар з колегами добилися штучної толерантності, використовуючи пересажені органи, і тим самим підтвердили теорію Бьорнета.

Ще в 1949 р. Макфарлейн Бьорнет на основі праці Рея Оуена з Каліфорнійського технічного інституту, в якій вчений ще за 4 роки до того довів, що в ембріонів телят-близнят

кровоносні системи сполучаються, забезпечуючи тривалий обмін клітинами крові ще до народження. М. Бьорнет вважав, що роботи Р. Оуена переконували, що властивість відрізняти «своє» від «чужого» не успадковується, а набувається упродовж життя. У ранньому дитинстві імунна система зараховує будь-який антиген до своїх «рідних», і лише з роками навчається реагувати на «чужі» антигени. М. Бьорнет передбачив, що імунологічну толерантність можна виявити в лабораторних умовах, якщо піддавати тварин впливу чужорідних тканин на ранніх стадіях розвитку.

У 1960 р. Ф. М. Бьорнет та П. Б. Медавар отримали Нобелівську премію з фізіології і медицини «за відкриття штучної імунної толерантності».

Ф. М. Бьорнет вперше вивчив збудника Ку-лихоманки, якому присвоєно його ім'я (*Rickettsia burneti*).

В 1965 р. Ф. М. Бьорнет вийшов на пенсію, але продовжував проводити дослідження в галузі імунології, займався проблемою старіння, аутоімунних захворювань, при яких спостерігається порушення толерантності до власних речовин, проблемами раку. Вчений написав низку науково-популярних книг з біології, медицині і природи людини, а також автобіографію під назвою «Змінюючі картини» (1968).

За своє життя Ф. М. Бьорнет отримав низку нагород: був удостоєний Королівської медалі (1947) та медалі Коплі (1959) Лондонського королівського наукового товариства. У 1951 р. йому надали дворянський титул, а в 1953 р. він став членом лондонського Королівського коледжу хірургів. Був членом Австралійської академії наук, її президентом (з 1965 р.).

У 1928 р. вчений одружився з Едіт Лінде Дрюс. Подружжя виховало сина і двох доньок. У 1973 р. його дружина померла і 1976 р. вчений одружився з Хейзель Йенкін.

В кінці життя Ф. М. Бьорнет почав хворіти і 31 серпня 1985 р. помер від раку в Мельбурні на 87 році життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф.Н. Серков. – Киев: Наукова думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Бернет Франк]. – С. 64-65.
2. Бёрнет Фрэнк // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров; 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1970. – Т. 3: Бари – Браслет. – Стб. 743.
3. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О.А. Грандо. – Київ: РВА «Тріумф», 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Бернет Макфарлейн (Burnet, Frank Macfarlane, 1899–1985)]. – С. 205, 292.
4. Кімакович В.Й. Лауреати Нобелівської премії з фізіології та медицини: біограф. нариси / В.Й. Кімакович, І.Д. Герич, О.О. Куш. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2003. – 420 с. – Зі змісту: [Бьорнет (Burnet) Макфарлейн]. – С. 54-55.
5. Лауреаты Нобелевской премии. Энциклопедия: А–Л; пер. с англ. – Москва: Прогресс, 1992. – 775 с. – Из содерж.: [Бёрнет (Burnet) Макфарлейн]. – С. 117-120.
6. Нобелевская премия. Лауреаты. Иллюстрированная энциклопедия / пер. с англ. Л. Гуськовой. – Москва: ЭКСМО, 2009. – 296 с. – Из содерж.: [сэр Макфарлейн Бернетт]. – С. 180.

ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ ВИШНЕВСЬКИЙ
До 145-річчя від дня народження

Олександр Васильович Вишневський народився 4 вересня 1874 р. в дагестанському аулі Чир-Юрт, де знаходилася рота, якою командував його батько, Василь Васильович Вишневський.

У 1894 р. О.В. Вишневський після закінчення Астраханської гімназії поступив на медичний факультет Казанського університету, який закінчив із відзнакою в 1899 р. Казанський університет був відомим навчальним закладом, який подарував світові видатних вчених (М.І. Лобачевський – математика, М.М. Зінін, О.М. Бутлеров – хімія, М.З. Ляпунов, М.О. Балакірев – література та мистецтво). В Казанському університеті на О.В. Вишневського створили великий вплив фізіолог М.О. Міславський, гістолог О.В. Тимофеев,

хірург В.І. Разумовський, невропатолог Л.О. Даркшевич.

Олександр Васильович обрав своєю спеціальністю хірургію і почав працювати позаштатним ординатором хірургічного відділення Казанської міської лікарні, одночасно захоплювався анатомічними дослідженнями. Звернув на себе увагу проф. О.М. Фортунатова, який запропонував його на посаду помічника прозектора, а через 1 рік – на посаду прозектора кафедри нормальної анатомії Казанського університету. Одночасно працював хірургом в різних установах.

Наукові дослідження О.В. Вишневський розпочав в лабораторії М.В. Міславського і готував докторську дисертацію на тему «О периферической иннервации прямой кишки», яка була захищена у 1903 р. У 1908 р. в патологоанатомічному інституті Олександр Васильович виконав роботу «Простая перфорирующая язва мочевого пузыря», в якій він пов'язує виникнення перфоративних виразок з трофічними розладами внаслідок ураження нервової системи. У 1909 р. він виїхав у відрядження в Європу. В Парижі працював у клініках Госсе, Тюффье, Альбаррана і зустрівся з І.І. Мечниковим у Пастерівському інституті. Після повернення в Росію вчений організував нейрохірургічне відділення в клініці нервових хвороб Л.О. Даркшевича. Проведені нейрохірургічні операції з позитивними результатами привернули увагу керівництва медичного факультету і в 1912 р.

О.В. Вишневський очолив кафедру хірургічної патології, а в 1914 р. був обраний завідувачем госпітальної хірургічної клініки. Революцію 1917 р. вчений сприйняв без коливань, виконуючи обов'язки головного лікаря обласної лікарні.

О.В. Вишневський оперує

У подальшому разом з іншими професорами брав участь в створенні Казанського інституту удосконалення лікарів. У 1926–1934 рр. вчений очолював факультетську хірургічну клініку в Казанському університеті. Уже в цей період О.В. Вишневський розпрацював оригінальні проблеми клінічної хірургії, місцеве знеболювання за методом повзучого інфільтрату, питання нервової трофіки, лікування запальних і гнійних процесів і ран.

У 1928 р. разом з відомим терапевтом Р.О. Лурія розпрацював диференціальну діагностику абсцесів легень і застосовував хірургічне лікування. Вражає діапазон хірургічних втручань О.В. Вишневського: пластика уретри, дренаж сифон-манометр в хірургії жовчних шляхів. Перша в СРСР пульмонектомія з приводу пухлини легень (1937), перша кавернотомія при туберкульозі легень (1939), операції з приводу туберкульозного гоніту.

У 1928 р. О.В. Вишневський розробив і запропонував типові форми новокаїнової блокади: поперекова, футлярна, шийна або вагосимпатична, пресакральна, коротка. У 1934 р. йому було присвоєно звання «Заслужений діяч науки РРФСР»; він став керівником хірургічних клінік Всесоюзного інституту експериментальної медицини та Центрального інституту вдосконалення лікарів.

У 1942 р. О.В. Вишневському була присуджена Сталінська премія. У 1947 р. вчений був обраний дійсним членом АМН СРСР, його призначили директором Інституту клінічної та експериментальної хірургії АМН СРСР (нині Інститут хірургії ім. О.В. Вишневського РАМН). Найважливішим внеском О.В. Вишневського в хірургію є розробка місцевого знеболювання способом повзучого інфільтрату. Він створив учення про нервову трофіку у хірургічних хворих і запропонував методи патогенетичної терапії. Запропонував олійно-бальзамічну емульсію (дьоготь, ксероформ, касторову олію), що застосовувалася при лікуванні гнійно-запальних процесів. З ім'ям О.В. Вишневського пов'язаний метод дренажу жовчних шляхів, спосіб субсерозного видалення жовчного міхура, способи протезування жовчної протоки, метод хірургічного усунення залишкових плевральних порожнин при емпіємі.

Пам'ятник у Москві

О.В. Вишневський був нагороджений орденами і медалями СРСР. Помер 13 листопада 1948 р. на 75 році життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев С.М. Профессор Александр Васильевич Вишневский (Некролог) / С.М. Алексеев // Хирургия. – 1949. – №3. – С.81.
2. Визначні імена у світовій медицині / за ред. проф. О.А. Грандо. – Київ: РВА «Тріумф», 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Вишневський Олександр Васильович]. – С. 164.
3. Вишневський Олександр Васильович // УРЕ в 12 т. / гол. ред. М.П. Бажан. – Київ: Голред. УРЕ, 1978. – Т. 2: Боронування – Гергелі. – С. 253.
4. Зайцев Е.И. Александр Васильевич Вишневский (1874–1949) / Е.И. Зайцев // Вестник хирургии им И.И. Грекова. – 2005. – Т. 164, №2. – С. 14–16.
5. Зак Ю.И. А.В. Вишневский, его жизнь и творчество / Ю.И. Зак, С.Ш. Харнас // Вестник хирургии им И.И. Грекова. – 1976. – Т. 116, №2. – С. 145–150.
6. Качков А.П. Вишневский Александр Васильевич / А.П. Качков // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров; 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1971. – Т. 5: Вешин – Газли. – С. 132.
7. Пшеничников В.Вишневский Александр Васильевич / В. Пшеничников // БМЭ в 36 т. / гл. ред. А.Н. Бакулев; 2-е изд. – Москва: Госмедиздат, 1958. – Т. 5: Везикула – Вулканизация. – Стб. 615-616.
8. Серебренников А.Б. Научная деятельность профессора А.В. Вишневского / А.Б. Серебренников // Военно-мед. журн. – 2002. – №8. – С. 75-77.

ОЛЕКСАНДР ЛЕОНІДОВИЧ МЯСНИКОВ
До 120-річчя від дня народження

Олександр Леонідович Мясников народився 6(18) вересня 1899 р. в м. Красний Холм Тверської губернії Російської імперії і сім'ї земського лікаря Леоніда Олександровича Мясникова (1859–1922) і лікарської помічниці (фельдшера) Зінаїди Костянтинівни. Батько походив з купецької родини, у 1886 р. закінчив медичний факультет московського університету. Освіту Олександр отримав у реальному училищі в Бежецьку, згодом навчався в гімназіях Нового Петергофа і Тифлісу. В 1917 р. як золотий медаліст вступив на медичний факультет Московського університету. Після закінчення 1-го МДІ у 1922 р. почав працювати асистентом в факультетській терапевтичній клініці 1-го Петроградського /Ленінградського медичного інституту, якою керував Г.Ф. Ланг (1875–1948). В цій клініці О.Л. Мясников пропрацював до 1932 р. У 1932–1938 рр. він – завідувач кафедри внутрішніх хвороб Новосибірського інституту удосконалення лікарів. У 1934 р. створив і очолив кафедру факультетської терапії Новосибірського медичного інституту, одночасно займав посаду

заступника директора з лікувальної роботи цього інституту. У 1934 р. вийшла в світ перша монографія О.Л. Мясникова «Болезни печени и желчных путей». За цю роботу О.Л. Мясникову був присвоєний ступінь доктора медичних наук без захисту дисертації.

У 1936 р. вийшла друга монографія О.Л. Мясникова «Висцеральная малярия», в якій вперше подано детальний аналіз пошкодження внутрішніх органів при цьому захворюванні. У 1940 р. вийшла книга «Болезни печени». У 1938–1940 рр. він був завідувачем кафедри факультетської терапії 3-го Ленінградського медичного інституту.

У 1940–1948 рр. О.Л. Мясников працював начальником кафедри факультетської терапії Військово-морської медичної академії в Ленінграді і одночасно (від 1942 р.) головним терапевтом Воєнно-морського флоту СРСР. У 1944 р. вийшла книга «Клиника бруцеллёза» та був виданий підручник «Пропедевтика внутренних болезней», який неодноразово перевидавався в СРСР та за кордоном. Після війни у 1945 р. виходить з друку книга «Клиника алиментарной дистрофии». У 1946 р. О.Л. Мясников випустив монографію «Эндемические гепатиты». В 1948–1965 рр. завідував кафедрою госпітальної терапії І Московського медичного інституту імені І.М. Сеченова і одночасно був директором Інституту терапії АМН СРСР (від 1966 р. – Інститут кардіології імені О.Л. Мясникова АМН СРСР). У 1948 р. О.Л. Мясников обраний академіком АМН СРСР. В 1954 р. вийшла монографія «Гипертоническая болезнь».

Під час «хрущовської відлиги» почав представляти радянську медицину на міжнародних конгресах та конференціях з проблем серцево-судинних захворювань: на IV Всесвітньому конгресі кардіологів (1961) в Мексиці, на VI Міжнародному конгресі з проблем харчування (1963) в Шотландії, на III Конгресі кардіологів країн Азії та Тихого

Океану (1964) в Японії. Створив потужну школу радянських терапевтів: Є.І. Чазов, І.К. Шхвацабая, З.С. Волинський, А.С. Логинов, В.С. Смоленський та ін.

О.Л. Мясников був автором 119 наукових робіт, в т. ч. 8 монографій, 1 підручника. Під його керівництвом захищено 56 кандидатських і 17 докторських дисертацій. О.Л. Мясников був членом Президії АМН СРСР, членом Президії Міжнародного терапевтичного товариства, головою Всеросійського товариства терапевтів (від 1957), почесним членом багатьох закордонних наукових медичних товариств. Був нагороджений 4 орденами та медалями СРСР, міжнародною премією «Золотий стетоскоп» (1964).

Основні наукові роботи присвячені проблемам серцево-судинної патології (артеріальній гіпертензії, атеросклерозу, коронарній недостатності). Вчений розробив першу в світі класифікацію атеросклерозу, що враховувала стадійність розвитку патологічного процесу.

О.Л. Мясников був співавтором відділу «Внутренние болезни» 2 видання «БМЭ», членом Комітету Міжнародного товариства із внутрішньої медицини. Ініціював і очолив широкомасштабні дослідження артеріальної гіпертензії, атеросклерозу, ішемічної хвороби серця, сформулював уявлення про коронарогенні та некоронарогенні некрози міокарду, запропонував нові форми організації кардіологічної служби в СРСР.

Незадовго до смерті написав мемуари, які були опубліковані лише у 2011 р. під назвою: «Я лечил Сталина: из секретных архивов СССР». Помер 19 листопада 1965 р. на 67 році життя.

В пам'ять про вченого Інститут терапії АМН СРСР був перейменований в Інститут клінічної кардіології та присвоєно ім'я О.Л. Мясникова. Всеросійська наукова асоціація дослідження артеріальної гіпертонії отримала ім'я Г.Ф. Ланга і О.Л. Мясникова. Затверджена іменна премія АМН СРСР імені О.Л. Мясникова за кращу наукову працю в галузі кардіології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академик Александр Леонидович Мясников – первый главный терапевт Военно-морского флота СССР (К 60-летию Великой Победы) // Кардиология. – 2005. – №4. – С. 73-74.
2. Арабидзе Г.Г. Александр Леонидович Мясников (фрагменты воспоминаний) / Г.Г. Арабидзе // Терапевтический архив. – Т. 65, №9. – С. 88-90.
3. Бородулин В.Й. А.Л. Мясников и его роль в формировании кардиологии в СССР / В.Й. Бородулин // Кардиология. – 1979. – Т. 19, №12. – С. 99-101.
4. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О.А Грандо. – Київ: РВА «Тріумф», 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Мясников Олександр Леонідович]. – С. 140.
5. Логинов А.С. Слово об учителе: К 90-летию со дня рождения А.Л. Мясникова / А.С. Логинов // Терапевтический архив. – 1989. – Т. 61, №9. – С. 142-150.
6. Мясников Александр Леонидович // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров; 3-е изд. – М.: Советская энциклопедия, 1974. – Т. 17: Моршин – Никиш. – Стб. 525-526.
7. Ратнер Н. Мясников Александр Леонидович / Н. Ратнер // БМЭ в 36 т. / гл. ред А.Н. Бакулев; 2-е изд. – М.: Советская энциклопедия, 1961. – Т.19: Монофагия-Наталоин. – Стб. 746-747.
8. В. Симоненко В. Александр Леонидович Мясников – выдающийся врач и ученый XX века / В. Симоненко // Врач. – 2000. – №3. – С. 46-47.
9. Шхвацабая И.К. Выдающийся кардиолог: (К 90-летию со дня рождения А.Л. Мясникова) / И.К Шхвацабая // Кардиология. – 1979. – Т. 11. – С 6-10.

ТОМАС СІДЕНГАМ

До 395-річчя від дня народження

В історії медицини є мало імен, чий авторитет був випробуваний найсправедливішим суддею — часом. До таких належить ім'я англійського лікаря Томаса Сіденгама. Історія його життя та діяльності повчальна і для нинішнього покоління медиків.

Він народився 10 вересня 1624 року в сільській місцевості південної Англії в родині есквайра, що належав до релігійної секти індепендентів — найрадикальнішого крила пуритан, прихильників ідеї реформації офіційної католицької церкви. Будучи благочестивими сповідниками суворих аскетичних поглядів, індепенденти поряд із пресвітеріанським крилом пуритан висловлювали антироялістські настрої буржуазії й нового дворянства, котрі тоді формувалися і стали головною силою, яка підготувала і здійснила Англійську буржуазну революцію. Сіденгам був відданий ідеалам Реформації і захищав їх зі зброєю в руках. Вступивши навесні 1642 року в Оксфордський університет, восени того ж року він уже воював

у кавалерійських військах армії Кромвеля. Втративши у громадянській війні багатьох родичів, майбутній лікар повернувся до навчання лише в кінці 1646 року, але через рік знову пішов в армію для придушення повстання роялістів. У битві під Ворчестером був поранений, одержав чин капітана. 30 січня 1649 року стратою короля Карла I завершився важливий етап Англійської революції, а навесні того ж року Сіденгам закінчив Оксфордський університет, одержав ступінь бакалавра медицини і вступив в Оксфордську лікарську колегію Всіх Святих. Однак політична ситуація в країні знову загострилася і дипломований випускник від 1649 до 1655 р. з невеликими перервами перебував в армії.

Від 1655 року життя Сіденгама пов'язане із Лондоном, куди він переїхав і купив дім, а згодом і одружився. Після смерті Кромвеля в 1658 році політична ситуація змінилася, а від 1660 року після реставрації династії Стюартів шлях до суспільно-політичної діяльності Сіденгамові закритися. В 1659 році він виїхав на річне стажування у Францію в місто Монпельє до великого послідовника Гіппократа Байбейрака, після повернення на батьківщину певний час працював у Лондонському муніципалітеті відповідальним за санітарний стан міста, а в 1663 році став ліценціатом, щоб зберегти лікарську практику в столиці. Відтоді життя Сіденгама повністю присвячене медицині. 29 грудня 1689 року у віці

69 років він помер; похований у церкві Святого Якова. Його могила не збереглася — її було знищено під час бомбардування Лондона німецькою авіацією під час Другої світової війни.

Сіденгам залишив небагато наукових робіт, котрі ввійшли ледве чи до одного тому, проте тим відчутніша їх важливість і цінність для сучасної медицини. Перша робота вченого, присвячена лихоманковим станам (“*Methodus curandi febres propriis observationibus superstructura*”), вийшла друком одночасно в Лондоні та Амстердамі в 1666 році, пізніше збірники його творів, як правило, з нечисленними доповненнями, неодноразово перевидавали латиною в багатьох європейських містах (Женева, Франкфурт, Лейден, Единбург та ін.), і лише через 6 років після смерті їх автора вони друкувалися англійською мовою. Після третього видання збірника праць Кембриджський університет присудив Сіденгаму докторський ступінь.

Домінуючою системою в європейській медицині XVII століття залишався галенізм як форма гуморального напрямку. Але вихолощений довгими століттями середньовіччя і перетворений на догму, далеку від практичних потреб лікування, він ішов до свого природного кінця, адже не можна було ігнорувати вплив природничих і філософських шкіл Ренесансу. Гуморалізм виник у нових іпостасях — ятрохімії, виведеній із нетрів алхімії Парацельсом; ятрофізиці, котра відштовхувалася від астрології; анімізмі. Згодом усе це стало підґрунтям для нових систематизаторів для створення різноманітних антинаукових медичних систем.

Низьким рівнем відзначалася тоді не лише практична, а й академічна університетська медицина. Викладання лікарської справи на медичних факультетах зводилося до трактування й заучування текстів Галена. Анатомічні дослідження Андреа Везалія і відкриття кровоплину Гарвеєм (1628 р.), зроблені до того, не здійснили суттєвого впливу на тогочасну медичну науку; демонстрацію Гарвеєм своїх дослідів у Паризькому університеті не зрозуміли, з неї насміхалися. Не дивно, що в 17–18 ст. лікарі часто негативно ставилися до офіційної медицини. Сіденгам був сином свого часу й відповідно до цих настроїв заперечував старі віджилі форми медицини, але, на відміну від “реформаторів”, звернувся до давнього і нібито зовсім не передового методу лікування за Гіппократом.

У почесному означенні Сіденгама — “англійський Гіппократ” — відображено не лише схиляння перед античним вченим, а й вказано на спосіб його лікування. Тривале ретельне спостереження за хворобою та пацієнтом, скрупульозний аналіз симптомів і їх еволюції, прогнозування наслідків захворювання, принцип “не зашкодь” — весь цей гіппократівський комплекс засобів лікарської майстерності допоміг Сіденгаму за наявності мінімальних об’єктивних методів діагностики та терапії не лише досягнути вершин у практичній медицині, а й залишити глибокий слід у медицині науковій.

Слід зазначити, що метод лікування Сіденгама розвивався в руслі традицій англійської науково-філософської школи, де власне науку розуміли як засіб активного впливу на світ. Схильність англійського дослідника до індуктивного аналізу, довіра до фактів та досвіду, одержаного при безпосередньому спостереженні, якнайкраще відповідали духові нового часу і методологічному напрямку, що походив від Ф. Бекона і Т. Гоббса. Але, як і в будь-якого іншого вченого, в Сіденгама раціонально-логічний елемент пізнання невіддільний від емпіричного: аналіз завершується синтетичними узагальненнями, виявленням загальних закономірностей хвороб.

Було б недостатнім звести формулювання принципів лікування за Сіденгамом лише до англійської методологічної школи. Відоме його скептичне ставлення до офіційної університетської освіти: “Анатомія, ботаніка, яке безглуздя... Ні, треба йти до ліжка хворого, тільки там можна вивчити хворобу”, — такими словами він зустрів молодого лікаря, який закінчив університет. Факти біографії Сіденгама свідчать про деякі, переважно зовнішні щодо медицини чинники, що сприяли формуванню його методу, а також особливості його натури, схильної до безпосередньої дії і практицизму, практичної, а не кабінетної форми праці. Він опанував практичні форми лікування під час служби в армії, коли треба було надавати допомогу пораненим солдатам, під час навчання в медиків-практиків — лікаря республіканської армії Джона Кокса і француза Байбейрака у Монпельє. Також відомо, що рішення стати лікарем Сіденгам прийняв після тривалої хвороби свого брата Вільяма, полковника кромвелівського війська. Із інших особливостей вченого, котрі характеризують його особистість, варто відзначити схильність до гумору, усвідомлене відчуття гідності лікаря, організованість. Робочий день Сіденгама минав згідно зі встановленим порядком: прийом пацієнтів удень, вечірнє відвідування неходячих хворих, дискусії з колегами, читання книг, ведення щоденникових записів. Слід відзначити образність його мислення, що сприяло вдалому літературному викладу наукових положень, про що свідчить його відомий вислів: “Хвороби, як і птахи, мають інстинкт рідного дому”.

Внесок Сіденгама в практичну та наукову медицину величезний і різноманітний. У розумінні механізму хвороби він був прихильником Галена та Гіппократа, причиною її виникнення вважав появу “зіпсованих соків”, а отже, належав до гуморального напрямку. Хвороба, за Сіденгамом, є “зусиллям природи, що намагається всіма силами звільнитися від хворобливої матерії задля врятування пацієнта”. Згідно з сучасними уявленнями, такий погляд вважають стихійно-матеріалістичним.

Дотепер не втратило значення виділення англійським дослідником двох видів захворювань: гострих, залежних від Бога, і хронічних, залежних від самої людини. Розвиток перших із них Сіденгам пов’язував з різними, поки що не відомими процесами в землі та атмосфері. Розуміння хронічних хвороб стало основою профілактичної спрямованості його методу. І нині не втратило значення виділення цим вченим трьох базових симптомів згідно з їх походженням: основних, котрі визначаються властивостями самої хвороби, акцидентальних, котрі виявляються внаслідок активізації лікувальних властивостей організму (наприклад гарячка) і штучних, спричинених терапевтичним втручанням.

Найліпшою ілюстрацією методу Сіденгама є історіографія його наукової діяльності. Епідеміологічна ситуація того часу давала багато можливостей для спостережливої людини. Епідемії різних хвороб змінювали одна одну, а часто перебігали паралельно. Саме спостереження за їх еволюцією, а отже, еволюцією самих хвороб і лежало в основі всіх наукових робіт дослідника. Він переконувався в залежності розвитку епідемій від різних факторів зовнішнього середовища: пір року, температури повітря та її коливань, невідомих випадів землі та ін. З 1661 по 1678 р. в Лондоні повторювалися спалахи скарлатини; Сіденгам виділив скарлатину як самостійну форму з інших висипних лихоманок, дав їй сучасну назву й описав клінічну картину. У 1665 році, беручи участь у ліквідації епідемії чуми, він зробив наукові узагальнення щодо її перебігу. З 1669 по 1672 р., під час епідемії кривавого проносу, дослідник вивчив і описав захворювання, що відоме нині під назвою

дизентерії. Під час епідемії висипних лихоманок 1670–1674 р. вчений виділив кір і докладно описав його. В 1675 році Сіденгам під час епідемії грипу описав кілька варіантів його клінічної картини, а пізніше — стадії розвитку віспи. Він описав клінічну картину (початкові прояви і гострі приступи) подагри, на яку страждав сам, а також відзначив зв'язок цього розладу з характером харчування. Зі всіх хореїчних гіперкінезів (термін “хорея” запровадив Парацельс) англійський лікар описово виділив особливу форму — малу хорею (*chorea minor*). Згодом медична наука встановила залежність виникнення цього стану від ревматичного ураження центральної нервової системи в дітей, його назвуть хворобою Сіденгама. В особі Сіденгама традиційне для Англії розуміння науки як тісного союзу між практичною діяльністю і теоретичним пізнанням одержало яскраве втілення і розвиток.

Гіппократівський метод докладного спостереження за перебігом хвороби спонукав дослідника вивчити проблему прогнозу. Так, при встановленні стадій віспи Сіденгам з'ясував, що відсутність спухання рук та ніг при тяжких формах цієї хвороби свідчить про близький летальний кінець; і навпаки, розвиток епілептичних нападів у такого хворого можна розцінювати як прогностично сприятливу ознаку.

У питаннях лікування вчений також був послідовником Гіппократа. Можна виділити кілька принципів, котрих він дотримувався. Насамперед лікування слід призначати лише після встановлення діагнозу, воно повинне відповідати картині захворювання. Схильність до “нозологічності” привела Сіденгама до пошуку специфічних лікарських засобів, саме йому європейська медицина завдячує запровадженням і широким застосуванням кори хінного дерева. По-друге, при складанні плану лікування медик перш за все зобов'язаний орієнтуватися на активацію лікувальних властивостей самого організму і за всяку ціну підтримувати їх. Наступне завдання терапії — полегшення симптомів недуги. Великого значення для успіху лікування дослідник надавав психотерапії і постійному контакту лікаря з пацієнтом. Відомо, що в останні роки життя Сіденгам був найпопулярнішим лікарем у Лондоні, мав широку практику і, незважаючи на дуже помірну плату за свої візити, став найбільш високооплачуваним медичним спеціалістом.

Він застосовував переважно рослинні препарати, його терапевтичний арсенал значною мірою відповідав духові часу: послаблююче лікування (кровопускання, проносні і блювотні засоби) і анальгетики (переважно опій). У фармакопеї ще донедавна використовувалися рекомендовані ним приписи, наприклад *decoctum albi Sydenhami* при лікуванні кривавого проносу. Цей лікар зажив слави не стільки за свої підходи, скільки за принципи лікування: “Ніхто не повинен лікуватися інакше, ніж мали би лікувати мене”.

Сіденгам не створив медичної школи в загальноприйнятному значенні цього слова, проте вплив вченого на сучасників був дуже значний. Варто сказати, що серед його друзів (та учнів) був відомий філософ Джон Локк, котрий зробив дуже багато для популяризації творів свого гуру. Емпірично-сенсуалістична філософія Локка формувалася під впливом Сіденгама. Серед друзів та послідовників останнього — Р. Бойль (відомий фізик, відкривач закону про залежність об'єму газу від тиску), Д. Браун (хімік), Г. Бурхаве (голландський хірург, вперше описав розрив стравоходу), Галлер (один із основоположників “солідарного” напряму в медицині), Б. Рамацціні (вперше описав багато професійних захворювань

ремісників), Т. Вілліс (вперше виділив цукровий діабет як окрему хворобу), Г. Слоан (засновник Британського музею) та ін.

У медицині з іменем Сіденгама пов'язана низка нозологічних форм захворювань, а в його описи цих розладів час не додав майже нічого. В мові сучасного лікаря побутують терміни, які запропонував цей англійський вчений. Поширення ним принципу “нозологічності” на лікування різних хвороб суттєво вплинуло на подальший розвиток терапії і пошук специфічних лікарських засобів. Після Сіденгма вже було неможливо говорити про “панацею” від усіх хвороб. Сучасні проблеми фармакотерапії — поліпрагмазія, медикаментозна алергія — змушують згадати про обережний підхід Сіденгама до призначення ліків. У сучасних дискусіях про фактори ризику і вплив екології на здоров'я інколи проявляються його ідеї про залежність хвороб “від нас самих і від Бога”.

Не менш важливою й цікавою є ідея Сіденгама про роль “мистецтва” і “науки” в праці лікаря. Не заперечуючи думки С. Боткіна, що “значення лікарської майстерності буде зменшуватися в міру зростання точності і позитивності наших даних”, слід все-таки зазначити, що час уточнив цю думку: на фоні сучасного науково-технічного прогресу мистецтво лікаря проявило свої нові грані. Традиційні гіппократівські якості медицини переважають локальні межі будь-якої історичної форми медичної практики та медичного знання і виражають як гуманістичний, так і науковий ідеал, котрий зберігає свою значущість незалежно від всіх хиб культурного міфу й ідеології. Будь-яка історична епоха мала і матиме свого Гіппократа, це не суперечить прогресу науки і, ймовірно, взагалі не пов'язане із ним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bendiner E. Thomas Sydenham: “The English Hippocrates”. Hosp Pract (Off Ed). 1986 Jul 15;21(7):183-9, 193-7, 201-13.
2. Bloch H. Thomas Sydenham, MD (1624-1689): the father of clinical observation. J Fam Pract. 1994 Jan;38(1):80-1.
3. Clifford Rose F. History of British Neurology. — London: Imperial College Press, 2011. — 340 p.
4. Hirschfeld K. Thomas Sydenham: the father of English medicine. Med J Aust. 1956 Feb 18;43(7):265-76.
5. King LS. Empiricism and rationalism in the works of Thomas Sydenham. Bull Hist Med. 1970 Jan-Feb;44(1):1-11.
6. Koutouvidis N, Marketos SG. The contribution of Thomas Sydenham (1624-1689) to the evolution of psychiatry. Hist Psychiatry. 1995 Dec;6 (24 Pt 4):513-20.
7. Leonard A. The theories of Thomas Sydenham (1624-1689). J R Coll Physicians Lond. 1990 Apr; 24(2):141-3.
8. Low G. Thomas Sydenham: The English Hippocrates. Aust N Z J Surg. 1999 Apr; 69(4):258-62.
9. Sloan AW. Thomas Sydenham, MD (1624-1689). S Afr Med J. 1987 Aug 15; 72(4):275-8.

**ФРІДРІХ ВІЛЬГЕЛЬМ ГЕНРІХ АЛЕКСАНДЕР ФОН ГУМБОЛЬДТ –
ВИДАТНИЙ НІМЕЦЬКИЙ ВЧЕНИЙ, ПРИРОДОЗНАВЕЦЬ-
ЕНЦИКЛОПЕДИСТ**

До 250-річчя від дня народження

Александр фон Гумбольдт народився 14 вересня 1769 р. в Берліні в сім'ї Олександра Георга фон Гумбольдта, прусського офіцера, камергера наслідного принца, та Марії Єлизавети фон Голведе другою дитиною після брата Вільгельма фон Гумбольдта (1767–1835). Хрещеними батьками у Александра при хрещенні в кафедральному соборі Берліна були: майбутній король Пруссії Фрідріх Вільгельм II, герцог Фердинанд фон Брауншвайг і міністр Барон фон Фінкенштайн.

Дітей вчили і виховували вдома відомі вчені: Кампе, Кунт, Енгель, Дом, Леффлер.

У 1787 р. Александр вступив до університету Франкфурта-на-Одері, де вивчав економіку та фінанси.

Одночасно відвідував лекції з медицини, фізики, математики та історії стародавнього світу. У 1788 р. в Берліні вивчав грецьку мову, технологію і ботаніку. Навесні 1789 р. в Геттінгенському університеті вивчав класичну літературу, історію, природознавство, математику. Лекції читали відомі фахівці: Гейне, Блуменбах, Кестнер, Ліхтенберг, Ейхгорн. У Геттінгенському університеті А. Гумбольдт залишався до 1790 р.

В березні 1790 р. вчений розпочав свою першу подорож за межі німецьких земель: в Англію і Францію, Нідерланди. Ця поїздка викликала бажання побачити світ. Далі був вступ до торговельної академії в Гамбурзі, де А. Гумбольдт вивчав нові мови, комерцію, одночасно займаючись ботанікою та мінералогією. Результатом цих занять була поява декількох робіт з ботаніки, серед яких – відкриття прискорювальної дії хлору на проростання насіння. Жага до нових знань приводить А. Гумбольдта до Фрейберзької гірничої академії, де геологію викладав А. Вернер. У Єні вивчав порівняльну анатомію у Ю.Лодера (1753–1832). Ф. Зах та Й. Келлер представили йому основи астрономії і навчили

користуватися науковими приладами. А. Гумбольдт навчався також в Торговельній академії Бюсе. Саме до того часу відноситься його перша геологічна праця «Про рейнські базальти» (Mineralogische Beobachtungen über einige Basalte am Rhein. Brunswick, 1790).

У серпні 1791 р. відвідав Богемію. У 1792 р. навчальні роки закінчилися і він повернувся в Берлін, володіючи широкими і різнобічними знаннями в багатьох галузях знань та кількома мовами.

У 1792 р. вчений отримав посаду обер-бергмейстера. Охоче взявся вирішувати проблеми гірничої промисловості, відновив забуті копальні у Гольдкронасі, влаштував школу гірничої справи у Штебані, намагався зробити безпечну лампу та дихальну машинку і використовувати їх у випадку накопичення шкідливих газів в копальнях.

У 1792–1794 рр. здійснив численні поїздки Німеччиною. У 1793 р. опублікував дослідження з фізіології рослин «Підземна флора Фрейберга». В цей же період провів свої дослідження, присвячені подразливості нервових та м'язових волокон, які були опубліковані у 1797 р. Вже в цей час він усвідомив свої можливості і поставив перед собою завдання – дати фізичний опис світу: «Я маю на увазі фізику світу, але чим більше відчуваю її необхідність, тим ясніше бачу, як хиткі ще підстави для такої будівлі».

«Фізика світу» – це енциклопедія цілого ряду наук. Але для цього потрібно побачити весь світ. Вчений мріяв стати мандрівником, але мати була категорично проти його подорожі. У 1796 р. мати відійшла у Вічність і перед Александером відкрилась перспектива побачити далекі світи. Після смерті матері він отримав свою частку спадщини (85000 талерів) і почав готуватися до подорожі. Але політичні обставини того часу не сприяли мандрам.

Упродовж 4 років А. Гумбольдт проживав в Єні, Зальцбурзі, Парижі, де він познайомився з видатними вченими того часу. Особливо теплими стали стосунки з французьким ботаніком Еме Бонпланом, який мріяв так само про подорож.

В Мадриді Гумбольдту вдалося отримати дозвіл відвідати і дослідити іспанські володіння в Америці. Скористатися дозволом виявилось дуже важко: порт Ла-Корунья, звідки А. Гумбольдт і Е. Бонплан мали намір відплисти до Америки, був блокований англійськими кораблями. Коли буря відігнала англійські кораблі від берега, корвет «Пісарро» вночі 5 червня 1799 р. залишив Ла-Корунью і щасливо оминув англійські судна.

Мандрівники відвідали насамперед Канарські острови, де пробули тиждень. При спостереженні різних рослинних поясів піка Тейде в А. Гумбольдта з'явилася думка про зв'язок рослинності з кліматом, що згодом була покладена вченим в основу ботанічної географії. Епідемія, що спалахнула на кораблі, змусила їх висадитися в Кумані, на березі Венесуели 16 липня 1799 р. В Кумані мандрівники перебували до 7 серпня 1799 р., зробили ряд екскурсій у сусідні місцевості, а потім вирушили до Каракаса, де пробули 2 місяці, звідси – у Апуре, на однойменній річці, по якій хотіли спуститися в Оріноко, піднятися до її верхів'я і переконатися, чи точно система Оріноко з'єднується з системою Амазонки. В Апуре мандрівники найняли пірогу з п'ятьма індіанцями і відправилися далі водою. Переконавшись у з'єднанні річкових систем Оріноко і Амазонки за допомогою протоки

Кассіквіаре, А. Гумбольдт і Е. Бонплан спустилися по Оріноко до Ангостура (нині Сьюдад-Болівар), головного міста Гвіани (нині у складі Венесуели).

З Ангостура мандрівники вирушили до Гавани, де пробули кілька місяців, вивчаючи природу Антильських островів, згодом переправилися до Бразилії, вивчаючи плато Санта-Фе, вирушили в Кіто через прохід Квіндіу в Кордильєрах. В січні 1802 р. мандрівники досягли Кіто. В цій частині Америки вони залишалися близько року, вивчаючи природу. А. Гумбольдт піднімався на вулкани Пічинчу, Котопахі, Антізану і на Чимборасо (6 310 м – світовий рекорд для того часу).

А. Гумбольд і Е. Бонплан на тлі Чимборасо. Робота Фрідріха Георга Вейтша, 1810 р.

З Південної Америки вирушили до Мексики, де перебували близько року. А. Гумбольдт вивчав географічне становище різних пунктів, діяльність вулканів, досліджував піраміди і храми мешканців Мексики – ацтеків і тольтеків. Він першим видав у 1810 р. ацтекський рукописний Кодекс Теллеріано-Ременсіс. 9 липня 1804 р. після п'ятирічного перебування у Новому Світі, мандрівники відплили до Європи і 3 серпня 1804 р. висадилися в Бордо.

А. Гумбольдт визначив широту і довготу багатьох пунктів, зробив близько 700 гіпсометричних вимірювань, дослідив геологію її місцевості, зібрав матеріали про клімат країн.

Вчені зібрали величезні ботанічні та зоологічні колекції – близько 4000 видів рослин, в т. ч. 1800 нових для науки.

Не були залишені без уваги і етнографія, історія, мови, політичний стан відвіданих країн. Ці колекції оброблялися А. Гумбольдтом з іншими дослідниками в Парижі понад 20 років. Упродовж 1807–1834 рр. вийшло 30-томне видання «Подорож в рівноденні області Нового Світу в 1799–1804 роках», велику частину якого складали описи рослин (16 томів), астрономо-геодезичні і картографічні матеріали (5 томів), друга частина – зоологія і порівняльна анатомія, опис мандрів. За матеріалами експедиції А. Гумбольдт опублікував низку інших праць, в т. ч. «Картини природи» (1808).

У 1827 р. А. Гумбольдт переїхав в Берлін, де виконував обов'язки камергера і радника пруського короля. У 1829 р. він здійснив мандри по Росії: на Урал, Алтай і до Каспійського моря. Природа Азії була представлена в роботі «Фрагменты по геологии и климатологии Азии» (т. 1-2; 1830) та «Центральная Азия» (т. 1-3; 1843). Дещо пізніше А. Гумбольдт спробував узагальнити наукові знання про природу Землі, Всесвіту в капітальній праці «Космос» (т. 1-5; 1845–1862). 5-й том залишився незавершеним. Ця праця – видатний твір натурфілософії 1-ї половини ХІХ ст. Заслуга А. Гумбольдта в створенні фізичної географії, що виясняла закономірності на земній поверхні. Його погляди стали основою землезнавства, ландшафтознавства, географії рослин, кліматології. Обґрунтував ідею зонального розповсюдження рослинності на земній поверхні. Приділив багато уваги клімату, розпрацював метод ізотерм і склав схематичну карту їх розподілу для Північної півкулі.

Сучасники називали А. Гумбольдта «Арістотелем ХІХ ст.». Вчений був дружним з багатьма видатними людьми Європи того часу. Він виступав проти нерівності рас та народів, проти війни.

А. Гумбольдт був обраний членом Берлінської АН (1800), Геттінгенської АН, почесним членом Петербурзької АН (1818), нагороджений медаллю Коплі Лондонського королівського товариства, орденами багатьох країн.

Помер вчений 6 травня 1859 р., проживши 89 років і майже 8 місяців.

*Пам'ятник А. Гумбольдту в Берліні.
Скульптор Рейнгольд Бегас, 1883 р.*

На честь вченого були названі астрономічні об'єкти: море Гумбольдта на Місяці, астероїди 54 Александра та 4877 Гумбольдт; назви тварин: перуанський пінгвін, кальмар, підвид річкового дельфіна, скунс; назви рослин: лілія, дуб, орхідея, кремова яблуня, верба; географічні об'єкти: затока Гумбольдта (узбережжя Каліфорнії), течія Гумбольдта (холодна поверхнева течія в Тихому океані, льодовик Гумбольдта (Північно-Західна Гренландія), річка Гумбольдта (шт. Невада), озеро Гумбольдта (шт. Невада), гора Гумбольдта (шт. Колорадо), пік Гумбольдта (гора у Венесуелі), Східний і Західний хребет Гумбольдта (шт. Невада), Гумбольдтова свердловина (у Венесуелі), гора Гумбольдта (Нова Каледонія), гори в Антарктиці, Новій Зеландії, водоспади Гумбольдта (Нова Зеландія), парки в шт. Каліфорнія, на Кубі, в Перу, шт. Невада; населені пункти і округи в США, Мексиці, Канаді; школи, коледжі та університети: в Берліні, Боготі, Арката (шт. Каліфорнія), у Венесуелі, Маямі (шт. Флорида), в Констанці (ФРН), міжнародна школа в Монреалі, німецький коледж в Мехіко.

Залишилися світла пам'ять про видатну Людину, Вченого, Мандрівника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф.Н. Серков. – Киев: Наукова думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Гумбольдт А.]. – С.
2. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О.А. Грандо. – Київ: РВА «Тріумф», 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Гумбольдт А.]. – С. 44.
3. Гумбольдт (Humboldt) Александр // УРЕ в 12 т. / гол. ред. М.П. Бажан; 2-е вид. – Київ: УРЕ, 1979. – Т. 3: Гердан – Електрографія. – С. 212.
4. Есаков В.А. Гумбольдт (Humboldt) Александр / В.А. Есаков // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров; 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1972. – Том 7: Гоголь – Дебит. – Стб. 1324-1326.
5. <http://www.physchem.chimfak.rsu.ru/Source/History/Persones/Humboldt.html>
6. <https://www.nkj.ru/archive/articles/4103/>

ІВАН ПЕТРОВИЧ ПАВЛОВ
До 170-річчя від дня народження

*Велич вченого може бути визначена тим,
на який час він загальмував прогрес науки”*

А. Свнт-Дьордьї
(Лауреат Нобелівської премії 1937 р.)

Іван Петрович Павлов народився 14(26) вересня 1849 р. в м. Рязань. Батько, Петро Дмитрович Павлов (1823–1899) був священником одного із храмів Рязані. Мати, Варвара Іванівна (у дівоцтві Успенська) (1826–1890) була із родини священника. Це, в якійсь мірі, вплинуло на вибір майбутньої професії. Іван Петрович згадував своїх батьків з почуттям глибокої вдячності: «А подо всем – всегдашнее спасибо отцу с матерью, приучившим меня к простой, очень невзыскательной жизни и давшим возможность получить высшее образование». В школу Ваня Павлов пішов пізно, в 11 років. Допомагаючи батькам по господарству, впав з помоста і довго хворів. Справу врятував хресний батько — ігумен Троїцького монастиря, який все зробив, щоб відновилося здоров'я похресника. Після закінчення парафіяльної школи поступив у духовну семінарію. Здавалося, що син піде шляхом батька. У великій батьківській бібліотеці

якось Іван знайшов книжку Г.Г. Леві з барвистими ілюстраціями, яка раз і назавжди вразила його уяву. Називалася вона «Фізіологія повсякденного життя». Ця книга так глибоко запала йому в душу, що, будучи вже дорослим, «перший фізіолог миру» при кожному зручному випадку на пам'ять цитував звідти цілі сторінки. І хто зна – чи став би він фізіологом, якби не трапилася в дитинстві ця несподівана зустріч з наукою, так майстерно, з захопленням викладеної.

Наприкінці 60-х років XIX ст. російський уряд змінив свій припис, дозволивши студентам духовних семінарій продовжувати освіту у світських навчальних закладах. Захопившись природничими науками, І.П. Павлов не завершив навчання в семінарії і в 1870 р. вступив до Петербурзького університету на природниче відділення фізико-математичного факультету.

Студент Іван Павлов з головою занурився у навчання. Оселився він з одним зі своїх рязанських приятелів тут же, на Василівському острові, неподалік від університету, в будинку баронеси Раль. З грошима було туго. Казенних коштів не вистачало. Тим більше що в результаті переміщень з юридичного відділення на природниче студент І. Павлов, як той, що спізнився, позбувся стипендії і розраховувати треба було тепер тільки на самого себе.

Доводилося підробляти приватними уроками, переказами, у студентській їдальні налягати, головним чином, на безкоштовний хліб, присмачуючи його для різноманітності гірчицею, благо його давали скільки завгодно.

Навчався в університеті добре, про що свідчить отримання на III курсі імператорської стипендії (300 карбованців замість 180 крб. звичайної стипендії). За першу студентську роботу «О нервах, заведывающих работой в поджелудочной железе» він отримав золоту медаль. Спеціалізувався І.П. Павлов з фізіології тварин у І.Ф. Ціона і Ф.В. Овсяннікова.

В 1875 р. І.П. Павлов вступив на третій курс Медико-хірургічної академії в Санкт-Петербурзі (реорганізованої згодом у Військово-медичну), де сподівався стати асистентом І.Ф. Ціона, який незадовго до цього був призначений ординарним професором кафедри фізіології. Однак Ціон виїхав з Росії після того, як урядовці стали на заваді цьому призначенню, дізнавшись про його єврейське походження. Відмовившись працювати з наступником Ціона, І.П. Павлов став асистентом у ветеринарному інституті, де протягом двох років продовжував вивчення травлення і кровообіг.

Влітку 1877 р. він працював у місті Бреслау, в Німеччині, з Рудольфом Гейденгайном, фахівцем в області травлення. У наступному році на запрошення С.П. Боткіна І.П. Павлов почав працювати у фізіологічній лабораторії при його клініці в Бреслау, ще не маючи медичного ступеня, який І.П. Павлов отримав у 1879 році. У лабораторії С.П. Боткіна І.П. Павлов фактично керував усіма фармакологічними і фізіологічними дослідженнями. У тому ж році Іван Петрович почав дослідження з фізіології травлення, які тривали понад двадцять років. Багато досліджень Павлова у вісімдесятих роках стосувалися системи кровообігу, зокрема, регуляції функцій серця і кров'яного тиску.

У 1881 р. відбулося щаслива подія: Іван Петрович одружився з Серафимою Василівною Карчевською, від якої у нього народилися чотири сини і дочка. Проте такий добрий початок десятиліття став найважчим для нього і для його родини. «Не вистачало грошей, щоб придбати меблі, кухонний, столовий і чайний посуд», – згадувала його дружина. Нескінченні поєвірення по чужих квартирах: довгий час Павлови жили разом з братом Дмитром в університетській квартирі, яка належала йому; важке нещастя – загибель первістка, а буквально через рік знову несподівана смерть малолітнього сина; відчай Серафими Василівни, її тривала хвороба. Все це вибивало з колії, забиало сили, такі необхідні для наукових занять.

Після тривалої боротьби з адміністрацією Військово-медичної академії (відносини з якої стали натягнутими після його реакції на звільнення Ціона) І.П. Павлов у 1883 році захистив дисертацію на здобуття ступеня доктора медицини, присвячену опису нервів, контролюючих функції серця. Він був призначений приват-доцентом в академію, але змушений був відмовитися від цього призначення у зв'язку з додатковою роботою в Лейпцигу з Гейденгайном і Карлом Людвігом, двома найбільш видатними фізіологами того часу. Через два роки І.П. Павлов повернувся до Росії.

24 квітня 1890 р. Івана Петровича Павлова обрали професором фармакології Військово-медичної академії. Одночасно з'явилася робота в заснованому Імператорському Інституту експериментальної медицини. У 1891 р. засновник Інституту, військовий, меценат принц Олександр Ольденбургський запросив вченого для організації відділу фізіології. Цей відділ фізіології І.П. Павлов очолював до 1936 р. Саме у цьому відділі були виконані роботи з фізіології головних травних залоз, що принесло йому всесвітню славу. Дослідження з фізіології травлення привернули увагу мецената Альфреда Нобеля, який у 1893 р. надав відповідні кошти для будівництва будинку, в якому була операційна з клінікою для собак. Оперуючи собак, І.П. Павлов показав, що кожний відділ травної системи – слинні, шлункові, дуоденальні залози, підшлункова залоза та печінка додають до їжі певні речовини в їх різних комбінаціях, які

розщеплюють їжу на вуглеводи, білки, жири, що всмоктуються. В результаті цих досліджень з'явилася фундаментальна праця вченого «Лекции о работе главных пищеварительных желез».

І.П. Павлов у лабораторії

Але головне полягало в іншому. Вперше вдалося експериментально довести, що робота шлунка залежить від нервової системи, і керувати нею. Адже в дослідах уявного годування їжа не потрапляла безпосередньо в шлунок, а він починав працювати. Отже, команду він отримував по нервах, що йдуть від рота і стравоходу. У той же час варто було перерізати нерви, що йдуть до шлунку, і сік переставав виділятися.

Іншими способами довести регулюючу роль нервової системи в травленні було просто неможливо. Івану Петровичу це вдалося зробити першим, залишивши далеко позаду своїх зарубіжних колег і навіть самого Р. Гейденгайна, чий авторитет був визнаний усіма в Європі і до якого Павлов зовсім недавно їздив набиратися досвіду.

Вражений силою умовних рефлексів, що проливають світло на психологію і фізіологію, Павлов після 1902 р. сконцентрував свої наукові інтереси на вивченні вищої нервової діяльності.

У 1896–1924 рр. І.П. Павлов працював завідувачем кафедри фізіології Військово-медичної академії. У 1901 р. він був обраний членом-кореспондентом, а в 1907 р. – дійсним членом АН.

У 1904 р. І.П. Павлову була присуджена Нобелівська премія з фізіології та медицини «за роботу з фізіології травлення, завдяки якій було сформовано ясне розуміння життєво-важливих аспектів цього питання».

І.П. Павлов читає Нобелівську лекцію

Вчення Павлова про типи нервової системи, яке базується на уявленні про силу, врівноваженість та рухливість процесів збудження і гальмування ставить на потужну фізіологічну основу емпіричні спостереження лікарів про темпераменти. Експериментально обґрунтовано положення про аналізатори, локалізацію функцій в корі головного мозку, наявність двох сигнальних систем.

У 1915 р. І.П. Павлов був нагороджений французьким орденом Почесного легіону і отримав медаль Коплі Лондонського Королівського товариства.

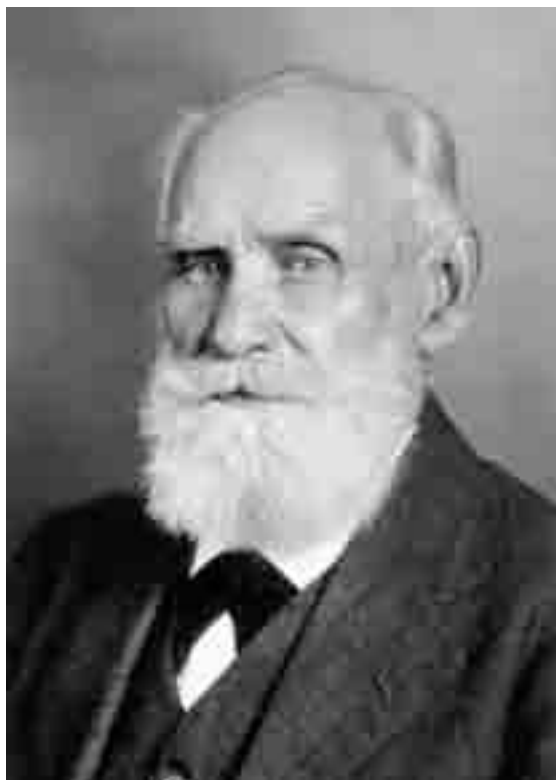
Лютневу революцію в Росії І.П. Павлов зустрів насторожено, а Жовтневий переворот 1917 р. дуже боляче: «На тот социальный эксперимент, который коммунисты проводят в стране, я не пожертвовал бы даже лягушачьей лапки». Своїми виступами, листами І.П. Павлов постійно шокував нове партійне керівництво.

І.П. Павлов, будучи прихильником організації і порядку, відразу ввійшов у конфлікт з більшовицькою владою. Він відкрито критикував хаос революції і заявляв про неможливість наукових досліджень у подібних умовах. Взимку його лабораторії бракувало навіть дров на опалення. Критикував також «теорію революції» Леніна та політику більшовицького терору; вступив у заочну дискусію з головним «ідеологом» РКПб Л. Троцьким. І.П. Павлова викликали до НК, його залякував сам Григорій Зінов'єв, гроза Петрограду і всієї Радянської Півночі, його цькувала радянська преса, погрожуючи «забити» пана професора. У нього вдома працівники НК неодноразово проводили обшуки, конфіскували всі золоті речі і навіть його Нобелівську медаль.

Не маючи коштів на життя і фінансування наукових досліджень І.П. Павлов пригрозив більшовицькій владі, що покине Радянську Росію. Загроза втрати видатного вченого подіяла на верхівку більшовиків. В.І. Ленін спеціальним декретом зобов'язав створити І.П. Павлову спеціальні умови для наукових досліджень. Ця вказівка В.І. Леніна діяла як «захисна грамота» навіть після смерті вождя більшовиків.

І.П. Павлова персонально опікав М. Бухарін, старався згладжувати протиріччя між більшовицькою владою та вченим. «Ви у вашій роботі, – писав І.П. Павлов М. Бухаріну в 1931 р, дуже спростуєте людину і розрахуєте зробити її істинно суспільною, замикаючи її, наприклад, на безконечних зборах для вислуховування одних і тих же повчань ... Революція для мене – це дійсно щось жахливе за жорстокістю та насильством, насильством навіть над наукою; бо один тільки ваш Діалектичний матеріалізм за його сучасною життєвою постановкою ні на волосину не відрізняється від теології та космогонії Інквізиції».

У день 80-річчя вченого (1929) Раднарком СРСР спеціальною постановою забезпечив особливо сприятливі умови роботи І. Павлову та Фізіологічному відділенню Державного інституту експериментальної медицини, яким він керував. На базі цього відділення був створений Фізіологічний інститут АН СРСР, для якого у Колтушах, під Ленінградом було побудоване наукове містечко (1929–1932). Першим директором інституту був І. Павлов, там він і пропрацював до своєї смерті.

При житті І.П. Павлов був обраний членом 22 академій наук, почесним членом багатьох наукових товариств, почесним доктором 11 університетів світу.

27 лютого 1936 р. І.П. Павлов помер на 87 році життя від пневмонії. Його ім'я присвоєно Інституту фізіології АН СРСР (нині РАН), 1-му Ленінградському (Санкт-Петербурзькому) медінституту, Рязанському медичному інституту. АН СРСР у 1934 р. встановила премію ім. І.П. Павлова, а в 1949 р. – золоту медаль ім. І.П. Павлова за роботи з розвитку вчення видатного вченого. Іменем І.П. Павлова названі медичні установи, вулиці, поставлені пам'ятники. Після смерті І.П. Павлова перетворили на ідола радянської науки. Під гаслом «захисту спадку Павлова» у 1950 р. проведено т. зв. «Павловську сесію» АН і АМН СРСР (організатори – акад. К.М. Биков, акад. А.Г. Іванов-Смоленський), на якій піддали гонінням видатних вчених країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анохин П. Павлов Иван Петрович / П. Анохин // БМЭ в 36 т. / гл. ред. А.Н. Бакулев; 2-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1961. – Т.22: Органотропия-Панкреатин. – Стб. 981–1000.
2. Анохин П.К. Павлов Иван Петрович / П.К. Анохин // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров; 3-е изд. – Москва: Советская энциклопедия, 1975. – Т.19: Отоми-Пластырь. – С. 63-64.
3. Балалыкин Д.А. И. П. Павлов – создатель экспериментальной хирургии желудка. (К 100-летию присуждения И.П. Павлову Нобелевской премии) / Д.А. Балалыкин // Хирургия. — 2005. – №3. – С. 70-72.
4. Биологи: биограф. справ. / отв. ред. Ф.Н. Серков. – Киев: Наукова думка, 1984. – 816 с. – Из содерж.: [Павлов Иван Петрович]. – С. 476-477.
5. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О.А. Грандо. – Київ: РВА “Тріумф”, 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Павлов Іван Петрович]. – С. 77-78.
6. Голиков А.П. К столетию присуждения Нобелевской премии И.П. Павлову / А.П. Голиков // Клиническая фармакология и терапия. – 2004. – №13 (5). – С. 91-92
7. Демецкая А. Старейшина физиологов мира Иван Павлов / А. Демецкая // Фармацевт-практик. – 2006. – №5. – С. 75-77.
8. Загрина Н.А. Иван Петрович Павлов и власть / Н.А. Загрина // Росс. физиол. журн. – 2008. – №4. – С. 474-478.
9. З нагоди 150-річчя від дня народження І.П. Павлова // Вісник НАН України. – 1999. – С. 61-62.
10. Кімакович В.Й. Лауреати Нобелівської премії з фізіології та медицини: біограф. нариси / В.Й. Кімакович, І.Д. Герич, О.О. Куш. – Ужгород: ВАТ «Вид-во “Закарпаття”», 2003. – 420 с – Зі змісту: [Павлов Іван Петрович]. – С. 259-261.
11. Кімакович В.Й. Павлов Іван Петрович – лауреат Нобелівської премії з фізіології та медицини: біограф. нариси / В.Й. Кімакович, І.Д. Герич, О.О. Куш // Вісник Вищої медичної освіти. – 2009. – №3. – С. 20-23.
12. Лауреаты Нобелевской премии. Энциклопедия: М–Я; пер. с англ. – Москва: Прогресс, 1992. – 861 с. – Из содерж.: [Павлов Иван]. – С. 185-188.
13. Нобелевская премия. Лауреаты. Иллюстрированная энциклопедия / пер. с англ. Л. Гуськовой. – Москва: ЭКСМО, 2009. – 296 с. – Из содерж.: [Иван Павлов]. – С. 30.
14. Серков П.М. Павлов Иван Петрович / П.М. Серков // УРЕ в 12 т. / гол. ред. М.П. Бажан; 2-е вид. – Київ: УРЕ, 1982. – Т.8: Олєфіни – Поплін. – С. 118–119.
15. Спільні урочисті збори НАН і АМН України, присвячені 150-річчю від дня народження І.П. Павлова // Журн. АМН України. – 1999. – Т.5, №4. – С. 791-794.
16. Старейшина физиологов мира Иван Павлов // Терапія. Укр. мед. вісник. – 2006. – №10. – С. 80-82.

КРИСТІАН ЛОУС ЛАНГЕ – ВИДАТНИЙ МИРОТВОРЕЦЬ
До 150-річчя від дня народження

Крістіан Лоус Ланге народився в м. Ставангер (Норвегія) в сім'ї полковника, інженера норвезької армії Хальварда Ланге та Тори Марії Лоус. Крістіан поступив в університет Осло, де спеціалізувався в галузі мовознавства та історії. Проявив великі здібності в навчанні і захистив дисертацію на тему «Історія інтернаціоналізму», отримав у 1893 р. ступінь магістра. В 1894 р. вчений одружився з Бертою Манте, донькою судді. Упродовж семи років Крістіан Ланге викладав у середніх школах Осло, удосконалюючи свої знання мов під час літніх мандрівок. Написав огляд світової історії, який згодом отримав популярність в якості шкільного підручника. Напередодні конференції Міжпарламентського союзу 1899 р. в Осло К. Ланге став

секретарем підготовчого комітету. Міжпарламентський союз був заснований в 1888 р. Вільямом Крімером і Фредеріком Пассі як міжнародний арбітраж при вирішенні міжнародних конфліктів.

К. Ланге проявив організаційні здібності під час конференції і в 1900 р. став секретарем створеного Норвезького нобелівського комітету. У 1909 р. К. Ланге подав у відставку, щоб обійняти посаду генерального секретаря Міжпарламентського союзу, і перебрався у Брюссель, де знаходилася штаб-квартира Союзу. Крістіан Ланге займався координацією діяльності Союзу, його різних відділень в процесі підготовки щорічних конференцій, брав участь у відрядженнях в країни-члени Союзу. В той же час він читав лекції, збирав кошти, виступав з доповідями, редагував публікації Союзу.

Початок Першої світової війни порушив діяльність Союзу. Коли німецькі війська в 1914 р. вторглися у Брюссель, фонди організації були конфісковані. К. Ланге поспішно перевів штаб-квартиру Союзу в нейтральну Норвегію для порятунку документів і почав самостійно працювати в штаб-квартирі. Засоби для існування отримував від викладацької роботи в Нобелівському інституті. За проханням К. Ланге Фонд міжнародного миру імені Карнегі передав Міжпарламентському союзу суму, достатню для виживання. Під час війни К. Ланге взяв участь в роботі Стокгольмської конференції нейтральних країн, яка

висловилися за швидке завершення війни, співпрацював з Центральною організацією за збереження миру – голландським товариством пацифістів. В якості кореспондента Фонду Карнегі К. Ланге написав звіт про становище у воюючих країнах.

Після закінчення війни К. Ланге взявся за відновлення Союзу: завдання ускладнювалося недостатністю засобів і прагненням деяких країн виключити своїх суперників воєнного часу. Тим не менш, К. Ланге вдалося організувати першу післявоєнну конференцію в Женеві (1921).

У 1921 р. Крістіан Ланге і Яльмар Брантинг отримали Нобелівську премію миру «за роль в конституційному пацифізмі і активну діяльність» (Брантинг) та «за участь в міжнародних справах і боротьбу за мир» (Ланге). Нобелівська лекція К. Ланга носила назву «Інтернаціоналізм». «Сьогодні ми знаходимося на мосту, – говорив К. Ланге – перекинутому від територіальних держав до міжнародного співтовариства».

К. Ланге був прихильником світової федерації, гаряче вітав створення Ліги Націй як «першу серйозну і свідому спробу досягнути цієї мети». К. Ланге брав активну участь в роботі Ліги Націй, будучи делегатом від Норвегії і засідаючи в кількох її комітетах. К. Ланге присвятив свої зусилля насамперед справі роззброєння. Він очолював комітет з політичних питань, а також інший комітет, який інформував Лігу Націй про розвиток конфлікту між Китаєм і Японією.

Крім цього, К. Ланге працював у Міжпарламентському союзі, писав статті, книги про контроль над озброєннями і арбітражі. До і після Першої світової війни він виступав з лекціями близько 500 разів. У 1923 р. К. Ланге відвідав США, де виступив з промовами і лекціями в 30 університетах. У 1938 р. К. Ланге прочитав лекцію про мир в лондонському Будинку друзів.

У віці 62 років К. Ланге покинув пост генерального секретаря Міжпарламентського союзу і через рік був обраний в Норвезький нобелівський комітет.

11 грудня 1938 р. миротворець помер в Осло на 70 році життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лауреаты Нобелевской премии. Энциклопедия: А–Л; пер. с англ. – Москва: Прогресс, 1992. – 775 с. – Из содерж.: [Ланге (Lange) Кристиан]. – С. 649-651.
2. Нобелевская премия. Лауреаты. Иллюстрированная энциклопедия / пер. с англ. Л. Гуськовой. – Москва: ЭКСМО, 2009. – 296 с. – Из содерж.: [Кристиан Ланге]. – С. 76.

ВИМОГИ
до робіт, що подаються до збірника наукових статей
“Феномен людини. Здоровий спосіб життя”

Загальні вимоги

1. До друку приймаються завершені неопубліковані статті за основними напрямками клінічної, профілактичної медицини, гігієни, феноменології людини, огляди літератури, рецензії, короткі повідомлення тощо.
2. Мова статей: українська, російська (для авторів з РФ), польська, чеська, словацька, англійська, французька, німецька.
3. Наукові статті повинні відповідати вимогам (Бюлетень ВАК України, 2003. – №1. – С.2).
Постановка проблеми.
Аналіз останніх досліджень і публікацій.
Мета статті.
Виклад матеріалу з висновками.

Вимоги до оформлення статті

1. Обсяг статті до 10 сторінок включно з літературою, таблицями, рисунками та анотаціями.
2. Порядок оформлення першої сторінки статті: великими літерами друкується ініціали та прізвище автора (авторів); заголовок статті, нижче – анотація (до 600 знаків) українською, російською, англійською мовою та ключові слова (до п'яти).

Технічні вимоги щодо оформлення матеріалів

1. Статті подаються в електронному варіанті (Word 97-2003) та у друкованому вигляді.
2. Формат А4.
3. Таблиці подаються безпосередньо в тексті після абзаців, де на них вміщено посилання. Кожна таблиця повинна мати заголовок, який пишеться в окремому рядку над таблицею. Над заголовком в окремому рядку справа пишеться слово “Таблиця” та її порядковий номер (арабською цифрою). Примітки та виноски до таблиць подаються під ними.
4. Ілюстровані матеріали (фотографії, малюнки, креслення, діаграми, графіки тощо) позначаються як “Рис.” Подаються в тексті після посилання на них та нумеруються за порядком згадування у статті. Статті можуть містити хімічні та математичні формули. Розмір кегля тексту на ілюстраціях не більше 10 пт.
5. Список використаної літератури за алфавітом. Спочатку кирилицею, а потім латиницею в оригіналі (Бюлетень ВАК України. – 2008. – №3. – С. 9-13). Скорочення слів та словосполучень наводяться за стандартами “Скорочення слів та словосполучень на іноземних європейських мовах у бібліографічному описі друкованих творів” (ГОСТ 7.11-79 та 7.12-77), а також за ДСТУ 3582-97 “Скорочення слів в українській мові в бібліографічному описі”.
6. Відомості про автора (-ів) на окремому аркуші: прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь і звання, посада, місце праці, повна поштова адреса, телефон (код країни, код міста), e-mail.

Автори відповідають за точність викладених фактів, цитат, статистичних даних, географічних назв, власних імен.

Роботи, які не відповідають цим вимогам, редакція не приймає. Оригінали, не прийняті до опублікування, авторам не повертаються. Редакція залишає за собою право на їх наукове і літературне редагування. Гонорар авторам не виплачується. Публікація матеріалів у збірнику платна.

Матеріали до редакції також можуть надходити пересиланням на e-mail адресу:

dovrita@gmail.com

або безпосередньо Ю.М. Панишку +38(032)-275-56-45

Наукове видання

ФЕНОМЕН ЛЮДИНИ
Здоровий спосіб життя
Збірник наукових праць
Випуск 91 (157)

Видання здійснено частково за рахунок авторів, частково за допомогою спонсорів:
А.Л. Васильчука – канд. пед. наук, доцента, народного цілителя України

Комп'ютерна верстка і макетування: **Р.Т.Довбуш**

Підписано до друку 03.10.2019
Формат 60*84/8. Папір офсетний
Гарнітура Times New Roman

Ум. друк. арк. 8,84 Фіз. друк. арк. 9,5
Наклад 90 прим.